

181

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

И. Бр. 13121

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXXII

ЈАНУАР 1911

БРОЈ 1

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

Указом Његовог Величанства Краља Србије Петра I, на предлог господина Министра просвете и црквених послова постављени су 31 децембра 1910 године:

у Другој Београдској Гимназији:

за професора: *Павле Ст. Павловић*, професора Реалке и *Добросав Урошевић*, професор четврте београдске гимназије, оба по службеној потреби;

у Четвртој Београдској Гимназији:

за професора: *Гаврило Јовановић*, директор и професор смедеревске гимназије;

за вишег учитеља II класе: *Ђорђе Јовановић*, виши учитељ исте класе у првој београдској гимназији, оба по службеној потреби;

у Реалци:

за професора: *Живојин Ј. Јуришић*, професор II београдске гимназије, по службеној потреби;

за суплента: *Момчило Иванић*, свршени ученик философског факултета;

у Крагујевачкој Гимназији:

за професора: *Петар М. Илић*, професор Више Женске Школе у Крагујевцу, по службеној потреби;

у Нишкој Гимназији:

за професора: *Димитрије Премовић*, суплент исте школе;

у Ужичкој Гимназији:

за професора: *Стеван Д. Живковић*, професор педагошке гимназије, по службеној потреби;

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК, I књ., 1 св., 1911.

у Ваљевској Гимназији :

за професора: *Љубомир Јовчић*, професор шабачке гимназије по службеној потреби;

у Вишој Женској Школи у Крагујевцу :

за суплента: *Милан Јанковић*, доктора философије;

у Богословији Св. Саве :

за професора: *Драгутин Костић*, професор друге београдске гимназије, по службеној потреби;

у Учитељској Школи у Алексинцу :

за професора: *Војин Х. Поповић*, професор јагодинске гимназије, по службеној потреби;

у Мушкој Учитељској Школи у Јагодини :

за суплента: *Милосав Марковић*, суплент учитељске школе у Алексинцу, по службеној потреби.

Указом од 1 јануара 1911 год. постављен је:

у Државној Штампарији :

за књиговођу шесте класе: *Момчило Д. Миланковић*, испитани рачуноиспитач Главне Контроле.

у Народном Позоришту :

за управитеља треће класе; *Милан Грол*, професор друге београдске гимназије.

Указом од 8 јануара 1911 уважена је оставка *Миодрагу Ибровцу*, супленту нишке гимназије.

Указом од 14 јануара 1911 год. одликовани су:

Орденом Светог Саве трећег реда:

Борђе М. Станојевић, *Богдан Поповић* и *Живојин М. Перић*, редовни професори Универзитета, и др. *Михаило Гавриловић*, државни архивар.

Орденом Светог Саве четвртог реда:

др. *Чедомиљ Митровић*, ванредни професор Универзитета, и др. *Тихомир Р. Ђорђевић*, стални доцент Универзитета.

Орденом Светог Саве трећег реда:

Драгутин Илић и *Бранислав Ђ. Нушић*.

Орденом Светог Саве четвртог реда:

Јелена Димитријевићка.

Орденом Светог Саве петог реда:

др. *Светислав Стефановић*, др. *Милан Ђурчин*, *Велимир Ј. Рајић* и др. *Милутин М. Ускоковић* књижевници и *Мара Таборска*, редовна чланица Народнoг Позоришта.

Орденом Светог Саве петог реда:

Димитрије Ф. Ђосић, учитељ из Шапца,
Ратко Р. Ракетић, коњички поручник у Београду, и
Коста Зега, књиговођа у Обреновцу.

Златном медаљом за грађанске заслуге:

Савко Филиповић, учитељ у Чачку,
Милан Томић, професор у Крушевцу,
Филип С. Мијатовић, намесник у Гучи,
Сретен Николић, директор у Јагоднини,
Милорад Ив. Протић, свештеник у Каменици,
Миленија П. Борђевићева, разр. учитељица Више Женске Школе у
Крагујевцу,
Гаврило Р. Раденковић, трговац у Београду, и
Боривоје Ј. Тошић, мајор у Ваљеву.

Сребрном медаљом за грађанске заслуге:

Сима Цветковић, професор у Шапцу,
Милан Ст. Ристић, благајник Железничке Дирекције у Београду.
Аrsa В. Поповић, учитељ у Рековцу,
Љубомир В. Симоничић, учитељ у Врању, и ✓
Анта Поповић, свештеник у Крушевцу; — повереници Српске Књи-
жевне Задруге.

Орденом Светог Саве петог реда:

Јулиус Драшкоци, апотекар из Свилајнца.

Сребрном медаљом за грађанске заслуге:

Тома Манић, надзорник финансијске страже у Радујевцу, и
Михаило Ђ. Петровић, писар стоваришта непрерађеног дувана у Бео-
граду, — за ширење српске књиге у народу.

Указом од 14 јануара 1911 постављен је:

у духовном суду епархије београдске:

за члана: јереј Гаврило Милошевић, секретар епархијског духовног
суда у оставци.

РАСПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА**Свима окружним школ. одборима.**

Поводом конкретног случаја, а на моје питање ко је дужан склапати школске годишње рачуне у оним школама у којима нису склопљени за минуле године, Главна Контрола као надлежна рачунска установа, актом својим од 10 новембра ове године Бр. 27059 известила ме је: „да је школски благајник дужан по истеку сваке године склопити годишњи школски рачун и поднети га на преглед окружном школском одбору. Ако то благајник није у стању да учини сам, дужност је управитеља школе као и деловође одбора, да овај рачун склопи, као што то и буџет са одбором склапа.

Ако и један и други из ма којих узрока то не учине, окруж. школски одбор може одредити стручно лице да школске рачуне склопи о трошку благајника, ако овај није дао документа управитељу да рачун склопи, или о трошку управитељевом ако му је благајник поднео документа, па овај није хтео рачун склопити“.

Нека одбор саопшти ово објашњење свима управитељима школа и свима благајницима месних школских одбора и нека се постара да се они у будуће и управљају по овом објашњењу Главне Контроле.

ПБр. 20.699
17 децембра 1910 год.
у Београду.

Заступник Министра
просвете и црквених послова,
Министар
народне привреде,

✓ **J. M. Продановић с. р.**

Свима државним и приватним средњим и стручним школама.

Расписом од 24 маја 1897 године ПБр. 6437 наређено је да се у средњим школама употребљавају, као наставно средство за цртање само *оне цртанке које је издала Државна Штампарија.*

Та је наредба и поновљена расписом од 28 септембра 1898 године ПБр. 16770, када је у исти мах и препоручено да се најозбиљније настане да се за цртање не употребљавају *никакве друге цртанке, већ само оне које је израдила Државна Штампарија.*

Међутим, према представкама Управе Државне Штампарије од 18 октобра 1910 године Бр. 4932 и од 20 октобра тек. године Бр. 4956 ипак се у школама не употребљавају искључиво цртанке — блокови које израђује Државна Штампарија, дакле помоћна средства за цртање, која су државног издања, већ и друга приватног издања противно чл. 7 закона о установљењу нових државних монопола.

Да би се оваквим злоупотребама учинио једанпут за свагда крај, препоручујем Вам, да одмах по пријему овога расписа наредите свима разредним старешинама, да са наставником цртања — сваки у свом разреду или одељењу — на првом часу цртања изврше најтачнији преглед и њиме утврде: колико ученика имају цртанке, блокове државног издања, а колико приватног, па да Вас о томе писмено известе. О резултату овога прегледа Ви ћете ми поднети извештај одмах по пријему реферата од разредних старешина.

Ако се где нађу у употреби и учила приватног издања, разредне ће их старешине одмах забранити и водиће са наставником цртања озбиљну бригу о томе, да се од сад на часовима цртања редовно и једино употребљавају цртанке и блокови државног издања. Ради тога ће се наставници цртања свакога часа уверавати о тачном вршењу ове наредбе и одмах спречити употребу приватних издања, а сваки такав случај биће дужан Вама писмено саопштавати.

При извршењу овога мога расписа ни од каквог утицаја не може имати ни факт. да је неко приватно издање и одобрено као необавезно учило. То се одобрење може односити само на рад и пртање ван школских часова.

ШБр. 19.958

22 децембра 1910 год.

у Београду.

Заступник Министра
просвете и дрвених послова,
Министар
народне привреде,

J. M. Продановић с. р.

Свима средњим и стручним школама, државним и приватним.

Како се у последње време повећава број хонорарних наставника по средњим и стручним школама и како су често хонорарни наставници обавезани и својим другим, званичним или приватним пословима, те услед тога нису ретки случајеви, да су спречени држати хонорарне часове за које су постављени, нашао сам за потребно, уклађући наредбу од 27 августа 1893 године ШБр. 13848 наредити да се од 1 јануара 1911 године хонорар издаје од једино сваког државног часа и то: 3 динара из научних предмета, по 2-50 дин. из науке хришћанске и по 2 динара из вештина. Према томе неће се плаћати ни часови који би пали у празничне дане, ни дане школских одмора и распуста, као ни часови које хонорари из својих разлога не држе. Рад на испитима редовних ученика за које се по закону не плаћа никаква такса (чл. 39, 41, 42, 44, 47, 49 и 50 прве две алинеје) рачунаће се и плаћати за пола дана као два радна часа. Хонорарни наставници неће моћи одређивати себи замену; њихове ће часове замењивати стални наставници по званичној дужности (чл. 66 тач. 5.) Директори, односно ректор и управитељи, водиће нарочити регистар о одржаним хонорарним часовима и исплаћиваће хонораре, према њему, по свршетку свакога месеца.

У приватним средњим школама вредеће друкчије закључене погодбе са хонорарним наставницима само до истека закљученог уговора; нови ће се уговори моћи уговарати само по прописима овога расписа.

ШБр. 23.514

28 децембра 1910 год.

у Београду.

Заступник Министра
просвете и дрвених послова,
Министар
народне привреде,

J. M. Продановић с. р.

Свима државним и приватним средњим стручним и народним школама.

Председник Главног Одбора Друштва за подизање храма Светоме Сави, Архиепископ београдски и Митрополит Краљевине Србије Господин Димитрије, извleo ми је 2 овог месеца Бр. 1 упутити представку ове садржине:

„Главни Одбор Друштва за подизање храма Св. Сави дао је да се изради марка Светога Саве у намери да би се продајом тих марака полако

али стално повећавао онај капитал, из кога се има подићи величанствени храм на месту где су развејане свете мошти Немањића Саве. Та марка има да послужи још и као поштицај на све стране код побожних и добрих Срба, да се сећају дужности према Просветитељу и патрону српских школа, те да прилажу и веће прилоге за ову свесрпску монументалну задужбину, која ће красити српску престоницу и сведочити о захвалности Немањићских потомака.

Ми смо уверени, Господине Министре, да ће се овом марком донекле будити и гајити и они национални и патриотски осећаји које српска школа на првом месту има задатак да негује, те Вас зато молимо, да, с обзиром на овај разлог, а и на све друге разлоге, који говоре у корист ове наше молбе, изволите наредити свима просветним радницима да се постарају око растурања марака Светога Саве. Лепо би било да сваки ученик и ученица наших школа купе понеку марку и да је о Св. Сави и другим празницима, као свој прилог, лене на писма, која се из српских кућа тих дана шаљу. — Учитељи и наставници уопште биће најбољи тумачи наши, они ће намеру нашу умети објаснити и куповину ових марака, довести у везу са нашим националним дужностима.

Кад је у питању светла успомена Светога Саве, онда ту и црква и школа треба да иду заједно, јер је наш Први Архиепископ у исто време и први Просветитељ; он је у истој мери задужио и цркву и школу, па му се и једна и друга треба пристojно да одуже“.

Ову представку усвајам и уједно препоручујем свима наставницима државних и приватних средњих, стручних и народних школа да скрену пажњу својих ученика на ову марку и постарају се за њено растурање.

ПБр. 93

5 јануара 1911 год.
у Београду.

Заступник Министра
просвете и црквених послова.

Министар
народне привреде.

J. M. Продановић, с. р

Свима државним и приватним средњим, стручним и народним школама.

Решењем својим од 5 јануара ове године ПБр. 219 господин Министар просвете и црквених послова одобрио је, да се књига: „Педагогика“, од г. Љуб. М. Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду, II издање прерађено и проширено, може препоручити за књижице основних, средњих и стручних школа а и за помоћну књигу при предавању педагогике у III разреду учитељских школа, с тим да продајна цена ове књиге буде за ученике (4) четири дин. од комада.

Извештавате се о овоме ради знања и потребног саопштења.

ПБр. 219

5 јануара 1911 год.
у Београду.

Начелник

Министарства просв. и цркв. послова,

Мирко М. Поповић, с. р.

Писмо Г. Министра просвете председнику Главног Просветног Савета:

Господине Председниче,

За тридесет и једну годину како излази Просветни Гласник као службени орган Министарства Просвете, он је мењао више пута не само спољашњи свој облик, него и правац уређивања.

Од постанка свога доносио је службене радње Министарства Просвете и Главног Просветног Савета, па и то не са увек истим програмом, обимом и једнаком тачношћу: некада се обрађала већа пажња на један део службене радње, некада на други; неких су година доношени извештаји надзорника, некада нису; некада је било више статистичких података, некада мање, по некад не довољно и по неком утврђеном реду.

Сем тога је Просветни Гласник доносио и прилоге научне општије и специјалне садржине, школеке и педагошке разних праваца, по ређе и несумњиве, трајније вредности. Некада је било више белешака, некада их никако није ни било; некад се оне тицале школе и наставе, некад нису имале никакве везе с њоме; некад се обрађала пажња на појаве у књижевности и културном раду и животу народа нашег, некада се то сасвим занемарило. Једном речи, не може се говорити о неком смишљеном програму, који је Просветни Гласник собом представљао. На против све готово, што је он доносио, носи карактер случајног, натуреног или једва добављеног по незнатни хонорар, којим је Просветни Гласник хонорисао своје сараднике.

Из тих разлога мени је част замолити Вас, да ми поднесете мишљење Главног Просветног Савета о томе:

1. да ли је потребно да Министарство Просвете издаје Просветни Гласник, као свој службени орган, поред Српских Новина, у којима се објављују и могу објављивати све службене радње Министарства Просвете и Црквених Послова.

2. да ли он треба да буде само службени орган Министарства Просвете за публикацију свих службених радња његових, или треба, пошто је он још увек у много случајева једина књига која долази до руку нашим просветним радницима, да има и на даље и друге садржине.

У том случају молим Вас да ми Главни Просветни Савет поднесе детаљисано своје мишљење о начину, програму и правцу у коме би се лист имао уређивати већ од првог дана нове године.

Част ми је, Господине Председниче, уверити Вас о свом одличном поштовању.

ШБр. 21.770
1 децембра 1910 год.
у Београду.

Заступник Министра
просвете и црквених послова,
Министар
народне привреде.

J. M. Продановић с. р.

Главни Просветни Савет
при
Српском Краљевском Министарству
Просвете и Црквених Послова
СВр. 256.

11. децембра 1910. год.
у Београду.

Господине Министре,

Част ми је известити Вас, да је Главни Просветни Савет на своме 1021. састанку од 11. ов. мес. а поводом Вашег писма од 1. ов. месеца ШБр. 21770 дао овај одговор:

WWW.UNILIB.RS На Ваш акт од 1. децембра 1910. године ПБр. 21770. т. којим питате за мишљење Главни Просветни Савет о начину правцу и програму за уређење Просветног Гласника, част је Главном Просветном Савету одговорити у овим тачкама.

I.

По питању Господина Министра просвете и црквених послова да ли је потребно да се, и поред Српских Новина, издаје Просветни Гласник као службени орган Министарства Просвете — Главни Просветни Савет је мишљења, да је Просветни Гласник и у овоме смислу потребан орган, који ће званичну просветну радњу објављивати с тежњом да при овоме уноси више система и историјског прегледа, како би се на тај начин припремао материјал за стварање систематског зборника просветне радње.

II.

По питању господина Министра да ли треба Просветни Гласник да буде само службени орган за публикацију службених радова — Главни Просветни Савет мишљења је да Просветни Гласник треба још и да прати развој просвете и културе у нас и на страни и да га према томе треба уређивати по овоме програму:

1. Целокупна службена радња у просвети у историјској и органској вези.
2. Култура и Настава:
 - а.) Чланци и расправе опште педагошке и просветне садржине;
 - б.) Школско кретање: општи преглед стања и рада по школама, реформе у нашим и страним школама, статистика итд.
 - в.) Извештаји о радњи наших научних и културних установа;
 - г.) Преглед наших и знатијих страних педагошких часописа;
 - д.) Прикази наших и страних списа и
 - е.) Библиографија педагошких списа у нас и на страни као и свију наших списа и часописа веће вредности.

III.

Но да би Просветни Гласник као орган Министарства Просвете могао одговорити своје овако схваћеном задатку потребно је: да се уређење Просветног Гласника повери каквом истакнутом просветном раднику, који може потпуно одговорити овоме задатку и прикупити најбоље снаге као сараднике око Просветног Гласника.

IV.

Како је вредност и количина рада, који се има уложити око оваквог уређивања Просветног Гласника велика и како је у исти мах тај рад везан са одговорношћу према Министарству Просвете — Главни Просветни Савет је мишљења, да се оваква радња може очекивати од уредника и сарадника само онда, ако се награђује у оној мери у којој то чине већ и листови мањег значаја и приватног карактера. Према томе Главни Просветни Савет мисли, да уреднику треба давати хонорар од 100 динара месечно а сарадницима од 50 — 100 динара.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Уредник је дужан да крајем године у месецу децембру поднесе Министру просвете извештај о Просветном Гласнику те године, који се упућује на претрес Главном Просветном Савету да овај о његовом раду да своје мишљење.

V.

Да би се Просветни Гласник и с финансиске стране ставио на здраву основу треба учинити све да се претплата боље и потпуније прикупља и да се учини све могуће уштеде око његовог штампања.

У колико све ово не би довољно било потребно је да Министарство Просвете помогне својом субвенцијом.

VI.

Просветни Гласник треба да излази сваког месеца у величини 5—6 штампаних табака досадашњег формата на хартији солидног квалитета.

Цена да буде 12 динара годишње.

Примите, господине Министре уверење о моме одличном поштовању.

Председник
Главнoг Просветног Савета,

С. Урошевић

Усвајам ово мишљење о даљем излажењу Просветног Гласника и његову правцу и програму за уређивање, те ће се према томе од 1. јануара 1911. год. и уређивати и поступати, но с тим да се преводи хоноришу са 30—50 динара, оригинални чланци са 50—80 динара, радови под б, в и г у тач. 2. до 60 динара, под д и г (ако је уз реферат и оцена) до 100 динара од штампаног табака; библиографију ће доносити уредник без награде. Сем тога чланци и расправе не могу прелазити преко два штампана табака и кидати се на више од два узастопна броја.

Уређивање, под условима изнетим у овој представи, поверити г. др. Миливоју Н. Јовановићу, надзорнику народних школа за Београд.

О овом као и о тач. V и VI ове представке извести Управу Државне Штампарије.

ПБр. 23515.

29. децембра 1910. год.

у Београду.

Заступник Министра
просвете и црквених послова,

Министар
народне привреде,

Ј. М. Продановић с. р.

ОДГОВОРИ МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НА ПИТАЊА О НАРОДНИМ ШКОЛАМА

Ради прикупљања мишљења о вредности садашњих народних школа и прибирања података за њихову реформу тадашњи Министар просвете и црквених послова г. Јован Жујовић упутио је професорима Универзитета, средњих и учитељских школа, бившим министрима просвете и црквених послова, све-

итеницима, народним посланицима, земљорадничким задругама, учитељима и многим другим грађанима ова питања:

1. Шта је задатак народне школе и шта треба у њој да се учи? 2. Колико година треба да траје обавезно учење у народној школи; да ли обавезно и за женску децу? Кад треба деца да полазе у школу? Да ли по селима доцније но по градовима? 3. Треба ли све основне школе да су једнако уређене или различито: а) с погледом на разлике прилика у градовима и у селима; б) с погледом на природу мушког и женског пола и позива? 4. Ако их треба различито уредити, по којим ће се наставним предметима поглавито разликовати? 5. Треба ли поред основних школа да има и забавишта, склоништа, ученичких триеза, штеднионица, фондова, школа за одрасле итд.? 6. Да ли би, у интересу школовања већег броја деце по селима успешнијег и лакшег рада наставника и економнијег подизања школских зграда, добро било: да се у I разред примају ученици сваке друге године те да се четворогодишња настава изводи са наизменична два разреда? [После прелазног стања једне године би радили I и III а друге II и IV разред]. 7. Ако би се хтело установити шестогодишње обавезно школовање сеоских ученика, да ли би се смело помишљати, да се то школовање, без великог увећања броја наставника, изводи са три наизменична разреда: [После прелазног стања једне године би радили I, III и V а друге II, IV и VI. На случај петогодишњег школовања радили би једне године разреди I, II и V а друге II и IV.] 8. Коју битну измену ваља учинити у садашњем начину издржавања и подизања школа? 9. Колико да траје школека година и у које време? Смели се, без велике штете по наставу, увећати летњи распуст у сеоским школама и у које би доба то било? 10. Имате ли шта ново да предложите у погледу опреме, права и дужности наставника? 11. У недостатку учитеља могу ли се учитељице постављати и у више разреде мушких и мешовитих школа? 12. Је ли целисходно да се у школама и даље задрже учитељице удате за неучитеље? Је ли корисно да се у недостатку учитеља и учитељица и даље постављају заступници који немају учитељску спрему?

До рока за слање одговора стигли су Министарству Просвете и Црквених Послова одговори 351 лица. По занимању ових лица стигло је одговора од професора Универзитета и доцената 3; од бивших министара просвете 2; од управитеља учитељских школа 1; од професора средњих школа 8; од народних посланика 3; од школских надзорника 3; од свештеника 6; од земљорадничких задруга 11; од трговаца 1; од председника општине 1; од класних учитељица 1; од наставника гимнастике 1; од учитељских зборовца 3; од обласних учитељских већа 3; од учитељских већа 6; од учитеља 269; од учитељица 24; од учитеља у пензији 2; од деловођа општинских 1; од лица приватне професије 2.

Према одлуци Господина Министра Просвете од 25 новембра 1910 године ПБр. 21 261 сав овај материјал послат је комисији за реформу народних школа на проучавање и биће већим делом штампан у Просветном Гласнику.

1. Господин **Сима Лозанић** професор Универзитета одговорио је на питања под 1, 3, 4 и 5 ово.

Задатак је народних школа да даду својим ученицима извесно *опште образовање*, утврђено програмом, обраћајући пажњу на будуће *професионално занимање* својих ученика. И ово друго треба да је утврђено програмом, како за нарочиту наставу дотичне професионалне струке, тако исто и за

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

суделовање целокупне наставе у професионалном правцу, задржавајући свој општи карактер.

И по томе, свака школа треба свој програм да прилагоди свом стању. Тако, не само да градске школе треба да имају једно уређење, а сеоске друго, већ и једне и друге треба да имају у појединим местима програме, који одговарају занимању дотичног становништва. Тако, градске школе треба да обрате пажњу на занате, а сеоске на пољопривреду, при чему ће градска школа водити рачуна о главном занимању свога места, као што ће и сеоске школе водити рачуна о томе, која је грана пољске привреде главна у њиховим местима.

Да би се општа настава утврдила, а професионална проширила, треба завести *продужне школе* за оне ученике, који основном школом завршују своје школовање.

2. Господин **Миленко Веснић** бивши министар просвете, изванредни посланик у Паризу одговорио је на питање

под 1. Да створи што већи број писмених грађана (оба пола) и да их оспособи за што успешније вршење како посебних послова, тако и осталих грађанских дужности и права. — Она према томе треба да даде својим ученицима могућност да лако и добро читају, пишу и рачунају, да их упозна с повесницом и свестраним описом српских земаља; да им улије основна правила вере, наравствености и хигијене, и да им отвори и развије вољу за рад.

под 2. Четири године најмање, с допуном двогодишње празничне и зимске наставе. За женску децу по градовима настава треба да буде обавезна, по селима још за извесно време факултативна. По градовима деца треба да полазе у школу према физичком напретку по навршеној шестој; по селима ни по што испод седме године.

под 3. Основне школе треба по могућству уредити различито како по различности живота по градовима и селима и будућим животним потребама, тако и с обзиром на пол.

Према томе и наставни план има да буде другојачи према овим категоријама, — бар у извесним деловима.

под 4. Ово је посао стручњака педагога.

под 5. Све ово не може бити од штете, ако се не буде претеривало. Свакако свака сеоска школа треба да има потребну (ма и најмању) земљу за обрађивање, чијој би настави могао поред учитеља припомоћи од времена на време и државни (одн. срески или окружни) економ.

под 8. Држава треба да обезбеди подизање и најпотребније издржавање школа. Самоуправним органима ваља оставити да дају оно што је потребно за побољшање и за унапређење истих.

под 9. Школска година има трајати десет, најмање девет месеци. Како она треба, у нашој земљи нарочито, да своје ученике привикне раду, то у њој треба укинути по могућству све празнике осим недеље, и по неколико дана о Божићу и Ускресу.

Према данашњем стању наших школских зграда, а нарочито учионица, увећавање летњег распуста по сеоским школама морало би ићи на штету дечијег здравља, пошто би она морала остајати дуже зими у нехигијенским учионицама. — Ово питање заслужује најозбиљнију пажњу.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

под 10. За добар успех у основној настави потребно је тачно одредити права и дужности наставника, и настојавати да се прва потпуно одржавају и да се последњи тачно и савесно врше. У оба правца потребан сталан надзор.

Спрему треба поставити на нову основу. Ако не одмах из основне школе, у учитељску школу треба да се примају ученици најдаље по свршеном другом разреду гимназије, и да у њој остану шест година припремајући се за свој озбиљни и узвишени позив.

под 11. По селима не.

под 12. Не видим никаквог разлога да се ово не чини по градовима.

под 13. Корисно није. Али према ономе „боље ништа него ништа“, и ово се мора за извесно време практиковати. Држави је дужност да то време буде што краће.

3. Господин **Јован Миодраговић** професор у пензији одговорио је на питање

под 1. Да развијају децу физички, морално и умно, дајући им основна знања из свега а нарочито писменост као голему потребу за живот и средство за даље усавршавање. —

У главном оно исто што и данас, само на бољи начин и задовољити све хигијенске захтеве, а вештинама поклонити много већу пажњу и увести ручне радове.

под 2. Најмање *шест*, и две године у зимским куревима или недељом и празником. Обавеза се *не може* извести за дуго ни за мушку а камо ли за женску децу. Ако се задовоље и хигијенски и методички захтеви, онда може остати као што је данас.

под 3. У главном једнако, али нијанса мора бити и према једном и према другоме.

под 4. Наставни план може бити исти, али се наставни програми могу разликовати нешто и у научним предметима, а у вештинама још више, а највише у ручним радовима.

под 5. Треба, према приликама, где се год може; и што год више ових установа, то боље.

под 6. У свима неподељеним школама ово би много боље било. Јер је лакше радити са два него са четири разреда.

под 7. Не с три, него опет са два разреда, овако;

прве године I разред.

друге „ II „

треће „ III „

четврте „ IV и I разред

пете „ V и II „

шесте „ VI и III „ итд.

под 8. Да се издржавају из окр. школ. приреза а подижу их школске општине помоћу окр. одбора.

под 9. Изједначити с гимназијама.

Не, јер би падао у пролеће и у јесен, и није свуда једнако. Најпосле, деца мало и помажу у пољу.

под 10. Немам

под 11. Могу

под 12. Није, али за невољу.

под 13. Никако

Ако је збиља министарству стало до мога скромнога мишљења, *утврђенога* за тридесет година наставничке службе и рада у просвети, онда га покорно молим, да изволи свратити своју просвећену пажњу на моја два последња рада; један штампан у „Учитељу“ св. за март о. г. под натписом „*Растанак са школом*“, а други ће се штампати у „Наставнику“ под натписом „*Душа наше средње школе*“.

У овим чланцима ја сам изнео све шта нашим и основним и средњим школама недостаје и шта нам ваља радити.

4. **Наставнички Савет Женске Учитељске Школе у Београду** одговорио је на питање под

1. Основна је школа васпитна установа и циљ јој је да служи извођењу највишег васпитног задатка који етика прописује. У њој треба да се уче све природне и друштвене науке.

2. Учење у основној школи треба да траје најмање шест година, а после да дође продужна школа опет обавезно и за мушку и за женску децу. — Деца треба да полазе у школу у седмој години и по градовима и селима (најдоцније по селима у 8. години).

3. Треба све да су подједнако уређене, јер све имају исти циљ.

5. Треба

6. Треба што већи буџет а што више учитеља и учитељица, па да се деца у I разред примају сваке године.

7. Један наставник треба да ради највише са четири разреда једно-времено.

Идеал би био да сваки наставник има само један разред.

8. Треба почети правилно примењивати чл. 64 школског закона и свим доследно изводити чл. 13 закона о народним школама.

9. Као и до сада.

Као и до сад да остане.

10. Треба спремити наставнике који ће радити у припремним разредима (забавиштима) и који ће се плаћати јевтиније.

11. Могу.

12. Принципијелно јесте.

Како је у пракси, то може најбоље пресудити министарство просвете

13. Зависи од тога какве су спреме заступници и како раде.

WWW.UNLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

1018 РЕДОВНИ САСТАНАК

11 новембра 1910 год.

Били су: председник **Сава Урошевић**; потпредседник **Мирко М. Поповић**; редовни чланови: **Миливоје Симић**, **Љубомир Протић**, **Никола Лазић**, др. **Чедомиљ Митровић**, др. **Јован Скерлић**, др. **Душан Рајичић**, др. **Светолик Стевановић**, **Илија Ђукановић**; ванредни члан: **Ђорђе Јовановић**.

Пословођа: **Михаило Недељковић**.

I

Прочитан је и примљен записник 1017 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 3. новембра ове год. ПБр. 19815, којим се извештава Главни Просветни Савет, да је Његово Величанство Краљ благоволео указом од 3. новембра ове године, на предлог његов, а на основи чл. 6. и 7. Закона о уређењу Главног Просветног Савета, поставити за редовног члана Глав. Просв. Савета, за школску 1910—1911 и 1911—1912 годину, г. Илију Ђукановића, професора I београд. гимназије.

Савет је ово саопштење примио знању.

III

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 9. новембра ове год. ПБр. 18938, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење о квалификацијама г. Емила Марковића, кандидата професуре.

Према оцени поднетих докумената Савет је дао мишљење: да г. Емилу Марковић, кандидат професуре, има квалификације за скулента средње школе.

IV

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра привреде, од 6. новембра ове године ПБр. 17694, којим

се пита Главни Просветни Савет за мишљење о квалификацијама г. Михаила Градојевића, апсолвираног филозофа, испитаног учитељског кандидата за предавање гимнастике.

Према усменом реферату г. Мирка М. Поповића, потпредседника Савета, и оцени поднетих докумената, Савет је дао мишљење: да Михаило Градојевић, апсолвирани филозоф, испитани учитељски кандидат за предавање гимнастике, према чл. 64. Закона о средњим школама, има квалификација за учитеља гимнастике у нашим средњим и стручним школама.

V.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 4 новембра ове године ПБр. 19756, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење о квалификацијама г. Моше Пијада, академског сликара.

Главни Просветни Савет је одлучно: да се умоле г.г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, и Риста Вукановић, виши учитељ вештина у тој школи, да молбу г. Пијада и његове документе прегледају и Савету, у што краћем времену, заједнички реферат поднесу.

VI.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 2 новембра ове године ПБр. 17933, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Уроша Јуришића, оперског певача, који моли за место учитеља певања и свирања у ваљевској гимназији.

Главни Просветни Савет је одлучно: да се умоле г.г. Никола Лазић, директор Женске Гимназије, и Јосиф Маринковић, виши учитељ вештина у II београд. гимназији, да ову молбу и приложена документа прегледају и Савету, у што краћем времену, заједнички реферат поднесу.

VII.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 9 ов. мес. ПБр. 20074, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г-ђа Јелена А. Поповићка, учитељица у Осладићу, може и даље остати у служби, или је треба ставити у пензију.

На основу лекарско-комисиског уверења о стању здравља ове учитељице, а с обзиром на чл. 33 закона народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Јелену А. Поповићку, учитељицу из Осладића, треба ставити у пензију.

VIII.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 27 октобра ове године ПБр. 18918, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Мирко Митровић, учитељ из Сурдулице, може и даље остати у служби, или га треба ставити у пензију.

На основи лекарско-комисиског уверења о стању здравља овога учитеља, а с обзиром на чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г. Мирка Митровића, учитеља из Сурдулице, треба ставити у пензију.

IX.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 9 ов. мес. ПБр. 20120, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се г-ђа Даница Татићка, учитељица из Милчинице, може ставити у пензију.

На основи лекарско-комисиског уверења о стању здравља ове учитељице, а с обзиром на чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да се г-ђа Даница Татићка, учитељица из Милчинице, може ставити у пензију.

X.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде од 1 новембра ове године ПБр. 18229, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Ал. Марића, професора, да се штампана књига др. Карла Ланге-а: „Аперцепција“ — педагошка монографија, у његовом преводу, може препоручити књижницама основних, средњих и стручних школа у Краљевини Србији и откупити за награђивање ученика и ученица учитељских школа.

Према усменом реферату г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе, Савет је дао мишљење: да се штампана књига др. Карла — Ланге-а „Аперцепција“, психолошко-педагошка монографија, у преводу г. Ал. Марића, професора, може препоручити књижницама основних, средњих и стручних школа у Краљевини Србији, а ако има буџетске могућности да треба Министарство извесан број примерака да откупи за поклањање и награђивање ученика и ученица учитељских школа.

XI.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 27 октобра ове године ПБр. 18873, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Ђорђа С. Којића, учитеља, којом моли да се његов рукопис „Ослободници Србије“ препоручи (кад се оштампа) за ђачке књижнице и књижнице основних школа, за поклон ученицима о испитима и за помоћницу историје, по чл. 25 Правила о штампању уџбенике.

Главни Просветни Савет је одлучио: да се умоле г.г. др. Михаило Гавриловић, државни архивар, и Станиша Станишић, учитељ из Београда, да овај рукопис прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

XII.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 9 новембра ове године ПБр. 20137, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Михаила М. Станојевића, учитеља из Београда, којом моли да се, према чл. 20 правила о штампању уџбеника, упути савету његово дело у рукопису

„Словенска читанка за IV разред основне школе“, па ако се прими као добро, а држава га не хтедне откупити, да се може штампати као уџбеник приватног издања.

Главни Просветни Савет је одлучио: да се умоле г.г. др. Александар Белић, ванредни професор Универзитета; јереј Лазар Т. Перовић, професор IV београдске гимназије и Димитрије Лазаревић, учитељ из Београда, да овај рукопис, заједно са уџбеником државног издања за овај предмет прегледају и Савету заједнички реферат поднесу, пошто писац претходно депонује благајници министарства просвете и црквених послова (90) деведесет динара на име награде за напред именовану г.г. референте.

XIII.

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде од 17 октобра ове године ПБр. 19020, којим се, у вези са одлуком од 6 јуна 1909 г. ПБр. 8763, шаље Главном Просветном Савету, с обзиром на чл. 39 правила о штампању уџбеника, на увиђај штампани примерак књиге: „Коментар уз изабрана места из Овидија“, за средње школе, од г. Фрање Елезовића, професора у пензији.

Главни Просветни Савет нашао је, да је техничка израда дела добра а предложена продајна цена (2) два динара велика, па је, већином гласова, решио: да продајна цена ове књиге буде (1·50) један и $\frac{50}{100}$ динара од комада.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАСТАВА И КУЛТУРА

ШКОЛЕ И УНИВЕРЗИТЕТ

И ако појам школе у опште обухвата и Универзитет ипак између школа у ужем смислу и Универзитета постоји битна разлика. Школе у ужем смислу, поглавито народне и средње школе, имају за главни задатак васпитање, те је према томе и настава у њима васпитна т. ј. научне тековине су у првом реду средство за образовање ума и карактера, а тек у другоме циљ.

Већ из овога се види да се научна настава у школама у ужем смислу модификује у два правца тиме, што наглашава оне моменте и она факта научног сазнања која су од већег васпитног значаја као и тим што се мора прилагођавати ступњу учениковог развића. Универзитетска настава пак, полазећи од тога да је и један и други посао — васпитање и логичко развијање — у главном свршен у ранијим школама, сматра да је њен главни и прави задатак с једне стране стицање што дубљег и темељнијег научног сазнања из какве уже области и с друге стране упознавање и вежбање у научним методама којима се до оваквог сазнања долази. Кратко речено, Универзитет гаји науку зарад науке, а школе у ужем смислу зарад васпитања т. ј. што је тамо циљ, овде је средство.

Ова битна разлика већ је довољна, да нам објасни данашњи однос између школа ове две врсте. Универзитети, имајући пред очима само свој главни задатак, махом се развијају у облику чисто научних институција и скрећу с ума оне задатке које им намеће њихов однос према школама у ужем смислу и према државним просветним потребама. Ако се понегде и онажа извесна радња у овоме погледу то ипак бива у виду веће или мање толеранције. Главно обележје данашњих универзитета је да се нерадо одазивају овим задацима.

Ми ћемо се овде ограничити на оправданост или неоправданост оваквог схватања само у погледу нашег Универзитета. И за наш Уни-

www.uns.edu.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

Универзитет као и за већину универзитета може се рећи да је само мало отшкринуо врата оваквим радовима, јер се, по нашем мишљењу, целокупна уредба философског факултета креће старим стазама неузимајући довољно у обзир послове који за сада само њему припадају.

У нашој земљи која има свега један Универзитет не смеју се изгубити из вида и други задаци универзитетски. Наш Универзитет мора имати на уму ова три момента: природан однос свој према школама у ужем смислу, подмирење државних просветних потреба и улогу своју у подизању целокупне националне културе. Прва два момента иду напоредо и стоје у узајамној вези, јер су интереси универзитета скопчани за интересе школа и њихових просветних радника. Универзитет је дакле с једне стране већ и у свом властитом интересу упућен, да строго води рачуна о настави по средњим школама и о тоталној спреми наставника тих школа. Не буде ли настава у средњим школама темељна и поуздана, не буду ли наставници довољно спремни да изводе ову наставу, то ће у првоме реду осетити Универзитет. Тек онда кад Универзитет буде одговорио својим задацима у овоме погледу; тек онда кад Универзитет пружи будућим наставницима средњих школа како солидну стручну научну спрему тако и шире опште образовање и педагошку спрему — тек онда ће бити оправдана критика средњих школа која се често чује и од наставника универзитета и од министарских изасланика. Да би универзитет добио спремне ученике потребно је да измени уредбу философског факултета у два правца. С обзиром на факт, да ученици философског факултета улазе у редове наставника средње школе са одвећ једностраном стручном спремом, те су према томе у овоме позиву и једнострано употребљиви, мора се прибећи таквом груписању научних предмета како би, поред наука које чине њихову ужу струку, довољно ушли и у оне науке које улазе у такву једну групу. Но одмах морамо признати, да је немогуће одговорити овоме захтеву ако се све науке на факултету буду предавале само као чисто стручни научни предмети са свима детаљима, са улажењем у историски развитак и са увођењем у изворе и методе научне. Али то није ни потребно. Оваквоме раду је место само у области уже струке. Остале предмете из дате групе ваља дати у довољној опширности, у равномерној обради а поглавито с наглашавањем оних делова, који су од већег значаја за наставу у средњим школама. На овај начин добили би се наставници, који би били употребљивији за свој позив једно стога, што би могли примити и предмете ван своје уже струке, што је неизбежно потребно и друго с тога, што би тиме била створена могућност да наставник врши потребну концентрацију и да упозна своје ученике по разноврсности индивидуалних подобности.

Но све ово само је једна врста подобности коју треба дати будућим наставницима. Друга врста спреме, без које се не може ни за-

мислити наставник и васпитач, јесте педагошка спрема т.ј. познавање свога заната. У овоме погледу ствар стоји још горе, јер се оно мало толериране педагогије на нашем Универзитету ни у ком случају не може сматрати за довољно. Педагошко спремање мора бити организовано на много широј и јачој основи и то како у теориском тако и у практичном погледу.

Педагошка теорија претпоставља или боље речено садржи у себи и знања из области Психологије, Логике и Етике. С тога у круг теориске педагошке спреме улазе и ове науке али само у толико у колико су емпиричког карактера. Потребно је дакле да се ове науке предају тако, како би била могућа њихова примена у Педагогији. Саму педагошку теорију чинила би Општа педагогија, историја педагогије и Специјална методика. Практична педагошка спрема не сме се, као што је досад то било, свести на шаблонске и ретке покушаје у извођењу наставе. С правом се може рећи да се на нашем Универзитету и не гаји практична педагошка спрема. Међутим без ње је цео наставнички рад упућен неправилно.

Да Универзитет одговори позиву практичног педагошког спремања будућих наставника мора се организовати велики педагошки семинар у коме би, поред наставника педагогије, узели пуно учешће и методичари појединих гимназиских предмета. У таквом семинару, после стечене теорије, вршили би се практични радови. У самом семинару држали би угледна предавања специјални методичари а затим по угледу на њих и ученици. Дискусија по овим предавањима имала би да осветли правилност или неправилност предузиманих методских поступака. А да би се вредност овога рада показала и посведочила на самом школском терену неизоставно се овакви покушаји морају вршити под потпуно реалним околностима т.ј. у каквој школи пред ученицима, јер се предавање по методским и педагошким принципима мора вршити уз сурадњу ученичку и с прилагођавањем на дате околности и то у толико пре што је настава у правом школском раду испреплетана с многим чисто васпитним и дисциплинским моментима.

Оно што данас у том погледу имамо на Универзитету и сувише је штуро и неорганизовано. Овакво не сме остати не само с обзиром на властити интерес Универзитета, да из средњих школа добија спремније ученике, него још и стога што је Универзитет дужан да одговори државним просветним потребама. Држави требају спремни наставници и њих неко мора спремити. Универзитети оних држава у којима се ове потребе подмирују нарочитим створеним институцијама ван Универзитета, средњешколским семинарима, могу се и дебарасирати овог посла, али наш Универзитет то не сме чинити.

И ако Народне школе не стоје у тако тесној вези с Универзитетском наставом ипак се не сме оставити оваква провалија између

не и Универзитета. Просветним радnicима ових школа требало би дати прилике да уздигну своје опште и педагошко образовање, једно стога, што би се преко тих чиниоца уздизао општи ниво националне културе, а друго стога, што се у кругу просветног рада све јаче јавља потреба како у спремним просветним радnicима на новим пословима тако и на реформисању садашњих установа.

И теорија и пракса утврђују, да за извесне просветне функције морамо имати људе с нарочитом адекватном спремом. Сва досадашња дутања у томе правцу или су остала без резултата или су нанела велике штете самим пословима; за то што немамо просветне раднике са адекватном спремом, зато нам не успевају извесни просветни послови, зато се у погледу ових послова дута од заснивиња до укидања. Да побројимо неке од ових послова. Доказана је потреба сталног школског надзора али нема чинилаца којима би се поверио. У место спремања ових чинилаца и поступног попуњавања ове празнине, прибегава се или укидању или поверавању овога посла нестручним лицима. У нашој школској организацији осећа се већ поодавно велика празнина. Осем основних и средњих школа ми немамо других потребних школа за подизање нивоа општег образовања и спремање за живот ширих друштвених слојева. Покушај, да се овај недостатак бар у неколико попуни, оснивање грађанских школа, пронао је из истог разлога из кога и стални школски надзор. И за овај посао није било спремних радника нити се је приступило спремању истих.

У нашим учитељским школама изводе наставу у појединим научним предавањима педагошки необразовани наставници, који с целокупним радом и задатком учитељске школе немају тешње везе нити познају народну школу у којој ће њихови ученици радити. Аномалија је велика, да неметодичари пружају наставу будућим учитељима код којих метод тако много значи.

Из дана у дан стварају се у нашој земљи све већи и већи центри основних школа, све већи број разреда и одељења долази под управу једнога лица. Ова околност указује нам јасно на један нов задатак. До сада су управитељи народних школа били административни чиниоци у својој школи, и вршење њихове дужности поверава се наизменично овом или оном старијем добром учитељу без нарочитих виших квалификација. Овако не треба да остане бар у већим школским центрима. Улогу управитеља у овим местима треба проширити. Управитељ народне школе треба да буде не само најближи административни него и инструктивни чинилац. А да он ово буде, мора му се дати и већа спрема.

Све ово показује како су многи просветни послови и на пољу основне наставе или незбринуте или рђаво упуњени. Школе дакле,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

како средње тако и народне, траже категорички или реформу или допуну у спреми просветних радника у њима.

Наставници средњих школа морају имати и ширу стручну и јачу педагошку спрему за свој позив. Школски надзорници наставници учитељских школа и управитељи морају понићи највећим делом из учитељских редова уз повећање квалификација како у погледу научне тако и у погледу педагошке спреме. Извођење овога посла не мислимо овде оцртавати у детаљима али ћемо га нагласити у главним цртама. Сједне стране властити интерес Универзитета с друге стране интерес средњих и основних школа и државне просветне потребе изискују да Универзитет узме на се задатак, да осем гајења науке зарад науке, спреми држави потребне просветне чиниоце. Овај посао Универзитет треба да изводи у два правца. Да наставницима средњих школа пружи могућност да стеку довољну спрему из наука које улазе у кандидатску групу сем стручног предмета, да школским надзорницима, наставницима учитељских и грађанских школа и управитељима народних школа створи прилике да уздигну ниво свог научног образовања у кругу наука које улазе у програме тих школа — Универзитет треба да пружа и таква предавања, која би и својим обимом и својим начином излагања и нарочитим наглашавањем онога, што школи у првом реду треба, довољно допунила потребну научну спрему свију ових просветних радника. Други део свог задатка педагошко спремање, Универзитет би изводио на већ раније указани начин.

Потреба је дакле јасна и неодложна. Ми не смемо и надаље оставити, да се ове погрешке и празнине свете укупној просвети нашој.

Главно је овде питање да ли је Универзитет вољан и да ли треба да узме на себе овај задатак или не. При решавању овога питања мора се бити на чисто с тим да су у овоме задатку садржана две ствари. Поред одговарања државној потреби да спреми квалификоване посленике, Универзитет би, концентришући педагошку радњу у својој домени, створио могућност, да се што интензивније негује и развија педагошка наука и вештина у нас.

Да би Универзитет одговорио овом двоструком задатку није довољно да се педагогији само даде катедра на Универзитету него се, као што смо видели, мора организовати читав систем рада, који тражи и много више простора и много више сурадника. За извршење овог задатка морао би се створити не одсек у факултету у данашњем смислу него засебан факултет — педагошки факултет. Међутим оно, што би се сад могло очекивати од Универзитета, тако је ништавно према правој потреби, да се не може узети у обзир ако се мисли на рационално и радикално решење овог питања. Дуго ће још времена проћи а Универзитет, и наш и светски, неће хтети да изађу на суерет овој потреби. Нећемо се упуштати у разлоге универзитета из који се тако упорно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

држе, јер побијање тих разлога не би довело до успешног решења овога питања. Један од најмоћнијих јесте традиција а с њом се је тешко борити.

Шта да се чини? Нисмо за то да држава, свесна једне неодложне потребе, принуди Универзитет да одговори горњем задатку и то нисмо из два разлога, једно стога, што би и нашем Универзитету као и осталим светским универзитетима ваљало оставити времена да одреде свој дефинитиван положај у овоме погледу а друго с тога, што би овако принудно добивено поље рада било скучено и квалитативно и квантитативно.

Али, у колико сматрамо да треба водити рачуна о универзитетима и данашњим њиховим становиштима и тежњама, у толико више и одлучније тражимо да се одговори државној и опште просветној потреби — *спремању квалификованих просветних радника*. Просвета се не сме ни кочити ни кретати неправилним путевима због оваког схватања универзитетских задатака. Мора се прићи другим мерама у подмиривању ове потребе. Такве су мере предузимане у разним европским културним центрима и у разној мери и у разном правцу: гимназиски семинари, курсеви за научно усавршавање наставника средњих и народних школа, педагошки музеји с предавањима и т. д. Овде једно тамо друго али увек без организације и без јединства.

Остаје само један начин за решење овога питања који би представљао организовану радњу а то је једна нова институција која сваког дана стиче све више поборника — *Педагошка Академија*. Неометана никаквим традицијама а поникла из непосредне потребе, Педагошка Академија би и брзо и рационално постизавала свој задатак; удружене снаге педагози и специјални методичари с једне стране а универзитетски наставници с друге стране убрзо би кренули нашу просвету правим путевима.

Др. Мил. Н. Јовановић

УПУСТВА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ВЕТРОВА

САСТАВИО :

РАД. ВАСОВИЋ, професор

Опште напомене

Појмови о ветровима веома су погрешни, како код нешколованих тако и код школованих људи, па донекле чак и у савременим наукама о времену, метеорологији и климатологији. Сматра се да ветрови већином долазе из великих даљина, да су то махом опште ваздушне

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

струје, и да преко нас, кад пређу, иду олет још врло далеко. Код нас постоји још утврђено веровање да ладни ветрови долазе из северно-леденог појаса, а топли ветрови, са готовом топлотом, да долазе из Сахаре или у опште из жарког појаса. То се веровање без критеријума примало и преносило са оца на сина, са учитеља на ученика. Нико се није трудио да се упушта у ветровска питања мислећи да су то стручњаци решили као што треба и да лајици немају ни права ни могућности доћи до неког другојачијег знања, које би могло одговорити правилнијем стању ове ствари. Људима, чији су послови везани за ветрове, могле су пасти у очи извесне „неправилности“ по теорији општег знања о ветровима, али су те „неправилности“ објашњаване на разне начине, који немају ничега заједничког са стварним стањем ветрова. — У Кремнима врло често дува веома јак вихор, управо једна бесна олуја, што је Креманци зову *вјетреница*, која долази са запада од планине Шаргана. На западној страни од Кремана, с друге стране Шаргана, наводи се село Мокра Гора и тамо вјетреница никад не дува. Тамошњи мештани објашњавају: да вјетреница долази из далека, са црногорских планина, па „прескаче“ сва места до Кремана. Ако топли ветар негде не долази с југа, него рецимо са запада (Топола) или са истока (Доња Тријешњица), онда се то тумачи: да ветар „завија“, „скреће“ око брда док не нађе лакши приступ. Обично се узимају ждрела и клисуре као канали којима ветрови протичу. Укорењено је мишљење да клисуре збијају ветрове и да при изласку ветар добија већу силу, као у дуваљци. Ово мишљење деле и учени људи, а врло је лако уверити се о неистинитости таквог тврђења. Кад у Голушцу дува јака кошава у стању је лађу преврнути, али чим се уђе у Бердан, код голубачког града, тамо је вода са свим мирна и лађа иде као по млеку.

Кад се говори о клими, у књигама се, као нешто сасвим сигурно, редовно пише: како су она места што се налазе у затвореним долинама или котлинама поштеђена од ветрова; или ако је неко место отворено са северне стране, а са јужне му се диже неко велико брдо, онда се каже: отворено северном, а заклоњено јужном ветру, или обрнуто, ако се брда налазе са северне стране. Да су сва ова објашњења суште погрешке посведочиће примери. Шабац је са свих страна отворен, он се налази на пространој равници која се преко Срема и Мађарске пружа све до Будима, па ипак му не досађују никакви ветрови; може се с правом сматрати да ова варош нема ветрова. Село Топли Дб, под Миџором, са свих страна затворено је у једну дубоку планинску котлину, као казан, у коју се може доћи само преко високих планина; у томе затвореном простору дува, баш од самог Миџора, ветар *кривач*, који је толико бесан да задаје страх, а често пута доведе и човечији живот у опасност. Наша најјужнија варош, Врања, заграђена је са се-

www.vesnik.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 веће стране врло високим планинама, а са свих осталих страна отворена је, и баш јој је северни ветар и најчешћи и најдосаднији, а сви су јој други ветрови незнатни. Шабац, Обреновац, Београд, Смедерево и Пожаревац, никад немају од северне стране тако јаке и честе ветрове као што има Враћа. У свима тим местима северни је ветар и ређи и слабији од других ветрова, који долазе од околних брда. Јужни ветар у нашим јужним варошима — Враћи, Лесковцу, Нишу и Пироту — слабо се осећа. У Соко Бањи, која је с јужне стране заграђена високим Озреном, јужни је ветар врло јак и дува веома често. Негде је прави јужни ветар ладан, а источни може бити топал (Рипањ).

Млавска села Бистрица и Ждрело налазе се у равници отвореној према Стигу и Банату, а на источној страни су заграђена високим Омољским планинама (Вукан и Сумуровац) и баш им са те стране долази најјачи ветар, кошава. У правцу тога ветра, на источној страни поменутих планина, налази се село Крепољин, а у њему је кошава безначајан ветар.

За кошаву, која бесни на неколико места западном страном оних планина што чине оквир Тимочком поречју, утврђено је, као „несумњиво“ мишљење, да она долази из Русије и руских стена: са тим „фактом“ рачунају сви писци, који се макар каквом приликом дотакну овога ветра. Један писац,¹ који је нарочито дуго размишљао о томе ветру, тврдио је: да кошава Београду долази чак са полутара, од острва Суматре (!). Међутим кошава је наш чисто локалан ветар, који се ствара у самој близини онога места где се најјаче јавља. Таква је кошава у Београду, Пожаревцу, Раму, Голупцу, Ждрелу, Параћину, Делиграду, Суботинцу и Нишу. Свуда она долази од брдске, а нигде од отворене стране. Она кошава, што се ретко јавља у Тимочком поречју, од Радужевца до Вратарнице, нема никакве везе ни сличности са транс-омољском кошавом.

Овим примерима и мало пажљивијим посматрањем доћи ће се до оваквих закључака:

а) да су више ветровита она места што су међу брдима, него она што су на отвореним просторијама;

б) да брда не заклањају поједина места од ветрова, већ напротив, од њих и долазе највећи ветрови;

в) да ветрови нису случајне ваздушне струје, који неки пут, узгред наиђу на поједина места, већ скоро свако место има своје одређене ветрове, а поједини ветрови долазе увек истим путем (правцем), као што реке теку свака својим током;

¹ Јован Стефановић, Виловски — „Отаџбина“, књ. VIII.

WWW.UNILIB.RF) да су наши ветрови махом кратког простирања, чији постанак и престанак не треба везивати за далеке ваздушне циклоне и антициклоне, већ за ближе локалне неједнакости у ваздушном притиску.

Ове неједнакости највише наступају од разноликог начина загревања ваздушних маса по разним теренским облицима. Управо, може се рећи: ветрови су везани за поједине географске објекте и према томе они су више географске него чисто метеоролошке појаве.

Да би се ово важно ветровско питање могло правилно решити, потребна су пажљива детаљна проучавања ветрова у сваком месту. За ово проучавање треба се обраћати људима чији су свако-дневни послови изложени борби са временом, а то су сељаци, баштовани, лађари, рибари, цигљари, воденичари по ветрењачама и уопште људи који имају искуства а немају „знања“ поцрпеног из књига.

Таком проучавању ветрова намењују се ова упуства.

I. Место.

1. *Где се налази то место?* — Одговори: у пољу, на прелазу са стране брда у равницу (једним делом на брду, другим у равници), у долини међу брдима, на страни брда, на брду, на висоравни, на тераси, у затвореној котлини.

2. *С које је стране то место брдима затворено, а с које отворено?*

3. *Која су брда око тога места, а која су изади њих, ако су већа?*

4. *На којој је реци место?*

Овде треба учинити детаљнији опис положаја онога места за које се проучавају ветрови.

II. Ветровитост.

5. *Је ли то место у опште много ветровито или није?*

Одговор на ово питање не може свуда бити одређен, јер има таквих места за која се не може рећи ни да јесу ни да нису много ветровита. Али, искуснији људи, који су имали прилику да се упознају и да виде како је у другим местима, моћи ће дати одређенији одговор, срањујући честоћу и јачину ветрова тога места са ветровима других, њему познатих места. Тако на пример може бити овакав одговор: ово место (рецимо село Растишта) није много ветровито, но ипак је ветровитије од Бајине Баште, али нема тако јаким ни честих ветрова као у Кремнима. Други одговор: Наше место од свих других у овој околини има најчешће ветра, или од свих села у овоме крају наше место има најјаче ветрове. Трећи одговор: У овоме крају по ветровима стоји овако: најветровитије је село Вишњица, па Сланце, па тек онда наше село — Винча. Четврти одговор: има ветрова али су безначајни, не чине никакве штете ни сметње и т. д.

III. Имена ветровима.

6. Који ветрови дувају у томе месту?

Код овога питања треба набројати именима све ветрове који се осећају у томе месту. Имена ветрова су или по странама света — истока, западњак, југ, северац — или имају специјална имена, као: кошава, кривац, горњак, доњак, посунчаник, бошњак, маџарац, пречац, развигора, вјетреница, козоморац, свињоморац, бели ветар, бељак, велики ветар, дебели ветар, ноћник, даник и т. д.

7. Од куда долазе ти називи?

Негде имају две кошаве, негде две истоке, негде два нека друга ветра са истим именом. У томе случају ваља сваки тај ветар описати као у свему засебне ветрове, сваки за се. Исто тако чуће се од људи да помињу неки „мешан“ ветар; на пример кад је кошава или истока топлија, они кажу кошава је мешана са југом. У ствари ту нема никакве мешавине, већ је тај ветар сам по себи топао. Те ваздушне струје, које неки обележавају као мешавину, треба сматрати као засебне ветрове.

IV. Правац ветра.

8. С које стране дува који ветар?

Овде треба обратити велику пажњу да се тачно сазна правац ветра. Врло често бива да истока неком месту не долази са правог истока, нити „јужни“ ветар са правог југа, а тако исто ветрови северац и западњак не долазе са оних страна чија имена носе. Народ сваки најладнији ветар зове „северац“, а најтоплији „југ“. Међутим кад се обрати пажња на тачније одређивање страна света и правце ветрова, видеће се како се ветрови не слажу са правцима оних страна по којима су добили своја имена.

Правац ветра може се најбоље одредити компасом. Треба се окренути оном правцу у којем неки ветар долази, па онда видети колико је степени од јужног или северног шилка магнетске игле до тога правца, источно или западно. Ако нема компаса, онда се испитивач може послужити приближном одредбом делова на хоризонтовом кругу. На хоризонту се одреде правилно четири тачке — источна, западна, северна и јужна. Затим се те кружне четвртине поделе на своје половине, те се добију кружне осмине, које носе називе: северо-исток и северо-запад, југо-исток и југо-запад; даље се свака осмина опет преполови, те се добију кружне шеснаестине, које се зову: исток-северо-исток, северо-северо-исток, северо-северо-запад, запад-северо-запад, запад-југо-запад, југо-југо-запад, југо-југо-исток, исток-југо-исток. Према томе каже се: југ не долази право са југа, него са југо-југо-источне или са југо-западне и т. д. стране. Тако се исто каже за истоку, западни или који било ветар.

WWW.UNILIB.RC
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Правце ветрова најбоље је одредити кад се доведу у везу са неким брдом или селом од куда који ветар долази, па често таква имена носе. На пример има ветар космајац, авалац, копаоничанин, власинац, црновршанин, креманац, пирћанин, нишлаја и т. д.

Кад се сазнаду и именују сви ветрови неког места и кад им се одреди правац одкуда долазе, онда их треба класификовати по честоћи, по јачини, по топлоти и по влажности.

V. Честоћа ветра.

9. Који ветар најчешће дува у томе месту?

Овим се питањем тражи онај ветар који се најчешће јавља у неком месту, не мора то бити најјачи или најдосаднији, већ само ветар који се најчешће осећа, па макар био он и слабије снаге од других ветрова.

10. Има ли одређено доба дана кад се тај ветар јавља, кад почиње и кад престаје?

Има периодичних дневних ветрова, који се у неким местима стално јављају, скоро у исто доба дана. Обично у оним местима која су на странама или у подножју већих брда, јављају се дневно два ветра један пре подне, који дува из долине или из низине уз брдо и растерује маглу, а други после подне или у вече, по заласку сунца, долази од брда, пада доле и неки пут сагони влагу и ствара маглу. Негде се осећају оба та ветра, негде само један од њих; негде дува ветар само пред вече, а дању је мирно, негде опет ветар дува дању, а ноћи су тихе. Такве појаве су врло важне климатске чињенице и треба их тачно испитати.

Ако тај ветар није периодичан, онда треба рећи кад се јавља преко године, у које доба (којих месеци) и по колико дана може узастопце трајати.

11. После њега како стоје други ветрови по честоћи?

Одговор би био рецимо овакав: најчешћи је југ, па устока, па кривац, па горњак и т. д.

VI. Јачина ветра.

12. Који је најјачи ветар по снази?

Овде се тражи ветар који има највећу снагу, т. ј. онај ветар који се највише осећа и који својом снагом наноси досаду или штету. Треба му снагу одредити према томе шта обара, руши или носи.

13. Кад се тај ветар чешће јавља¹, да ли је увек исте јачине, а ако није, онда кад је јачи, а кад слабији?

¹ Нужно је бележити датуме и водити дневник његовог јављања, снаге и топлоте, која влада за време дувања, како би се сазнало где је још тада дувао тај ветар.

Ако је то неки од врло јаких ветрова, онда треба тражити да ли има неких предходних знакова који указују кад ће тај ветар наступити. Ти предзнаци могу бити: неки облачак на брду од којег ветар долази, нека потмула тутњава, хучање река, јазова и друге појаве.

Ако је то и најчешћи ветар у томе месту онда за њега треба рећи и све оно што је речено напред за честоћу ветра.

14. *Како стоје други ветрови по јачини?*

Одговор може бити: најјача је кошава, па горњак, па југ и т. д. или најјачи и најчешћи је овде кривац, па устока, па север, а других и нема.

VII. Топлота ветра.

15. *Како ти ветрови стоје по топлоти?*

Велику пажњу треба обратити на ветрове који долазе од брда и који долазе из равнице или из долине. Ветрови што долазе од брда обично су јачи и топлији, а ветрови што долазе из низина могу неки пут бити јаки, али су у више случајева по снази слабији и увек су ладни.

16. *Каква је топлота најтоплијег ветра* — да ли је штетна по воће, усеве, лишће, винограде и т. д.?

17. *Да ли је његова топлота корисна по житоност тога места?*

Има места која се од своје околине одликују нарочитом жупношћу која се огледа у томе што се ту одржи неко биље или воће, које у околини не може да успева или рађа, или ту раније гора листа, воће цвета, ређе се јављају мразови, слане и снегови. Све се то може довести у везу са честоћом неког ветра.

18. *Да ли је тај ветар увек топао, или неки пут може бити и ладан, кад је тај случај, лети или зими?*

19. *Да ли још неки од тих ветрова дође који пут као топао, а неки пут као ладан, кад то бива, да ли кад дува слабије или кад дува јаче?*

20. *Како стоје други ветрови, по топлоти?*

21. *Који су ветрови зми, који добри, благи?*

22. *Који је ветар најладнији, одакле долази, из низине или висине?*

23. *Да ли је то место топлије или ладније од других места у томе крају?*

VIII. Влажност ветрова.

24. *Који ветар најчешће доноси кишу?*

25. *С које стране обично долази киша и снег?*

26. *С које стране долазе аловиге (плаховите) кише?*

27. *Који ветрови кваре, а који чисте време?*

IX. Простирање ветра.

28. Да ли најчешћи и најјачи ветар дува у целој селу, или само у једном његовом крају и докле?

29. Који је ветар у превази у томе другом крају, где овај не дува?

30. Докле се осећа тај најјачи ветар?

На ова врло важна питања о простирању најјачих и најчешћих ветрова одговориће се на тај начин кад се сазнаду ветровске прилике у околним местима. Треба, дакле, знати: какви ветрови преовлађују и како су ветровита она места од којих долазе ветрови неком селу (или вароши). Затим треба пратити тај најјачи ветар док му се не нађе издисај, престанак.

По ветровима се могу издвојити поједине климатске области. Често се дешава да је у једној области облачно, магловито и кишовито време, а на другој страни брда греје сунце и топло је; на једној страни дува јак ветар, на другој је тишина.

31. Треба тражити: где се примећува та климо-делница (ветро-делница) или ветролуђе?

Напомена. — Писац ових упустава намерава израдити карту главних ветрова у Србији. Како је за тај посао потребан велики број података из свих крајева наше Отаџбине, то ће бити веома захвалан свима онима који му у овоме послу буду помогли, на тај начин, ако му саопште резултате или пошаљу податке о проучавању ветрова, по својим областима.

КУРСЕВИ ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА ЗА СТРАНЦЕ НА УНИВЕРЗИТЕТУ У ГРЕНОВЛУ

Учење страних језика до скоро је било јако занемарено у Француској. Поносити својим језиком, језиком глачаним за време толико векова културе, језиком елите целог света, Французи нису хтели да уче стране језике. Од извесног доба, међутим, престиж француске културе и француског језика опада пред наглим напредовањем немачког и енглеског језика. Немачка трговина учинила је велики напредак са јачањем немачке државе; немачка наука учинила је немачки језик неопходним и за само изучавање романске филологије. У свету знак великог отмености није више као некада знање француског већ знање енглеског језика.

У књижевности такође свет је престао да иде за Паризом, некада јака Француска књижевна индустрија данас је у тешкој кризи. Други утицаји, друге инспирације преовладале су у страним литературама и француски песници у толико су на страни чувени и имитирани у колико су успели да одговоре књижевном укусу страних литература.

Недавно, приликом прославе Мисеове стогодишњице, француски часопис *L'Opinion* (Мишљење) приредио је једну врло занимљиву анкету. Он се обратио свима чувенијим књижевницима страних народа и упитао их какав утицај има данас Мисе у њиховим литературама. Одговори су скоро једнодушни: Мисеово је име велико и уважено, али му је утицај ништаван. Више се цене и више утичу Бодлер и Верлен.

Поводом те анкете питајући се зашто је Мисеов утицај тако опао Жил Ђларти одговара:

„Зато што Мисе, највише Француз од свих писаца, изгледа сувише јасан компликованим духовима нових генерација; стога што се поноћно сунце родило над књижевношћу што нам са Севера долази, нећу рећи светлост, већ инспирација, нека инспирација узнемирена, тајанствена, болна, мистична, замишљена, болешљива, час ибзеновска, час толстојевска, дивна без сумње, али сасвим различита од оне којом је песник Усомене напајао свога генија“. И затим:

„Извесно је да, ако је, по казивању упитаних критичара Мисеов утицај тако јако опао у свету, то је стога што је француски утицај уступно пред навалом германизације“.

..... Све што је чисто француско странци су се окомили да омаловажавају и то баш у часу кад се ми заљубљујемо у све што је страначко.

И не само француска култура на страни, већ и француска култура у самих Француза, у млађих генерација почела је да опада. Стара чистота француског језика, традиционалне особине јасности, прецизности елеганције француског стила губе се: матурантски задатци пуни су граматичких грешака, у радовима студената универзитета влада гломазна немачка фраза.

То је изазвало необичну узнемиреност. Од две три године часописи и дневни листови пуни су расправа и чланака о „кризи францускога“. Сложно се констатује факат, што се тиче узрока и лекова мишљења су јако подељена.

Ипак највећи је број оних који кривицу приписују реформи средњешколске наставе од 1902, којом су на штету класичних језика, уведени страни живи језици. Са свих страна се чују узвици „Латинска култура умире, латинска култура је умрла“, доказује се да се без класичних, нарочито без латинског језика не може лепо знати француски језик, потиснути латински језик значи потсећи корен француској култури и све то у корист страних језика, ради ширења туђинске културе. Најжешће је нападана Сорбона, због слепог имитирања немачких метода и претпостављања ерудиције неговању француске културе што би требало да буде првенствен задатак, највишег француског просветног завода.

Приврженици учења страних језика доказују да ће страни језици дати нову свежину, нову снагу и полет француском језику, који глечан елеганцијом од више векова, личи на стари, дугом употребом излизани новац.

Да би се одржао и ојачао престиж француског језика и културе, привлачећи странце, дајући им згодну прилику да што лакше науче француски језик, упознаду и заволе француску и њену цивилизацију, предузети су покушаји у провинцији.

Историја Универзитета у Греноблу врло је леп пример шта неколико одабраних, вредних и предузимљивих научних снага могу учинити за напредак једне вароши и користити угледу народа.

Пре 15 година Универзитет у Греноблу био је један од најзачмачијих у Француској. Моћно суседство лионског универзитета и углед Сорбоне кочили су му напредак. Нарочито факултет књижевности био је скоро пуст. 1896 године замало универзитет у Греноблу није био укинут. Морало се наћи нешто што ће универзитету дати полета што ће га оживети, нешто специјално што неће имати ни лионски универзитет ни Сорбона. Тражило се и нашло се.

До 1896 године било је на правном факултету неколико странаца већином Оријенталаца: Египћана, Грка, Бугара. Те године један професор дође на мисао да се и на факултет књижевности привуку странци. На позив ректора универзитета оснива се од грађана и професора: *Одбор за помагање страних студената (Comité de Patronage des Etudiants Etrangers)* Одбор одмах растура по иностранству 4000 циркулара у којима ставља свету до знања да постоји Гренобл, универзитет и око њега живописна околина.

Идуће године дође само један Немац. Ни он не бејаше читао циркулар већ беше чуо нешто о њему. То је био први странац на факултету књижевности. Сјајно дочекано и мажено то јединче Одбора, напусти Гренобл после године дана бављења, обећавши при поласку да ће свуда причати да је Гренобл „*sehr interessant*“. Следеће године дође пет странаца, међу њима и један Србин.

Тада се долази на идеју да се за странце удесе нарочита предавања. Лета 1898 године отвара се први летњи курс који траје три месеца. Број слушалаца понео се на 35. Ишло се још пинајући, без плана, не познајући ни укусу ни потребе публике. Затим долази све више дотеривање, израђивање, проширивање наставног плана, а упоредо са њиме расте и број слушалаца. Школске године 1898-99 оснивају се и преко године нарочита предавања за странце, затим летњи курс 1899 траје четири месеца и има 154 слушаоца.

И даље наставни план се све више развија и прилагођава потребама странаца. Школске године 1899-90 образована су већ потпуна предавања која се састоји из: теориске и практичне граматике, ту-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

мачења тежета, историје књижевности, превода са немачког, енглеског и талијанског језика. Да би се целом томе раду дала званична санкција и да би се успех појединаца практично обележио ствара се испит за добијање *Сведочанства студија француског језика*.

Успех је бивао све већи, странци су долазили у све већем броју и није их било лако сместити.

После извесних нових проширења наставног плана, 1902 установљава се и други испит *Дипломе виших студија француског језика и књижевности*. И ту изгледа да је дело завршено да се нема куда напред.

Али 1903-04 установљава се нарочита катедра модерне француске филологије оснива се *Фонетички Институт* и професору ставља се у дужност да систематски проучава сва питања која се тичу предавања француског језика странцима. То одлучно креће предузеће у напред и то јаче него икада пре. Док је дотле годишњи прираштај износио око 35 студената од тада износи близу стотину, доцније и више; са 636 број студената скаче на 729, па на 808, 970, 1104 и на 1230 године 1909-10. Ове године само за први семестар вишак износи око 60 студената (без другог семестра и летњег курса).

Сав тај велики успех постигло је само неколико вредних професоре пуних воље и истрајности. Жртвујући сав свој одмор они су непрестано усавршавали предавања на уштрб свога слободног времена, неуморно тражили све нове лакше и практичније методе за своје све многобројније слушаоце. Међу њима су шире познати: неуморни председник *Одбора* Марсел Рејмон естетичар и историчар талијанске уметности; Моријо професор књижевности, критичар, писац расправа о Скарону, Шенису, Мисеу, Росе један од најмлађих професора, вредан, предузимљив, важан нарочито са свога рада на унапређењу *Фонетичког Института* који је потпуно његово дело.

Осим ових сталних професора, преко лета се ангажују и професори са Сорбоне и истакнутији гимназиски професори. Преко лета 1909 држали су предавања професори Сорбоне Брино, Лансон и Лемоније. Идућега лета изгледа биће ангажован Омар (Nomard) професор словенских језика на Сорбони.

И преко лета и преко године предавања се деле на две групе; пре подне изучавање језика: теориска и практична граматика, проучавање порекла, формације и значења речи; затим фонетика, дубоко научно проучавање речи, њиховог изговора и нагласка, предавања изговора и изражавања; после подне проучавање Француске: историја књижевности; политичка историја, историја уметности, економско стање и природне лепоте Француске.

www.uniliv.rs Предавање језика удешено је за две врсте слушалаца: предавање основа језика за почетнике који хоће брзо и практично да науче језик; и затим, дубље и научно изучавање порекла и развоја језика за оне који већ довољно знају француски језик. Поред теорије обраћа се врло велика пажња и вежбањима, примена модерне или историске граматике, француска композиција, тако исто подешена према степену знања слушалаца. Поред тих вежбања на француском језику постоје и преводиоци за енглески, немачки, талијански и руски језик. До скоро је постојао и преводилац за бугарски језик и изгледа да ће га онет поставити.

Најзад, практичан изговор и француско изражавање, течан говор за једне, и дубоко научно изучавање говорних закона за друге раде се на најмодернијим научним теоријама. Све савремене физичке теорије о звуку и физиолошке теорије о органу за говор примењене су у *Фонетичком Институту* и искоришћене да би странац што лакше савладао тешки француски изговор. Изговор и нагласак изучавају се помоћу апарата за показивање и поправљање, дикција помоћу фонографа. Постоје нарочити апарати за испитивање говорног органа, фотографија и кинематограф служе за илустровање предавања. Први и једини у Француској, универзитет у Греноблу установио је тај потпуни циклус фонетичких студија који иде од практичног изговора до изучавања беседничке дикције, нов и важан не само за странце већ и за Французе.

Књижевна историја предаје се са намером да се странцима да верна, прегледна слика француске књижевности. Да при томе сумарном прегледу вредност књижевности неби изгледала мања, а и да би се дао углед метода књижевних опширно се предаје о крупнијим представницима појединих епоха, детаљно се аналишу извесна њихова дела. Ове године Моријо предаје опширније о Корнеју, Паскалу и Леконту де Лилу, а Росе тумачи Тенов есеј о Расину и песме Леконта де Лила.

Преко целе године студентима је на расположењу прилично снабдевена универзитетска библиотека и читаоница са француским и страним листовима.

Поред рада остављено је довољно места и шетњама и забави. Преко године, за време божићнег и ускршњег распуста, преко лета сваке суботе и недеље приређују се екскурзије, час на снежне врхове Дофенских Алпа: Белдон, Мушрот, масив Гранд Шартрез и још даље, до Шамониа и Мон Блана; час у велике вароши источне и јужне Француске: Лион, Марсеј, Ница, Монте Карло. Једна од најлепших екскурзија јесте обилажење живописне Додеове Провансе: Ним, Арл, Оранж, Авињон, Тараскон, са њиховим споменицима из римскога доба; нарочито присуствовање представама које трупа Француске Комедије

Иако је у римском Амфитеатру у Оранжу. И за време тих екскурсија, и на честим вечерњим састанцима професори су непрестано са ђацима, са својим гостима, употребљавају сву своју духовитост да приреде што више пријатности, да у младе душе урежу што више неизгладљивих утисака, да улију што више љубави за француски народ и његову културу.

И труд њихов, као што се види из раније наведених бројева, ејајно је успео. Број њихових слушалица из године у годину расте невероватном брзином. Универзитет у Греноблу није више мали и незнатан; подигнут са самртничке постеље он сада снажно буја и нагло се развија. Његова одељења раширила су се на све четири стране ове лепе, кокетне вароши. И не само то, активност професора његовог универзитета прешла је границе не Гренобла већ Француске. Као одељење универзитета у Греноблу постоји *Француски Институт* у Флоренцији сличан ономе за чије је оснивање у Петрограду Пол Думер недавно добио допуштење од рускога цара. Гренобла је и раније, због своје близине Италији, био центар учења талијанског језика. Проширујући свој рад и на томе пољу универзитет у Греноблу створио је једно своје одељење у Флоренцији где даје могућности Французима да талијански језик уче на извору његовом и у исто време Талијанима ствара zgodну прилику да без великих жртава уче француски језик.

После Париза универзитет у Греноблу привлачи највише странце. И тај факт имао је једну неочекивану последицу. Велики број Француза који уче стране језике долази у Гренобла зато што ту у дружењу са студентима других народности имају извршену прилику за практично учење језика који су изабрали.

Сав тај напредак целог универзитета чини да и поред великог броја странаца, број студената Француза је већи, те универзитет ипак има претежно француски карактер, на супрот неким другим, женевском на пример, који је много више словенски и оријенталски у опште, и где је познанство и дружење са студентом французом врло тешко, да не кажемо немогуће.

Број Срба на овдашњем универзитету никад није био већи од пет. То су махом били свршени студенти француског језика и књижевности на нашем универзитету, који су долазили да надокнаде једину слабост својих студија: недовољност живе француске речи. Али осим наших студената и професора француског језика, требали би да га знаду и многи други. За наше учитеље посебице солидно и стварно знање једнога језика било би врло потребно. Педагогија у нас врло слабо стоји, педагошка питања нас не преокупирају тако много; зато је доказ толико година непопуњена катедра Педагогије на Универзитету и мали број претплатаника и сарадника наших педагошких листова. Нашим учитељима требало би створити прилике и дати мо-

дућности да бар преко лета посете ове курсеве језика и оживе и појачају знање које су у школи добили, место да занемаре и пусте да пропадне тако велики капитал као што је знање једног модерног језика. Квалификација доброг учитеља требала би да буде знање једног модерног језика и живо, ефективно праћење педагошких питања.

Осим учитеља ови би курсеви били врло погодни и за свршене ђаке наших трговачких школа јер се поред педагошких питања обраћа пажња и трговачком језику и економским питањима. Важност страних језика за наше младе трговце и чиновнике новчаних завода неоспорна је и неколико месеци пробављених на страни било би им од огромне користи.

Мих. Ђорђевић.

О кривици председника општине или његовог заступника казнимој по III. одељку чл. 24. зак. о народ. школама.

Трећи одељак чл. 24. зак. о народ. школама гласи:

„Председник или његов заступник дужан је наплатити одређену казну у року од 30 дана, а ако то не учини, а од кажњеног могло се наплатити, онда плаћа сам. Ову последњу казну изриче школ. надзорник а извршује је полициска власт“.

За постојање ове кривице потребно је, да председник или његов заступник у року од 30 дана није извршио изречену казну над ђачким родитељем и ако се иста могла извршити. Дакле, председник односно његов заступник одговоран је и за извршење новчане казне и оних ђачких родитеља, којима се по другом одељку чл. 24. има казна заменити затвором или радом на општинским пословима ако их не примора да у законом року издрже затвор или потребан број дана рада на општинским пословима.

Да се овако у пом. ставу закона имају разумети речи: „дужан је наплатити“ и „од кажњеног могло се наплатити“, излази и из самог циља, који се хоће овом одредбом да постигне.

Циљ је овој законској одредби, да натера председника или његовог заступника, на брзо извршење казни изречених над ђачким родитељима због нешиљања ђака у школу, а тиме да се што пре приморају кажњени ђачки родитељи, да своју децу уредно шаљу у школу, како то прописују чл. 4. зак. о народ. школама, по коме је похођење основне школе обавезно, и први став чл. 24. истога закона, по коме су ђаци дужни уредно походити школу за све време свога школовања.

Казне предвиђене за ђачке родитеље због изостанака њихових ђака од школе, јесу непосредна, а казна предвиђена за председника или његовог заступника због неизвршења ових казни у одређеном року јесте посредна санкција обавези уредног похођења школе, коју прописују пом. чл. 4. и 24. зак. о нар. школама.

Без ових казни похођење основне школе или не би било обавезно или би зависило од воље власти, која би имала да извршује казну над ђачким родитељима.

У законима о народ. школама од 1882 и 1898 г. не постоји одредба, по којој би председник или његов заступник био дужан у одређеном року наплатити казну од ђачких родитеља изречену због нешиљања или неуредног шиљања ученика у школу.

У садашњи закон о народ. школама ова је одредба унета из разлога, што општинека власт није брзо, а некад и никако, извршивала изречене казне над ђачким родитељима, што је ишло на велику штету наставе.

Разлог да ове казне не извршују имала је општинска власт врло често у томе, што није била прописана нарочита казна за неизвршење истих.

Из речи: „наплатити“ и „од кажњеног могло се наплатити“ не може се ни у ком случају извести закључак, да је председник односно заступник одговоран само за неизвршење оних казни, које је из имовине осуђених ђачких родитеља могао наплатити и да није одговоран за неизвршење казни ђачких родитеља, који нису имали никакве покретне и непокретне имовине из које би могао у законом року наплату казне извршити.

Још мање може се узети, као што многи мисле и тврде, да су председници или њихови заступници одговорни само за неизвршење у законом року казни изречених над ђачким родитељима, који плаћају преко 15 динара непосредне порезе. Да ово овако не може бити и тумачити се, види се одмах чим се истакне циљ установе овог законског прописа, јер би тада председник односно његов заступник морао вршити у одређеном року наплату казни само од оних осуђених ђачких родитеља који имају имовине, што значи, да ђаци осуђених ђачких родитеља, који немају никакве имовине за наплату казне, не би морали ни посећивати школу, ако председник или његов заступник неће над њиховим родитељима да изврши одборску одлуку о казни из чега би излазило, да похађање основне школе за децу сиротних грађана, — није обавезно, што ни у ком случају не може бити по прописима чл. 21. устава и пом. члановима закона о народ. школама, по којима је основно школовање и уредно похођење основних школа обавезно са сву децу без разлике на имовно стање њихових родитеља.

Још већи би био број грађана за које би обавеза школовања деце у основним школама, зависила од воље председника или његовог заступника, ако би се узело да се речи „од кажњеног се могло наплатити“ имају разумети, да је председник односно његов заступник одговоран за ненаплаћене казне само оних ђачких родитеља, који плаћају више од 15 дин. непосред. порезе и као такви не могу заменити новчану казну затвором или радом на општ. пословима.

Број грађана, нарочито по сеоским општинама, који плаћају испод 15 дин. непосредне порезе, увек је већи од броја грађана, који плаћају већу непосредну порезу, те би овако тумачење поменутих речи још више стварало и разлику међу грађанима и штету самој настави.

Да се речи овог законског прописа: „наплатити“ и „од кажњеног се могло наплатити“ имају разумети како је напред изложено; да је реч „наплатити“ употребљена у смислу речи „извршити“ и да је требало у закону да у место ове речи „наплатити“ стоји реч „извршити“ како је и Скупштина, према стенографским белешкама решила види се и из дебате вођене у Народној Скупштини о овом законском пропису, коју из стенографских белешака наводим у колико се односи на ово питање.

Ја мислим, да ће се и г. Министар и г. извештач сложити са мојим предлогом.

М. Радојковић: Овај предлог г. Ђосића не вреди ич — ништа. Јер по мом мишљењу нико неби платио, него би одлежао у затвору и тамо се одмарао. Он треба да плати или да шаље дете уредно у школу.

Само ја предлажем да буде 0.10, а не 0.20, дин., јер је ова казна врло велика. Молим 10 посланика да ме потпомогну (не потпомажу га).

Јосиф Војиновић: Ја молим г. Министра да он објасни шта ће бити у оном случају ако казна буде мања од 5 динара, а не може да се наплати? Хоће ли се рачунати и онда дан затвора кад је казна мања од 5, рецимо 2 дин.? — Шта ће онда бити?

Министар просвете Ђуб. Давидовић: Тек онда може ићи у затвор ако се накупи до 5 дин., а док се то не накупи, дотле неће ићи у затвор.

М. Ђосић: Молим вас, господо! Министар је објаснио како ће се казна од 5 дин. заменити са једним даном затвора, али је одбор то изменио, и унео да ће председник општински морати платити онда ако родитељ нема да плати. По пореском закону председник има и иначе врло много терета и сад се хоће да му се и овим наметне један терет. Овде се каже: „ако нема“, а боље би било да остане „испод 15 динара“.

Молим 10 посланика да ме потпомогну (потпомажу га).

Известилац М. Трифуновић: Ја сам хтео да објасним г. Ћосићу да се овде каже: „ако се новчана казна не може наплатити, онда се то замењује затвором“, а по себи се разуме да је онај сиромах од ког се то не може наплатити, јер зна се по закону ко је сиромах а ко није сиромах.

Председник: Изволте чути како гласи предлог г. Ћосића.

Известилац М. Трифуновић чита:

Допуна чл. 25. (24).

После става другог чл. 24. да дође трећи став:

Родитељима ученика, који плаћају испод 15 дин. непосредне порезе може се повчана казна заменити затвором или радом на општинским пословима, рачунајући 5 дин. за један дан затвора односно рада.

У четвртном ставу да се реч „наплатити“ замени „извршити“.

Алекса Марковић: Ја не могу да се сложим са г. Ћосићем да се неко казни затвором, што му дете не иде у школу. Сиромашну децу издржава сама општина и кад родитељ неће дете да шаље у школу онда нека плати, а не да иде у затвор, јер онда мора да плати 2—3 динара марке по закону о такмама и морамо да га хранимо. Дакле, никако нисам зато да се за ово може ићи у апс.

Председник: Претрес је свршен, јер нема више пријављених говорника, и стога стављам на решење чл. 24. Ко је за тај чл. 24. како је предложен, нека изводи седети; а ко је за измену коју је предложио г. Ћосић нека изволи устати? (Чује се: већина седи, већина устала).

Пошто гласање на овај начин није довољно одређено, то стављам обрнуто питање: ко је за предложени чл. 24. како га је г. известилац прочитао, нека изволи устати: а ко је за предлог г. Ћосића, нека изволи седети? (Већина седи).

Оглашујем да је већина примила чл. 24. по предлогу г. Ћосића.

На другом читању:

Известилац чита чл. 24. онако како је усвојен на првом читању.

Председник: Примали скупштина прочитани члан 24? (Прима).

Оглашујем, да је примљен.

Из ове дебате јасно се види, да се речи „наплатити“ и „од кажњеног могло се наплатити“ имају разумети како је напред изложено, као и то, да је требало у закону у место речи „наплатити“ да стоји реч „извршити“, како је то и скупштина решила.

Речи: „а од кажњеног могло се наплатити“ имају се разумети, да председник или његов заступник нису одговорни, ако казне нису извршили у законом року због фактичке или законске немогућности, која је у томе року наступила и трајала дуже од њега.

Такви су случајеви:

1.) Када осуђени умре а не остави никакве имовине из које би се казна могла наплатити;

2.) Када осуђени отумара незнано куд или се у року за наплату казне налази у затвору или притвору по пресуди или решењу других власти; и

3.) Ако се казна има из имовине осуђеног наплатити па се продаја не може у законом року извршити због препрека предвиђених у гр. суд. поступку.

У случајевима под 2. и 3. казна се има извршити чим за то могућност а с обзиром на одлуку опште седнице касац. суда од прошле године Бр. 2779, по којој се застарелост предвиђена § 396. кр. закона без нарочитог законског овлашћења не може применити на казне изречене по специјалним законима у којима није предвиђена застарелост, као што је то случај и са законом о народ. школама.

Ова кривица председника односно његовог заступника у сваком случају има се по званичној дужности потпуно извидети и онда донети одлуку о казни.

За изрицање ових казни над председником или његовим заступником надлежан је министар просвете док се не поставе шк. надзорници (Одлука др. савета од 30. марта 1907. г. Бр. 2172).

Л. Бречковић.

Набављање уџбеника и других школских потреба према чл. 64. т. 1. закона о Народним школама

I.

Једна од најлепших одредаба у закону о народним школама јесте она у чл. 64. т. 1. Ту се вели да је дужност окружног школског одбора: *... да пре почетка сваке школске године набави за сву децу прописане уџбенике, вџбенике и цртачки материјал.* Први пут унесена је ова тачка у законски пројекат, који је израдила комисија од десет чланова, што ју је наименовао г. Драгутин Стаменковић, ондашњи министар просвете. Из овог пројекта ушла је и у законски пројект г. Љубе Стојановића, па онда у пројект г. Љубе Давидовића а затим и у његов закон који сад важи. Ја сам као референт за основну наставу скретао пажњу на ову одредбу и, колико сам могао, старао сам се да ова одредба не буде случајно изостављена или намерно одбачена. Била је срећа, тако сам бар ја мислио, што је ова одредба прошла, а заслуга је то несумњиво самога г. Љубе Давидовића. Ја сам једва чекао да се почне примењивати ова одредба. Биле су ми дојадиле оправдане, усмене и писмене, жалбе наших учитеља и учитељица, да им деца немају уџбеника, немају прописа и других потреба за писање и цртање.

www.unilib.rs Поједини родитељи, ако су имућни, немају у близини ових наставних средстава, да би их могли набавити кад учитељи траже. Други су сиротни, па, да тога и има у њиховој близини или у самом месту становања, немају довољно новаца да купе све што њиховим ђацима треба. Поред тога они, у већини случајева, не сматрају да је школовање деце *њихово право*. Напротив они то сматрају као *дужност*, као што је служење у сталном кадру. Они зато често и кажу: „имам два сина, један ми служи у војсци, а други у школи!“ итд. Да би се докочило свима невољама у овом погледу, било је најприродније увести одредбу у закон: да се све ове потребе набављају из заједничке окружне школске благајнице као што се набавља из благајне сваке школске општине: креда, сунђер, метла и др. што треба свима ученицима. Само овако могло би се помоћи: 1. свима учитељима и њиховим ученицима да имају **све** школске потребе и то увек **на време**; и 2. помогло би се сиротним ученичким родитељима, јер неће само они плаћати за те потребе, већ и они који немају деце у школи, при том су богати, а често пута и пребогати особито према онима који имају једновремено по два три ученика у школи.

На овај начин успело би се да се школовање деце не сматра и надаље као дужност и то тежа од војске — јер војник добија све потребе од државе а ђаку мора родитељ да купује све потребе и да га издржава, и ако је дао свог радника „да служи“ у школи и да се учи — него да се сматра као право и то опште свих грађана, сиромашних подједнако као и богатих, и да се за то грабе да сви подједнако децу и уписују у школу.

Кад је ступио у живот садашњи закон о народним школама, онда је из министарства просвете наређено да сви окружни школски одбори унесу у окружне школске буџете потребне суме, као засебне позиције, из којих ће се подмиривати ове заједничке потребе свих ученика из целог округа. Окружни школски одбори извршили су ту наредбу. Али, кад су окружни школски буџети дошли у министарство финансија онда је оно ову позицију — *избрисало!* Сви покушаји министарства просвете да се прибави важност овој законској одредби, остали су без успеха. Без вредности је остало и моје писмено и усмено агитовање за ову одредбу. Ништа није помогло. Па тако је то још и данас, после шест година откад важи садашњи закон о народним школама. Знам да је ова позиција прве године остала само у окружном школском буџету округа топличког, јер према закону због стопе окружног приреза овај буџет није слат министарству финансија. Али знам да ни у топличком округу, и поред новца који је предвиђен у буџету, није остварен овај законски захтев. Протумачено је сасвим произвољно да није смисао закона ово што ја наводим овде, и што сам енергично заступао док сам био у министарство референтат, већ да је смисао: да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

околни школски одбор набавља ове потребе, али за новац ђачких родитеља, који ће они за своје ђаке посебно положити!!!

Па ипак мора доћи време да се ова законска одредба почне изводити.

У своје време, мало пре него сам престао бити са службом у министарству, ја сам спремио и *Правила*, по којима околни школски одбори морају поступати при извођењу ове законске одредбе, да не би било никаквих неправилности, као што је било тога код по неких школских надзорника, који су набављали књиге за поклањање ученицима о годишњим испитима. Ја износим овде и та своја правила, да послуже као основа за израду нових, ако се нађе да ова имају мана и да их треба поправити.

II.

Правила о набављању уџбеника, писаћег и цртаћег материјала за ученике основних школа.

Члан 1.

Сваке године у околни школски буџет, у Београду месни школски буџет, уноси се потребна сума новца за набавку уџбеника, писаћег и цртаћег материјала за све ђаке основних школа (чл. 64. т. 1. закона о народним школама).

Члан 2.

Околни школски одбор, у Београду месни школски одбор, набавља у почетку школске године прописане уџбенике за све ђаке основних школа без обзира на имовно стање њихових родитеља.

Члан 3.

Пре почетка школске године набавиће се и писаћи и цртаћи материјал како у току целе школске године ни један ученик не би у овоме оскудевао.

Члан 4.

Сваки ђак у току учења једног разреда може добити само по један уџбеник за сваки наставни предмет за који уџбеник има.

Члан 5.

Сваки ђак добиће у току једне школске године само онолико цртанака, прописа и другог потребног материјала за цртање и писање, колико околни школски одбор, у Београду школски одбор, одобри по предлогу околног, у Београду месног, учитељског већа.

Члан 6.

Окружни школски одбор, у Београду месни школски одбор, набавља само оне уџбенике који су државно издање. Уџбеници приватног издања, ако их буде, не набављају се по чл. 64 закона о народним школама.

Члан 7.

Кад се утврди број редовних ученика после свршеног уписа, управитељ сваке основне школе написаће *требовање*, у коме ће означити колико има ученика у појединим разредима и колико му и којих уџбеника треба за њих. Требовање се шаље окружном школском одбору, који ће га оверити и издати наредбу да државни књижар према истом изврши пошиљку дотичној школи.

Члан 8.

Ако у школском округу има више државних књижара, онда се чине поруџбине код свих, водећи рачуна и о књижарима који нису у окружној вароши, али су у истом школском округу. Распоред поруџбина код појединих књижара врши председник окружног школског одбора или окружни школски надзорник.

Члан 9.

Уз рачун за исплату државни књижар подноси и акт месног школског одбора дотичне школе, којим се потврђује пријем пошиљке за коју се тражи новац из окружне школске касе.

Члан 10.

На рачун за исплату председник школског одбора ставља наредбу „да се исплати“, и онда га окружни школски благајник исплаћује државном књижару, који је поруџбину извршио.

Члан 11.

Уобичајени проценат који књижари дају одбија се у рачуну поднесеном на исплату и он иде у корист окружне школске касе, у Београду месне школске касе.

Члан 12.

Окружни школски одбори могу набављати прописне уџбенике ма код којег државног књижара, али на прво место треба да набављају од повлашћених књижара у дотичном школском округу према чл. 8. ових правила.

Члан 13.

Поштарину и паковање дужни су да плаћају књижари, код којих су књиге поручене, а ни у ком случају не допушта се да трошкове око тога снесе месни или окружни школски одбори.

Члан 14.

На предлог окружног школског одбора (или бар петорице (!) државних књижара) може Министар просвете и црквених послова одобрити да се уџбеници, а особито писаћи и цртаћи материјал у једном округу набаве надметањем, па ко понуди мање цене и већи проценат у корист окружне школске касе, томе ће се набавка уступити.

Члан 15.

Врши ли се набавка надметањем по чл. 14. ових правила, онда право на надметање имају и државни књижари из других школских округа.

Члан 16.

Као год уџбеници исто тако набављаће се и писаћи и цртаћи материјал за све ученике у сваком школском округу.

Члан 17.

Књижари, који су се примили да лиферију уџбенике, писаћи и цртаћи материјал за једну школу или за све школе у једном срезу или округу, дужни су то на време испоручити, да не би ученици оскудевали у овим наставним средствима.

Члан 18.

За све неуредности у набавци уџбеника, писаћег и цртаћег материјала одговорни су Министру просвете окружни и месни школски одбори и управитељи основних школа по закону о народним школама, а државни књижари по закону о државним књижарима управи Државне Штампарије.

Члан 19.

Министарство просвете и црквених послова пре почетка школске године објављује списак прописаних уџбеника и учила према чл. 21. закона школског а по предлогу окружних школских одбора, *преглед* цртаћег и писаћег материјала, који се има набавити за сваког ђака колико је потребна, по мишљењу учитељских већа за једну школску годину.

Члан 20.

Материјал за женски ручни рад и алат за то набавља се из окружне школске касе по чл. 64. закона о народним школама.

Члан 21.

Ако у неком сиромашном селу има женска школа, може окружни школски одбор, изузетно од чл. 20. ових правила, одлучити да се за ученице набавља и материјал и алат за ручни рад и то пошто то претходно одобри Министар просвете и црквених послова.

Члан 22.

Књиге за поклањање ученицима о годишњем испиту не набављају се трошком окружне школске касе, већ их набављају месни школски одбори из својих школских буџета месних.

Члан 23.

Које ће књиге за поклањање ученицима о годишњем испиту куповати месни школски одбори решава окружни школски одбор с обзиром на педагошке и националне захтеве. Књиге које није препоручио Главни Просветни Савет и Министар просвете одобрио да се могу поклањати о годишњем испиту, не могу се куповати по чл. 22. ових правила и ученицима раздавати.

Члан 24.

Ова правила важе од дана кад су потписана.

Као што се види, овим се правилима хтело да олакша набављање књига и др., да окружни школски одбори немају некакве магацине, као што су неки замишљали, и да се све ово врши правично и поштено.

.Љуб. М. Протић.

ШКОЛСКО И КУЛТУРНО КРЕТАЊЕ

У СРПСТВУ, СЛОВЕНСТВУ И СТРАНОМ СВЕТУ

А. У Српству и Словенству.

Краљевина Србија

У Србији се све јаче осећа потреба за просветним реформама. И Министарство Просвете и многа просветна удружења сваки са своје стране и на свој начин припремају податке и пројекте за велику реорганизацију целокупне просвете. По како је овај посао скопчан с доношењем нових закона и како он изискује и јаче повећање просветног буџета, то се и привођење реформа у дело доста споро креће.

Међ најпрешније реформе долази реорганизација Министарства Просвете и Главног Просветног Савета, затим измене и допуне у законима за средње и народне школе. По свима овим пословима постоје већ потпуно или делимично готови законски пројекти о којима ће бити речи у даљим свескама овога листа.

Државне средње школе у Србији у последњој деценији 1901—1910 г.

Држ. сред. школе	Број наставника	Број учен.	Буџет
1901 13	1901 333	1901 4.498	1901 995.068
1910 23	1910 464	1910 10.746	1910 1.469.383

Као што се из ове таблице види број државних средњих школа порастао је за последњих десет година за 77%, број наставника за 39%, број ученика 136% а буџет за 46%. Ови бројеви показују неравномерно кретање наших средњих школа. Одвећ слаб прираштај у наставницима а одвећ јак прираштај школа и ученика указују на потребу да се овако ненормалном стању тражи лек. А кад се овим бројевима додаду бројеви из приватних средњих школа у којима раде хонорарно махом наставници државних средњих школа, онда се оскудица у наставницима и преоптерећеност садашњих наставника још више истиче.

У наредноме броју донећемо овакве податке и о приватним средњим школама.

Црна Гора

Стање просвете у Црној Гори

Према званичним извештајима у Црној Гори било је у 1909/10 школској години 130 државних школа са 10.368 ђака од којих је било 9437 мушкараца и 931 девојчица.

Учитељских снага било је 196, од којих је било 183 учитеља а 13 учитељица. Годишња плата износила је укупно 162.922·98 перпера. Просечна плата једнога учитеља износила је 831·23 перпера. У овај број ушло је 30 учитеља, које су плаћале варошке општине уз државну помоћ према чл. 81. зак. о народ. школама и два учитеља, које су плаћале сеоске општине.

Школе у Црној Гори управљају се по закону од 1907 године, којим је уређено школовање боље него што је досле било. Њиме је уведено обавезно школовање деце и осигурано боље издржавање школа; обновљен је сталан школски надзор и остављена могућност да по времену постане и чисто инструктиван; установљени школски одбори, учитељима загарантована сталност и побољшано материјално стање. Знатан број општина или већ подиже или намерава ускоро подизати нове школске зграде те тако ће и то питање, које је још акутно, бити у Црној Гори решено повољно по просветни напредак њен. Чине се припреме да се изради дефинитивна формација свих школских општина, ради се на отварању продужних школа, курсева за неписмене и књижнице за народ и омладину. Учињене су велике промене и у администрацији школској а ради се да се што пре припреми довољан број кандидата у богословско-учитељској школи на Цетињу за учитељска места којих још има доста празних.

Босна и Херцеговина

Почетком 1909 године било је у Босни и Херцеговини 405 основних школа и то 268 комуналних и 126 конфесионалних. Сем тога било је и 11 приватних школа. Од 126 конфесионалних школа биле су 94 српске православне, 30 католичких, 1 евангелијска и 1 јеврејска. Једна основна школа долазила је на 126 квадратних километара. Школских места било је 314. Једно школско место долази на 159 к. м. С погледом на број становника једна основна школа долази на 3872 становника.

Од свега становништва може децу да шаље у школу 50%. Од целокупног муслиманског становништва проценат је 48%, православног 52% а католичког 75%.

Број школске деце износио је 36.362. Комуналне школе пошло је 25.845, и то деце српско-православне 7144 а католичке 2892 детета. Православне деце пошло је у школу 15.318, католичке 14.507, муслиманске 5130, јеврејске 1376, а других вера 531.

Способне деце за школу било је на крају 1908 год. 235.214 а то је 15% од целокупног становништва.

На једнога наставника долазе просечно 42 ученика. Највећи број основ. школа био је у овим котарима; брђанском 19, дервенском 19, столачком 18, белинском 17, у Сарајеву 15, љубишком 15, градачком 13, градишком 13, мостарском 12, тешанском 11, прњаворском 10 и у требињском 11. Српских школа било је у 47 котара а католичких у 17 котара.

Буџет за основне школе у Босни и Херцеговини износио је 1.843.788 круна. У ову суму урачунато је 589.465 круна колико су дале политичке општине. На комуналне школе потрошено је 1908 школ. године 1.515.291

круна, на српске школе 243.556 круна, а на католичке 21.100 круна. Једна комунална школа стала је 5654 круне, српска 2591. Просечно трошено је на 1 ученика у комуналној школи 58,63 круне, у српској 34,9 круна. Просечна плата једнога учитеља у комуналној школи износила је 1672 круне а у српској 1158 круна.

Број наставника износио је 877 (мушких 557 и 320 женских), од којих је служило у комуналним 622, у српским 154, у католичким 77, у евангелистичким 1, јеврејским 6 и у приватним 17.

По вери наставника било је православних 382, католичких 372, муслиманских 112 мојсијеваца 3 и других вера 8. У комуналним школама било је православних наставника 228, католика 271, муслимана 111 а других вера 4.

На српским школама сви су наставници били источно православне вере.

Српске народне школе у карловачкој митрополији

Према званичним подацима у карловачкој митрополији било је стање школства у 1908/9 години овако:

школе у односу према срп. живљу

У српским православним црквеним општинама, које издржавају српску народну школу, било је 348.249 српских душа. Карловачка митрополија броји 1.050.000 душа, према томе у оним општинама, где нема српских народних школа, има 702.751 душа. У оним општинама где има српске школе, живи тек $\frac{1}{3}$ српских душа Карловачке Митрополије а $\frac{2}{3}$ српског народа присиљене су да своју децу школују у несрпским школама. Најбоље стоји у том погледу Темишварска Епархија, где скоро све српске општине, имају своју школу. У архидијези само 29.000 душа имају своју српску школу (од 190.000 душа) у Бачкој (од 140.000 д.) имају српску школу 117.011 душа. У Будимској 18.053 (само неке општине немају школе). У Вршачкој 17.395 (од 140.000 душа). У Горњо Карловачкој 5359 (од 300.000). У Пакрачкој 2995 (од 136.000 д.). Темишварска, Будимска и Бачка Епархија најбоље стоје, за тим Архидијеза Вршачка, а најгоре Горњо Карловачка и Пакрачка.

Број школа по епархијама. У Архидијези било је 15 срп. свакидашњих школа (2 муш. 2 жен. 11 меш.). У Бачкој Епарх. 81 (8 муш. 8 жен. и 65 мешов.). У Будимској 43 (1 муш. 1 жен. 41 мешов.). У Вршачкој 17 (3 муш. 3 жен. 11 мешов.). У Гор. Карловачкој 5, а у Пакрачкој 3 меш. у Темишварској 104 (7 мушких, 7 женских и 90 мешов.). Повторних школа била је у Архидијези 12 (2 муш. 2 жен. и 8 мешов.). У Бачкој епархији 49 (13 муш. 13 жен. и 23 мешов.). У Будимској 37 (1 муш. 1 жен. и 35 мешов.). У Вршачкој 17 (3 муш. 3 жен. 11 меш.) У Гор. Карловачкој 2 мешов. у Пакрачкој 1 мешовита, у Темишварској 104 (26 муш. 26 жен. и 49 мешов.). Према овоме у целој митрополији било је свега 268 свакидашњих и 219 пофторних школа. Све ове школе имале су право јавности.

Бројно стање учитељских снага. Школа са 1 учитељском снагом било је 162; са 2 учит. снаге 50; са 3 учит. снаге 14; са 4 било је 25; са пет 6; са шест и више 6. У Будимској Епархији 41 од 43 школе са 1 учит. снагом; у Бачкој 46 од 8; у Вршачкој 13 од 17; у Горњо Карловачкој 3 од 5; у Пакрачкој 2 од 3; у Темишварској 54 од 104; у Архидијези 3 од 15 школа.

Издржавање школа. На издржавање српских школа утрошено је 776.604 круне и 61 потура. Државне помоћи није добила ни једна српска

школа. Српске црквене општине трошале су 511.998,76 круна (72⁰/₀) фон-
дацима 38.303,07, (4⁰/₀) политичке општине 220.500,78 (23⁰/₀), епархијски
фондови 2300 (0,30⁰/₀), српски народни црквени фондови 13.502 (2⁰/₀) кр.

На 1 школу утрошено је у Архиепископској 4815 кр., у Бачкој Епархији
1000,62 кр., у Будимској 709,38 кр., у Вршачкој 2335,52 кр., у Горњо-
Карловачкој 2265,40 кр., у Пакрачкој 4191,11 кр., у Темишварској 30023,45
кр. Свега у целој Митрополији 27.940,09 кр.

На 1 ђака утрошено је просечно у Архиепископској 33,04 кр. у Бачкој
епархији 19,89 кр., у Будимској 19,39 кр., у Вршачкој 22,93 кр., у Горњо-
Карловачкој 34,52 кр., у Пакрачкој 54,09 кр., у Темишварској 22,09 круна.

На 1 учитеља утрошено је просечно у Архиепископској 1805,65, у Бачкој
1550,09; у Будимској 777,85; у Вршачкој 1332,03; у Г. Карловачкој 1619,57;
у Пакрачкој 2059,66; у Темишварској епархији 1504,49 круне.

На 1 становника који издржава школу долази просечног трошка: у
Архиепископској 3,48; у Бачкој епархији 2,29; у Будимској 1,68; у Вршачкој
2,29; у Горњо-Карловачкој 2,11; у Пакрачкој 4,20; у Темишварској 1,92 кр.

Школске зграде и вртови. Српске народне школе у Карловачкој Ми-
трополији имале су 371 зграду. 318 зграда својина је издржавалаца школа
а 13 је најманих. У добром стању било их је свега 260, у средњем 50,
а у лошем 21.

Школских вртова било је 32 и то у Бачкој (19) Будимској (1) Вр-
шачкој (1) Пакрачкој (1) и темишварској (10). У Архиепископској и Горњо-
Карловачкој Епархији није било ни једног врта.

Школске омладинске књижнице. Школе су имале 62 учитељске и
51 омладинску књижницу.

Наставна средства. Уџбенике и писаћи материјал имала су деца у 268
школа а материјал за женски ручни рад само у 66 школа. Слика за библијску
повесницу нису имале 122 школе, за изучавање прир. наука 116, за очигледну
наставу 138, мапе 125, физичке справе 159, збирке минерала 159, биље и
семена 172, рачунаљку 70, оруђа за школски врт 146 школа.

Настава и школ. свечаности, излети и др. Наставно градиво је свр-
шено у 234 школе. Женски ручни рад предавао се у 118 школа. Преда-
вања из пољске привреде држана су у 41 школи.

Прослава Св. Саве приређена је у 220 школа. школских излета било
је у 203 школе а испита у 231 школи.

Две школе су имале ђачке кујне за сиротну децу, у 48 школа набав-
љене су књиге деци бесплатно а оделом и обућом обдарена су била сиротна
деца у 47 школа.

По „Школ. Листу“

Стан.

Стара Србија и Македонија

У Старој Србији и Македонији има данас 264 основне школе, у којима
раде око 400 учитеља. Оне су овако распоређене. У *скопљанском прото-*
презвирату поред мушке гимназије учитељске школе и домаћичко-радничке
школе које постоје у Скопљу постоје основне школе: у Скопљу, Новом Селу,
Божљу, Булачанима, Бродцу, Побужју, Кучевишту, Мирковцу, Вањанима, Чу-
черу, Глуву, Горњанима и Кучкову, (свега 13). У *арешевском протопре-*
звирату у Бујановцима, Раковцу, Краљевој Кући, Жбевцу, Левосоју Ли-
ланцу, Виљачи, Рељану, Крушевици, Клиновцу, Св. Петки, Станчевцу, Старцу,

Новом Селу и Барбацу, Шајинцу, Трговишту, Стајевцу, Лесници, Козјем-Долу и Терману (21). У *кумановском протопрезвитерату*: у Куманову, Табановцу, Четирицу, Никуљану, Челопеку, Адлући, Старом Ногорачину, Пелинцу, Жерњану, Малотину, Рамну, Бајловцу, Жуљевину, Дубочици, Кокину, Дренаку, Дејловцу, Руђинцу, Ораћу, Банареву, Арбанашкој, Макрешу, Стрезовцу, Драгоманцу, и Клечевцу (25). У *тетовском протопрезвитерату*: Тетову, Брезну, Одри, Беловишту, Вратици, Рогачеву, Сиричину и Милетину (8). У *гостиварском протопрезвитерату*: Гостивару, Зубовцу, Галата, Пожарану, Врутоку, Дуфу, Церовој, Среткову, Тајмишту, Железној Реци, Кунову, Леунову, Маврову, Нићифорову (15). У *кратовском протопрезвитерату*: Кратову, Злетову, Штакаловици и Шопском Рудару (4). У *паланачком протопрезвитерату*: Паланци, Петралици, Радибуму, Ранковцу, Станчу, Отошници, Гулинцу, Метежеву, Кретову Долу, Габеру, Лукама, Лубинцу, Огуту (13). У *кочанском намесништву*: у Нивичану (1). Све ове школе потпадају под *скопску епархију*.

У *битољском вилајету* постоји једна мушка гимназија у *Битољу* и једна у *Прилепу* а осн. школе у Битољу, Прилепу, Тополчанима, Дабница, Небрегову, Степанцима, Гостиражну, Дрековцу, Горњем Селу, Долњану, Костинцу, Секирцу, Кривогащану, Стровју, Долгавцу, Крапи, Зрзу, Риљеву, Присаду, Сленчу, Врбјану, Крушеву, Ориду, Велевчану, Подгорцу, Лабуништу, Боровцу, Јабланици, Нерези и Ресну (30).

У *дебарско-велешкој епархији*: у Кичеву, Козичину, Јагол—Доленцу, Премци, Броду, Грешници, Слагини, Цркву, Лушишту, Крушју, Рамну Рамну, Брезници, Здуљу, Ковачу, Виру, Томину Селу, Бенчу, Црешњеву, Растешу, Дебру, Клељу, Д. Меличану, Лазеропољу, Тресанчу, Галичнику, Требишту, Врбељу, Богдеву и Ничиуру (29).

У *солунском вилајету* у Солуну, Водену и Ђевђелији (3).

У *рашко-призренској епархији* има 15 протопрезвитерата: призренски, приштински, гнилански, вучитрнски, митровачки, пењски, новоазарски, сјенички, ново-варошки, пријеполски, прибојски, плевањски, бело-пољски, берански и скадарски. Свега у овој епархији има *105 школа* а учитељских снага *152*. Виших школа има у Призрену Богословија и Трговачка школа, у Шљевљима нижа гимназија и домаћичко-радничка школа.

Далмација

Стање школства у Далмацији по службеним податцима било је за прошлу годину овако:

Свега *школа* било је 432 и то 50 мушких, 42 женске и 340 мешовитих. Број *деце* која су полазила школу био је 55.541 од којих је 31.673 муш. а 23.868 женске. Школских *вргова* било је 159 а школских *штедионица* 38. Учитељских снага било је 729 и то 398 учитеља а 331 учитељица. Школских *котара* има 14. Надзорника је било 11 котарских и 1 покрајински.

Грађанских школа је било 5 и то 4 за дечаке а 1 за девојчице. Њих је полазило 226 деце (135 муш. и 91 жен.), које је настављало 16 учитеља и 5 учитељица.

Забавишта је било 14 са 936 деце и 33 забавиље.

У мушкој учитељској школи у *Арбанасима* радило је 23 наставника а питомаца је било 148; у *Дубровнику* је радило у женској учитељској школи 20 наставника а питомаца је било 239.

Течај за усавршавање учитеља у Сплету. Ц. и Кр. министарство просвете у споразуму са министарством правде установило је прошле године на пољопривредној школи у Сплету курс за учитеље за поучавање у пољопривредним знањима и предавању истих на малим привредним школама које се намеравају завести уз сеоске основне школе. На овај курс позвано је 14 учитеља из 14 разних котара у Далмацији и 7 учитеља из Истре.

Курс је трајао од 1 августа до 4 септембра пр. године.

Као што рекосмо, циљ овога курса је био да се упознају учитељи са свима гранама пољопривреде, нарочито оних које треба развијати у јужној Далмацији с погледом на тамошње прилике, за тим да се учитељи обуче у методичком раду око предавања пољопривреде, у руковању употребним средствима за извођење ове наставе, у очигледном поучавању за извођење општа са простијим помоћним средствима и т. д.

Из самих пољопривредних наука предавано је ово: грађа и живот биља. Наука о телу. Неговање биља и повртарство. Најглавније штеточине биља. Виноградарство. Воћарство и маслинарство. Колобарство. Практичне вежбе у лабораторији. Главније о нези животиња (сточарство, живинарство, пчеларство, млекарство). Даље предавано је главније из шумарства и задругарства.

Учасници течаја чинили су и више излета по Сплету и околини.

Хрватска и Славонија

Почетком 1909 године било је у Хрватској и Славонији 1565 народних школа и то јавних општинских 1446, јавних верских 45, приватних 74. Једна школа долазила је од прилике на 1617 становника.

Од 1446 јавних општинских школа било је по наставном језику хрватских или српских 1425, немачких 16, мађарских 2, словачких 3. По трајању наставног времена 1167 које су радиле целог дана, а 279 полудневних. Од 74 приватне школе било је по наставном језику 18 хрватских, 6 немачких, 50 мађарских; не вероисповести 68 католичких 1 нет. православна. 1 мојсијевске и 4 евангеличке.

Од свих школа било је по наставном језику: хрватских или српских 1471, немачких 29, мађарских 62 и словеначких 3.

Школа је било дечачких 59, девојачких 56, обополних 1331. Према броју учитељских снага било их је са 1 учитељском снагом 761; са 2—430; са 3—94; са 5—27; са 6 или више 30.

За издржавање свих школа потрошено је 5,673.744 круне. Од ове суме долази на учит. плате 4,075.201 и на редовне стварне трошкове 1,028.690 крунама; на ванредне издатке издано је 539.853 круне а редовног трошка на 1 школу 3061,27 круну. Трошкови око издржавања 1 ђака износе просечно 19,99 круна, а од укупних школских трошкова долази на 1 становника по 2,12 круна.

Школских зграда било је 1698 од којих су 1546 властите а 152 најмљене. Гимнастичких дворања било 677.

Наставним средствима биле су снабдевене 158 школа потпуно, 1116 довољно, 236 недовољно и 28 никако.

За набавку учила потрошено је 2478 круна.

Школских књижница било је 2765 и то учитељских 1412 ђачких 1347, заједничких 6. У свима овим књижницама било је укупно 609.957 дела са 721.794 свеске.

Школских вртова било је 1198. Продужних школа у којима су се ђаци учили привреди било је 1258.

На општим народним школама било је претпрошле године равнајући учитеља 509, самосталних вероучитеља 56, правих 897, привремених 159 и намесних учитеља 59 који са 2 помоћна учитеља чине укупно 1672. Учитељица је било равнајући 14, правих 854, привремених 77, помоћних 1, свега 1022. Свега учитеља и учитељице 2694.

Обавезних за школу ђака било је свега 305.089 (161.503. м. и 143.586 жен.) у продужним школама 82.682 (44.794 муш. и 36.848 жен.) али је походило више осн. школе 3.464, јавне опште 184.754, вереке 4.162, приватне 8162 — свега 207.079 а продужне школе 49.243 што чини свега 258.786 деде или 9,74% становништва.

*

Стручна женска спрема у Русији. — Под тим насловом доноси Revue universitaire (св. од 15. октобра 1910, стр. 240—241) ову белешку.

Извештај, који је г. министру просвете поднео г. Анри Барб, професор лицеја у Орану, по повратку с једне мисије у Русији, садржи занимљива обавештења.

Настава младих девојака даје се у средњим заводима, који се зову *гимназије*. Ове гимназије или лицеји имају седам или обично осам разреда. Две последње године учења у гимназијама од 7 разреда и 3 последње у гимназијама од 8 разреда посвећене су педагошкој спреми ученица, без изузетка. Чак и у аристократским породицама мисли се, да млада девојка, којој је одређено да буде мати и домаћица, треба да има педагошку спрему, у толико пре, што оскудица у основним школама принуђава матер, да својој деци даде право васпитање.

Морални положај наставница за средњу наставу у осталом одличан је у руском друштву, где се њихово звање веома уважава.

Педагошка спрема ученица почиње од шестог разреда, где је ово васпитање чисто теориско, и посвећена је педагогији и психологији детињства, уређењу „дечјих забавишта“. Она се наставља у седмом разреду, где су два недељна часа посвећена дидактици (методе за наставу детињства и младости), специјалном предавању хигијене и домаће медицине; са вежбањима и практичним радovima у првој помоћи у несрећном случају или болести. На послетку осми разред је чисто педагошки разред, посвећен потпуно теорији и пракси наставе. Свака ученица изабере наставну грану, која јој се свиђа. На крају седмог и осмог разреда она држи огледна предавања, која јој служе као испит, пред директорком, професором педагогије из осмог разреда и професором онога разреда, у ком се држи огледно предавање.

Ученице, које су положиле завршни испит из седмог разреда, добијају диплом који им даје право да раде у основним школама, у породицима и да узимају ученице у стан; диплом осмог разреда отвара им приступ на Универзитет и друге велике школе и даје им право да предају у четири нижа разреда у лицејима и да до 7. разреда врше врло цењене дужности *разредне даме*. Ове дужности састоје се у управљању и уређењу рада код ученица и у везама са породицама.

У вишим разредима у лицеју настава је у рукама наставника, који имају титулу и ступањ лицејских професора, или наставница, које су своје образовање довршиле у специјалним течајима или у педагошким заводима у Пе-

Троград, Кијеву, Москви, Одеси, Харкову и Казану. Неки од ових завода новог су порекла.

У овом тренутку је заиста у Русији права грозница за течајима више наставе за женскиње. Влада ободрава интелектуални феминистички покрет, да се упути универзитетским каријерама. У Петрограду нема мање од десет завода или течаја за вишу наставу као на пример Институт Марије Феодоровне, који носи и име *Педагошки женски институт у Петрограду*, са школарином од 100 рубаља (око 300 динара) на годину, који је отворен девојкама од најмање шеснаест година, које имају диплом и које су при изласку из гимназије добиле медаљу за рад и успех. Трајање учења је четири године; има историјски и филозофски одсек, са изучавањем старих и модерних књижевности, и физички и математички одсек. Француски и немачки су обавезни, латински факултативан.

Ученице, које изиђу са дипломом, имају право да предају у свима разредима средњих женских школа па и — особито за живе језике — у четири нижа разреда мушких лицеја.

Ну колико руска влада упућује младе интелигентне женске на универзитетске каријере, толике се одунире тежњама, које би хтеле женскињу отворити све гране универзитетских студија. Она хоће, вели се, да од њих начини више него учене жене, жене кривне својој земљи. Ствар, коју цени као најкориснију, јесте педагогија, и због тога је намеће свима.

— 7.

*

Б. У страном свету.

II. интернационални конгрес народн. школства у Паризу.

7. августа (по новом) минуле године одржат је у Паризу 2. интернационални конгрес народног школства у Паризу. На том конгресу биле су заступљене око 12 држава преко својих заступника а из 24 покрајине бејаху заступљени савези учитељских друштава преко својих изасланика. Према овоме било је на конгресу заступано око пола милиона учитеља.

Конгрес је отворио г. Дезас, генерални школски надзорник француских школа и он је био и почасни председник.

На овом конгресу донесене су ове резолуције а) у погледу статистичког стања и наставних прилика у појединим културним државама:

Свака културна држава треба да води статистику о укупном броју деце, која полазе школу, о укупном броју деце која напуштају школу са свим, о броју деце која су свршила основну и грађанску школу, и најзад о похађању разреда оних ђака, који нису основну школу довршили.

б) у погледу принудног поласка деце у школу: да се уведе закон о принудном поласку; да се осигура храна сиромашној деци и одећа, да савези учит. друштава пораде у оним земљама где не постоји обавеза школовања да се иста уведе

Конгрес се обраћа на интерн. биро учит. друштава код земаља где не постоји обавезна настава да изложи статистичке податке: а) о броју ђака који школу похађају и б) број деце који школу не похађају.

У погледу успешније наставе у народним школама конгрес је донео одлуке којим се, поред осигурања услова сиротној деци да могу у школама слушати предавања без сметње, забрањује телесни рад деци која долазе у школу, и установљава се одмерен број ђака на једну учитељску снагу. (На

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBELRS

Једну чет. снагу не сме више доћи од 30 ђака и не сме их бити више у учионици) а ујемчава подизање здравствених школ. зграда и уводи поделу ученика по способностима.

У погледу спреме учитеља и административних чиновника народних школа, конгрес је донео ове одлуке: 1. Данашња основна настава је у држави јавна и држава има данас целу управу о настави у својим рукама. 2. Учитељи васпитавају за државу будуће грађане. Од учитеља се изискује и ванредна спрема за звање. Научна учитељска спрема треба да одговара приликама и захтевима данашњег модерног друштва. Учитељ стиче стручно знање у семинарима и универзама, или се пак морају за њих основати посебни курсеви (учитељске академије) У учитељску службу не може бити нико примљен ко нема 21 годину. Нико не може бити учитељ ко није оспособљен за то звање.

Управитељем може постати онај који проведе извесан број година као учитељ и који докаже способности и подобности за то.

Сви инспектори основних и грађанских школа морају бити из кола народних учитеља, треба да су најмање 10 година провели у служби као учители нар. школа и бира их одбор састављен из већине учитеља основ. школа. За учитеље учитељских школа узимају се опет наставници из кола народних учитеља, који докажу спрему и способност за то.

За административне чиновнике у управној проев. служби узимају се они наставници и инспектори основних школа, који се покажу вешти и способни за то место.

У погледу продужног образовања конгрес је донео ове резолуције:

1. Нужно је да се до свршеној основној школи продужи образовање како за дечаке тако и за девојчице, који неће похађати више заводе, у продужним школама.

2. Сваки младџ треба да се посвети оном звању које сам избере и докаже способност за исто. Нужно је да се код школа оснују и радионице.

3. Ова продужна настава требала би да траје најмање 5 часова недељно и за њу су потребне нарочите учитељске снаге.

*

Учитељске плате у Доњој Аустрији. — Законом од 26. августа 1910. год. овако су уређене учитељске плате у Доњој Аустрији. Сви учитељи и учитељице подељени су у 3 категорије. У *прву* категорију долазе дефинитивни управитељи и управитељице грађанских школа с платом од 2200 круна. Они који су служили најмање 20 година у јавној служби а постану управитељи ових школа добијају 2400 круна почетну плату. У *другу* категорију долазе дефинитивни надучитељи-це једноразредних општинских народних школа с платом 1800 кр. год. У *трећу* категорију долазе дефинитивни учитељи-це општинских народних школа, дворазредних, с платом од 1200 круна. После десет година службе, од којих бар 2 треба да су дефинитивне, добијају они плату учитеља прве категорије. Привремени учитељи-це дворазредних школа примају годишње плате 1000 кр. а пошто положе испит осспособљена 1200.

Сваки дефинитивно осспособљен учитељ, било које категорије, има права на 8 службених повишица по 100 круна прве четиригодишње после 4 године а друге 4 после 5 година.

Управитељи-це једноразредних школа имају функционални додатак од 200 круна годишње; над-учитељи дво и троразредних школа добијају као

управитељи 300 круна, шесторазредних до осморазредних 300 круна додатка а где је више 500 круна.

Дodataк на станарину варира од 300—1000 круна годишње према месту у коме учитељ служи.

*

Уређење надзора у осн. школама у Италији. — Закон о надзору у осн. школама у Италији претрпео је недавно знатних рефорама и по њима је надзор у Италији за сад овако уређен.

Надзорнички збор састављају: 1. Главни надзорници провинцијални који имају плате по 6000 песета годишње. 2. Главни градеки надзорници и надзорнице, које плаћају градови са 5000 песета годишње. 3. Надзорници универзитетских округа са 4250 песета. 4. Надзорници почетници са 3150 песета. 5. Надзорници приправници са 2100 песета.

Надзорницима је дужност да воде бригу над школама и управљају њима по педагошким захтевима, да шаљу потребне предлоге и извештаје Министарству итд.

Надзорник не може бити нико ко нема 40 година старости.

Надзорнички испит захтева од сваког кандидата да зна преводити с францускога без употребе речника, даље да познаје добро школски закон и школску администрацију, сем тога кандидат мора поднети израђену дисертацију из педагогике или историје педагогике, и полагасти усмено испит из психологије и етике. Најзад има да коментарише који познати педагошки списе после приправе од најмање 4 сата.

*

Угарски универзитети. — Париски лист „Revue internationale de l'enseignement“ донео је у својој 11 свесци од 15 новембра 1910 године (стр. 437—442) чланак: J. Kont, Les universités hongroises, одакле узимамо ово што долази.

Универзитет у Будим-Пешти. Године 1635 кардинал Пазмањ основао је у Нађ Сомбату непотпун универзитет, који је Марија Терезија пренела у Будим (1777) а затим у Пешту (1780). Медицински факултет основан је 1770. Овај универзитет се управо развио тек у XIX веку а специјално после аустро-угарскога споразума (1867). Број његових слушалаца је тада био 1921 а сада 6500 до 7000 (7048 у зимњем семестру 1908—1909, а 6491 у летњем семестру). Он има четири факултета: теолошки, правни, медицински и филозофски.

Теолошки факултет је католички; он сада има 13 професора и једног приватног доцента са 96 ученика. Професори имају у опште 5 до 10 часова недељно.

Правни факултет има 31 професора и 17 приватних доцената. У њему се изучавају правне науке у ужем смислу и науке политичке и социјалне. Број студената његових увећава се без престанка; он је првог семестра 1908 до 1909 достигао до 3726. Научни рад врши се поглавито у семинарима. Има их шест: римско право, политичка економија, статистика, политичке науке, кривично право, философија права.

Медицински факултет можда је једини, који је од времена дуализма претрпео најрадикалније реформе; он се тако добро развио, да сада може да задржи скоро све мађарске студенте, који су раније ишли у Беч. У овом факултету нарочито пада у очи велики број слободних течајева: поред 23 магистралне катедре и 22 професора, који само имају титулу *вајредни*,

ималимо још 78 приватних доцената, 8 управника лабораторија и 47 помоћника. Овај персонал предаје и управља над 1734 студената. За двадесет и пет последњих година држава је утрошила око 26 милиона динара за инсталације разних института и клиника.

Филозофски факултет дели се на једанаест група: број професора је 40, приватних доцената 57, од којих 7 имају титулу *ваиредни*. Студената је 1224.

Филозофски факултет не спрема директно за разне професорске испите, као Сорбона. Нека предавања имају заиста практични карактер, али семинари су преуређени, да студенте уведу у научни рад. За добицање наставничкога особља факултету је додан један педагошки институт, у ком се поред теориских предавања кандидати вежбају у настави.

Универзитет у Колошвару (Клаузенбургу). Основао га је барон Јосиф Етвеш 1872 године. Његово напредовање показују ови бројеви:

Године:	1872.	1882.	1892.	1902.	1909.
Ученици:	258	456	624	1754	2319

Због четири вероисповести (католичка, лутеровска, калвинска и унитарна) у Трансилванији, које имају своје семинарије, колошварски универзитет основан је без теолошког факултета.

Као год и у будим-пештанском универзитету правни факултет и овде има највише студената: 1562, од којих само један мали број прати предавања. Жалбе на правничку најезду оште су у Угарској. Младићи јуре на административне каријере а занемарују индустрију, трговину и земљорадњу. Виђничка каријера их исто тако не привлачи. Правни факултет у Колошвару, који има 16 професора и 9 приватних доцената, издао 1908—1909 године 558 диплома доктора права и 222 дипломе доктора политичких наука.

Медицински факултет располаже лабораторијама и клиникама потребним за наставу. Држава је ради тога поднела великих жртава за последњих двадесет година. Студената је било 324, рачунајући ту и ученике фармације, јер у ским универзитетима ови ученици слушају најпре предавања у природњачком факултету а затим у медицинском. Број професора је 13, број приватних доцената 16, којима треба додати особље у лабораторијама и клиникама: 59. Овај факултет издао је 30 докторских диплома.

Филозофски факултет подељен је, као у Француској, на факултет за књижевност и факултет природних наука; у њима се поглавито предају предмети, који се траже на испитима за професоре средње наставе. Ови факултети такође имају практичних курсова за потребу кандидата, који их ретко посећују, што им не смета, да добију дипломе. Тако од 241 студента књижевности и 164 студента природних наука само 88 је присуствовало овим курсовима, а број диплома за три испитна ступња у 1908—1909 било је: 194. Факултет за књижевност има 17 професора и 9 приватних доцената, а природњачки факултет 11 професора, 5 приватних доцената и 20 помоћника за лабораторије.

У оба угарска универзитета у начелу пуштају се женске, али треба да моле министарство. Њихов број врло је мали у Колошвару: у Будимпешти било их је 1908—1909 године: 58 у медицинском факултету, 152 у филозофском и 14 за фармацију, што чини свега 224 студенткиње.

Осем ова два универзитета, за вишу наставу има у Угарској још других завода *политехничка школа* у Будимпешти, која се зове *универзитет техничких наука* и која поред инжењерске дипломе даје и докторску (*doctor rerum technicarum*). Она је смештена у величанственим зградама у Будиму. Да

не узabila нагомилавање у двама правним факултетима, држава и вероисповести издржавају десетину правних школа у унутрашњости, али оне не могу давати све ступњеве потребне за вршење адвокатске дужности и за административне службе. Има такође техничких института, који уживају стари добар глас: тако је рударска и шумарска школа у Шемницу, основана 1763. Земљорадничка школа у Алтенбургу (Мађар-Овар) основана је 1818 године.

Треба споменути још, да је реформована црква недавно основала у Дебрецину неколико катедара за вишу наставу, које су као клица за факултет за књижевност. Ова предавања заједно са теолошком и правном школом које ова вероисповест већ има ту, чиниће основу за универзитет. Али научни свет жели, да држава а не једна вероисповест створи трећи центар студијама, који ће бити *световни* и *неутралан*, и одакле ће бити уклоњене црквенеке и народне борбе: тада ће више студија отуда имати корист.

- 7.

*

Број студената и слушалаца у универзитетима у Немачкој. — У зимњем семестру 1910/11 године, како доноси *Literarisches Zentralblatt* (бр. 2 за 1911.), број студената овај је: Берлин има 8880 мушких и 806 женских иматрикулираних студената, 6112 слушатеља и слушатељака, свега 15798; Бонн: 3624 мушких и 222 женска студента, 164 слушатеља и слушатељке, свега 4110; Бреслава: 2337 мушких и 117 женских студената, 351 слушатеља и слушатељку, свега 2805; Ерланген: 981 мушких и 30 женских студената, 66 слушатеља и слушатељака, свега 1077; Фрајбург у Б.: 2318 мушких и 108 женских студената, 141 слушатељ и слушатељка, св. 2387; Гисен: 1211 муш. и 32 жен. студента, 166 слушатеља и слушатељака, св. 1409; Гетинген: 2040 муш. и 193 жен. студената, 129 слушатеља и слушатељака, свега 2362; Грајфсвалд: 894 муш. и 64 жен. студената, 96 слушатеља и слушатељака св. 1044; Хале: 2616 муш. и 45 жен. студената, 262 слушатеља и слушатељака, св. 2923; Хајделберг: 1846 муш. и 162 женских студента, 173 слушатеља и слушатељке, св. 2181; Јена: 1595 муш. и 42 жен. студената, 104 слушатеља и слушатељке, св. 1741; Киел: 1408 муш. и 31 жен студент, 88 слушатеља и слушатељака, св. 1527; Кенигсберг: 1318 муш. и 69 жен. студената, 178 слушатеља и слушатељака свега 1565; Лајпциг: 4820 муш. и 80 жен. студената, 904 слушатеља и слушатељке, св. 5804; Марбург: 1924 муш. и 57 жен. студената, 42 слушатеља и слушатељке, св. 2023; Минхен: 6713 муш. и 192 жен. студента, 691 слушатељ и слушатељка, св. 7596; Минстер: 1967 муш. и 80 жен. студената, 182 слушатеља и слушатељке, св. 2229; Ростов: 808 муш. и 8 жен. студената, 182 слушатеља и слушатељака, св. 903; Штрасбург: 2036 муш. и 31 жен. студент, 87 слушатеља и слушатељака, св. 2254; Тибинген: 1847 муш. и 36 жен. студената, 154 слушатеља и слушатељке, св. 2037; Вирцбург: 1411 мушких и 14 женских студената, 95 слушатеља и слушатељака, свега 1520.

— у.

*

Ново уређење средњих школа у Италији. — После једне разгранате анкете о вредности дотадањег уређења одређена комисија за реформу средњих школа дошла је до ових резултата. За основицу свију средњих школа треба узети педагошки једнолики течај назван *gimasio*. Предмети који би улазили у наставни план ове основице јесу: матерњи језик с великим бројем часова, затим рачун и цртање, а од туђих језика само француски.

Универзитетски језик би се дали и први појмови из историје и географије. Од ове једнолике основице одвојиле би се ове гране liceo classico, moderno и scientifico. У liceo classico учио би се у главном оно што се учи у класичним гимназијама: латински и грчки обавезно а немачки по избору; у liceo moderno смањује се латински а придодати француски језик као обавезан и енглески и немачки по избору; у liceo scientifico т.ј. у екзактно-научном лицеуму отпада латински а француски се задржава још само у два нижа разреда, одакле се надаће учи енглески и немачки. Liceo scientifico узима за тежиште наставе математичко-природњачке предмете, а тек у други ред долазе нови језици. Сваки од ових лицеја траје 5 година, дакле укупно школовање у средњој школи 8 година.

Карактеристично је да је у свима лицејима предвиђен много мањи број часова но што је то и у којој средњој школи у европским државама.

*

Средња настава у Румунији. — Румунија, која је за дуго време слала велики број своје деце у француске лицеје, као да их данас задржава више код себе. Она има за њих врло савршен систем наставе, који је тачно и јасно изложио професор Елиодор Константинеско у свом делу: *De l'esprit de l'enseignement secondaire en Roumanie*, (8°, А. Пикар, 1910, 1 фр.).

Законом од 1864. основани су лицеји једнога типа звани „Класични“, са седам разреда и бакалорсатом као испитом за прелазак на Универзитет. Учење латинскога језика почивало је у првој години, грчкога у трећој а немачкога у петој години. Г. Харет, професор Университета у Букурешту, кад је постао 1898. министар, хтео је донети закон, који би из основа изменио ову уредбу, и како је од 1907. по трећи пут министар, могао је мало по мало попунити и утврдити своје дело. Средња настава траје сада осам година. Подељена је на два течаја, по четири године сваки: неки завод, који се зову гимназије, имају само први течај; лицеји имају два. У првом течају сви ученици уче исте предмете, који од прве године обухватају, са религијом и народним језиком, француски, историју, земљопис, математику, природне науке, вокалну музику, цртање, писање, гимнастику; немачки долази од друге године а латински од треће, кад и физичко-хемичке науке заузимају место међу природним наукама. Кад ученици уђу у други течај, деле се у три одсека: један одсек звани класични, који латинскоме даје много маха (8, 8, 6 и 6 часова) и у коме долази и грчки (5, 5, 5 и 6 часова); одсек звани модерни, избацује грчки и проширује природно-математичке науке (у класичном одсеку математика има 2, 2, 0, 0 часа, природне науке 0, 0, 0, 2 часа, физика и хемија 0, 0, 2, 0 часа; у модерном одсеку математика има 2, 2, 2, 2 часа, природне науке 0, 2, 2, 3 часа, физика и хемија 3, 3, 3, 1 час); религија (1, 1, 0, 0 час); румунски језик (3, 3, 3, 2 часа), француски (2, 2, 2, 2 часа), немачки (2, 2, 2, 2, часа) и историја (2, 2, 3, 3 часа) заузимају исто место у оба одсека; земљописа и хигијене нема у класичном одсеку; у модерном одсеку земљопис има 2 часа у петој години а хигијена 2 часа у осмој. На послетку, један одсек, који се зове реални, допушта латински, нема грчкога, за религију, румунски, француски и немачки има исти број часова као и други одсеци, за физичко-хемиске и природне науке, земљопис и хигијену, исти као и у модерном одсеку; математици даје 6, 6, 4, 5 часова; он, чудновата ствар, још од почетка нема цртања, које она друга два одсека избацују само у осмој години, а има само геометриско цртање са 2, 2, 2, 0 часа; сем тога он допушта учење трећег

Трети језика, италијанског или енглеског, и даје му по три часа у свакој години. — Додајемо, да уставно и административно право, које се појављује у четвртој години првога течаја, има у осмој години 1 час у сваком одсеку, и тако исто политичка економија и философија у три одсека, 2 часа у седмој и 1 час у осмој години.

Ученици се примају у први разред по свршетку основне школе и после испита. На крају првога течаја обавезан је други испит, са дипломом. На крају другога течаја полаже се последњи испит, који замењује стари бакалорат, и његов се диплом тражи за ступање у универзитет. Ови испити полажу се пред комисијом од четири професора гимназије или лицеја а под председништвом једнога професора, кога одређује министарство (он је за испит другога течаја један од чланова више наставе). Испит из оба течаја писмени је и усмени. Испити за превођење из разреда у разред избачени су, као и давање награда. Али свака два месеца дају се оцене из владања и успеха у појединим наставним предметима; на крају године даје се средња оцена за прелазак у старији разред; ако је успех само из два предмета недовољан (из три у првој години), ученик се може подврћи испиту. Сваки разред може се поновити само један пут.

Број часова рачунајући и музику, цртање и земљопис, у свакој години и у свима одсецима је 28 на недељу, и то свако пре подне, рачунајући ту и четвртак, по три пуна часа, а свако после подне, сем четвртка, по два часа. Између часова има по десет минута одмора. Почивање се предметима, који се сматрају као главни, али се изјутра умећу и споредни предмети. Професори, који морају положити испит из два сродна предмета (на пр. румунски и латински са француским, латински са грчким, француски са немачким, историју са земљописом итд.), обавезни су предавати ова два предмета; хоће се, да се барем у првим годинама настава концентрује у једне руке. Мисли се и на то, да исти професори прате ученике из разреда у разред. Професорима се препоручеје, да више обраћају пажњу на размишљање него памћење. Хоће се, „да се код њих развије интелигенција, воља, дух иницијативе и синтезе“.

Што се тиче наставних метода, у настави старих језика тежи се, да ученици сами извуку синтактична правила из текстова, које изучавају, и „више се држе идеја и познавања живота старих него граматичких суштиности“. Настава природних и математичких наука даје се такође конкретно практично, што више експериментално; примењује се индуктивни, тако звани хеуристички метод. Земљопис је нарочито политички, економски, етнографски. За живе језике „прописан је директни метод“.

Стручној спреми наставничкој обраћа се јако пажња и педагогија напредује. Кандидати професорски морају две године на Универзитету изучавати педагогију и практички радити у педагошком семинару, као и вежбати се у средњим школама, које су уза ове семинаре. За тим полажу испит из два наставна предмета. Овај испит обухвата писмене и усмене задатке, међу којима су и предавања пред ученицима, у присуству испитног одбора; он бива само сваке треће године. Ако, шест година по испиту, примљени кандидат није још добио место, треба поново да се подвргне испиту. Сем тога сваке две године, професори сваке наставне струке морају се за време школског одмора састајати у педагошке конференције. Свакога месеца педагошке конференције држе се у сваком заводу под председништвом директора, који такође предаје.

www.unilib.rs Редовни професори имају максимум дванаест часова недељне службе: они почињу са 300 динара месечно и на крају двадесет година, у четири стална унапређења, достижу до 576 динара (од овога се за пензију одбија 10%).

У сваком разреду има главни професор, који нази на ученике ван школе, надгледа куће, у којима они станују (само два лицеја, од двадесет, су интерни), и има главну управу у разреду, дисциплинску и васпитну, односи са породицама, и сазива колеге свако вече, да се разговарају о ученицима. Дисциплински савет чине ови главни, разредни професори. Општи скуп професора у сваком заводу сазива се сваког месеца под председништвом директора.

Од других интересних података могу се навести мере, које су предузете, да породица учествује у раду школе: за тим отварање земљорадничких, трговачких и занатских одсека, у лицејима а нарочито у гимназијама, за оне ученике, који неће или не могу да сврше целу средњу школу и који желе спремити се или за занат или за техничку школу, на послетку, учествовање лицејских и гимназијских професора у многобројним пословима око народнога васпитања.

*

О пуштању женске деце у мушке средње школе донео је последњи главни скуп немачко-евангелског женскога савеза, како доноси Die höhere Mädchenschule (св. 11. за 1910 годину, стр. 471), ову одлуку: Скуп немачко-евангелског женског савеза заступа то гледиште, да се женској деци условно пуштање у мушке средње школе допусти свуда, где нема завода ове врсте за образовање женске деце. Скуп мисли, да у овом случају добре стране условнога пуштања надмашују рђаве стране, ако би их било, и с тога тежи пуштању женске деце у мушке средње школе за целу Немачку.

—7.

*

О јавним вишим девојачким школама у Пруској узимамо из Die höhere Mädchenschule (св. 12 за 1910 годину, стр. 536—537) ове статистичке податке.

У целој Пруској држави има 225 јавних виших девојачких школа. Од њих су 85 потпуни заводи а 140 непотпуни. Као више учитељске школе уређено их је 81, као домаћичке школе (Frauensschulen) 25 и као праве средње школе (Studienanstalten) 28; од ових последњих 23 имају карактер реалне гимназије, 2 гимназије и 3 велике реалке. Академски образовани директори управљају у 189 завода, семинарски образовани директори у 24 четири потпуна и 20 непотпуних) завода, директорке у 12 завода (само непотпуних). Академски образованих професора и виших учитеља има 666 и 57 таквих помоћних учитеља, — свега 912. Број виших учитељница са сведочанством pro facultate docendi износи 8 (од којих 6 имају и докторску титулу), број кандидаткиња са истим сведочанством 7, број приправница 6, број женских семинарских чланова 7. — Број школа врло је различан у појединим провинцијама: у Источној и Западној Пруској је то 9, у Бранденбургу (сем Берлина) 44, у Берлину 10, у Померанској 8, у Познањској 4, у Шлеској 15, у Саксонској 22, у Шлезвиг—Холштајну 9, у ХанOVERU 21, у Вестфалској 18, у Хесен—Насавској 17 и у Рајнској Провинцији 39.

Број ученица у многим вишим девојачким школама врло је значајан

између	501	и	600	ученица:	23	завода
"	601	"	700	"	28	"
"	701	"	800	"	10	"
"	801	"	900	"	5	"
"	901	"	1000	"	4	"

Овде нису рачунате вежбаонице, школе семинари за учитељице народних школа, курсеви за препаранткиње итд. —7.

*

Немачко-француска ученичка путовања. — Познати немачки педагошки лист *Der Sächmann* у св. 11 за новембар 1910 године (стр. 700) саопштава ово:

Новине *Journal d'Allemagne*, које излази у Берлину, немачки *Pariser Zeitung*, које излази у Паризу, расписиваће од сада у свакој години награде за саставе на француском одн. немачком језику. Педесет најбољих радова наградиће се десетодневним бесплатним путовањем у Париз. Оба листа за сад су на то одредила суму од 12000 м. Путовања ће изводити одбори за међународну размену ученика. Берлинским одбором, који је оцењивачки суд за расписивање награда, управља провинциски школски саветник др. Михаелис.

Сада издржавају вежбања у конверзацији у пруским школама 50 Француза, 8 Американаца и 7 Енглеца. —7.

*

Без новаца. — У Италији, до даље наредбе, општине треба да плаћају учитеље и издржавају школе, док нови зако о школама не вотира Сенат. Али, ако је, међутим, општина сиромашна и нема новаца, утолико горе за учитеље. Општине које нису исплатиле своје учитеље за 1909/910 школску годину, овако су распоређене по целој Италији: Северна Италија 9 општина 16 учитеља, централна Италија 29 општина 73 учитеља, јужна Италија 130 општина 452 учитеља, острвска Италија 37 општина и 290 учитеља; свега 205 општина, 831 учитељ. —т—

*

Школе на коњима. — Школе у Абрици (Италија) остале су празне не зато што је тамо сав свет писмен и образован — тамо долази 68 од сто неписмених. — већ стога што се сав свет догоне да напаса стоку по висинама и што остане девет месеци у години. Због њих и школа се одселила у планину; професор *Emilo Agostruoni* створио је друштво од петнаест учитеља, који појашу коње и иду да траже децу која су дорасла за школу уче их тамо где их стигну, што је права школа на слободном зраку. —т—

*

Слобода васпитавања у Белгији. — Католичка партија која влада у Белгији четврт века учинила је да триумфује „слобода“ васпитавања (школовања). Државне школе, мало по мало, замениле су приватне католичке школе које добивају исту потпору као што су је имале и државне. На какав је резултат ове „слободе“? Од 1900 до 1910 у највећим индустријским центрима белгијским више 9 трећина радничког staleжа није добило никакве наставе. Уосталом у целој краљевини 20 од 100 ученика у годинама за школу полазе школу шест година; 80 од 100 долази их у школу по пет месеци за период од три године. На тај начин од 12280 регрутованих за

војску 1905 њих 1610 није знало ни читати ни писати, 709 знало је само читати али не и писати. Број неписмених на хиљаду у Немачкој је 0,7; Шведској 0,8; Данској 2; Швајцарској 20; Холандији 23; Инглеској 37; Француској 46; *Белгији 101.*

— т —

*

Без посла. — У Инглеској има сад 4000 учитеља без посла. Либерална влада плашила се 1906 године да неће имати довољно учитеља; отворила је сва могућна врата и поред учитељских школа отворила је и друге курсеве, у којима се младеж спрема за учитељски позив. У самом Лондону прошле године свршило је школу 900 учитеља и учитељица, од којих су могли добити место само њих стотину. Да би се отклонило незадовољство међу онима који очекују службу министар је учинио све да буде што више празних места, али се на то општине које плаћају учитеље сасвим оглушише. *Безиослени* су тога рага одлучили да раде сами. У Лондону су њих 800 установили један биро за обавештавање, заинтересовали су штампу и улицу и изгледа да ће ускоро сâм Лондон дати места за њих 2000.

— т —

ПРОСВЕТНЕ И КУЛТУРНЕ УСТАНОВЕ

Српска Краљ. Академија Наука у 1910. — На дан 3 фебруара др. жала је Академија главни годишњи скуп. Пошто су изабрани секретари Љуб. Стојановић за Академију философских наука, Ј. Жујовић за Академију природних наука, Ј. Томић за Академију друштвених наука и Стеван Тодоровић за Академију уметности одређени су за одбор Стаменковићеве задужбине Ж. Живановић и Ј. Миодраговић. Затим су изабрани за нове редовне чланове: Андра Ђорђевић и Урош Предић а за дописне: Јован Скерлић, Карло Штрекељ, Тих. Остојић, Натко Надило, Гавро Манојловић, Лав Николајевић Толсти и Андра Стевановић.

Осим тога решено је да се предлог Југословенске Академије о издању Југословенског енциклопедиског речника упути председништву на проучавање.

Седнице председништва. — На седници од 8 фебруара 1910 год. председништво Академије одлучило је да се изда једна књига „Етнографског Зборника“ која ће садржавати етнографску грађу мањег обима. Исто је тако одлучено да се из задужбине Радивојевићеве изда књига црквених музикалија пок. Кор. Станковића.

На дан 22 фебруара држан је свечани годишњи скуп на коме су свршени обични званични послови.

Марта месеца председништво је у својој седници расписало 1000 дин. као награду за најбољи спис из српске филологије или географије или етнографије из задужбине архимандрита Дучића. На седници од 30 јуна примљен је извештај одбора Мариновићеве задужбине да није доделио расписану награду делу „Пауци“ од Ђиника. Одлучено је да се понова расписне награда у суми до 960 динара.

У септембру председништво је решавало о азбучном списку чланака који ваља да уђу у Југословенски енциклопедијски речник одредивши четири

стручна одбора за израду тога списка: одбор за језик и књижевност (Љубомир Стојановић, Александар Белић, Момчило Иванић, Павле Поповић и Јован Скерлић); одбор за историју и сродне науке (Љуба Ковачевић, Јов. Томић, Ст. Станојевић, Мих. Гавриловић и Јов. Радоњић); одбор за географију, природне науке, рударство и трговину (Ј. Цвијић, Ј. Жујовић, Свет. Радовановић, Тих. Ђорђевић, Нед Кошанин, Дан. Катић, Јов. Ердџановић, Васа Руварац, Васа Марковић); одбор за правни и привредни живот, занате, еснафе, задруге, старо и обичајно право и т. д. (Стојан Новаковић, Ј. Жујовић, Слободан Јовановић, Тих. Ђорђевић, Алекса Јовановић, Чеда МиТРОВИЋ и Сима Тројановић. Овај се посао треба да сврши до краја новембра 1910 године.

У октобру је председништво Академије одлучило је да се списи који су послати за награду из задужбине Дим. Стаменковића упуће на оцену Јов. Скерлићу и Бран. Петронијевићу по чијем је реферату награда досуђена у седници од 24. новембра Милану Недељковићу учитељу за спис „Учитељева писма са села“. Децембра месеца председништво је Министарству просвете кандидовало г. г. Павла Поповића и Ј. Скерлића да приреде штампане документних дела за прославу његове стогодишњице.

Рад Академије друштвених наука. — У јануару је одлучено да се рад Драг. М. Павловића „Кочина крајина и фрајкор“ штампа као засебно издање а рад „Прилог историји српских штампарија пред крај XVIII века“ да се штампа у Споменнику. Марта месеца одлучено је да се рад Стојана Новаковића „Законски споменници српских држава средњег века“ штампа као засебно издање, а рад Јов. Томића „Песме о доласку Св. Саве у Св. Гору“ да се штампа у Глас II разреда. Решено је још и да се уз „Живот Стевана Немање“ од Стевана Првовенчаног штампа и „Живот Стевана Немање“ од Св. Саве.

Маја месеца упућени су неки радови на реферисање и примљен је за Глас II раз. рад Н. Вулића „Неколико питања из римске историје“. Јуна месеца одлучено је да се рад Милоја Васића „Градац, преториско налазиште латинског доба“ штампа у Гласу II разреда, а рад Рад. Грујића „Прилози за историју Србије у доба аустријске окупације од 1717 до 1739 године“ штампа у Споменнику II разреда, као и рад Јов. Томића „Извештај о Црној Гори и Херцеговини из 1692 године“. У октобру одлучено је да се рад Стеве Димитријевића „Преписи из манастира Хилендара“ унесе у „Историјски Зборник“, а расправља Драг. Анастасијевића „Година смрти Немањине“ да се штампа у Гласу II разреда. Новембра месеца одлучено је да се приме за Академијино издање писма Јов. Ристића Филипу Христићу, затим да се штампа рад Рад. Грујића „Прилози за историју српских штампарија у Угарској у половини XVIII века“ у Споменнику II разреда, а у истоме да се штампају још и ови радови од истога писца: „Грађа за историју Срба под Аустро-Угарском до пењског патријарха Арсенија III“, „Прилози за историју сеобе Срба у Русију“, „Неколико докумената за Српску Историју“, „Три писма Ђесара Леополда I цариградском патријарху“, „Одношаји светогорских манастира са карловачким митрополитима“ и „Седам писама пењског патријарха Василија Бркића“. У Споменник II разреда решено је да се штампају још и списи Стеве Димитријевића „Везе између Хилендара и Русије у XVII веку“, „Један прилог историји карловачке архиепископије у XVIII веку“, „Молба Висариона Павловића епископа бачког да му руски Св. Синод пошаље књиге и учитеље“, „Два писма протосињела Партенија Павловића о гоњењу Срба и српске цркве у Јегру“ и „Нешто грађе за историју манастира Сту-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

„Споменице“, као и „Летописи царем српским из друге половине XVI века“ од Стојана Новаковића, „Архијерејске синџелије“ од Милојка Веселиновића и „Један податак за питање о међу Срба из 1599 године“ од Јов. Томића. Новембра месеца решено је да се штампају у Гласу II разреда ови радови: „О анексији Босне и Херцеговине с гледишта међународног приватног права“ од Ж. Перића и „Тројанци и Аријевци“ прилог преисторији и палеоисторији Мале Азије, Егеје и Балканског Полуострва“ од Нике Жунашћа.

Рад Академије филозофских наука. — Априла месеца држана су два скупа један чисто Академије филозофских наука и други у заједници с Академијом уметности. Примљени за глас II разреда радови: „Pisandrea“ и „О једној митолошкој басни у Федра“ од В. Чајкановића, затим „Адвокат Патлен у дубровачкој књижевности и „Анту Сасин“ дубровачки песник XVI века“ од Павла Поповића. За „Дијалектолошки Зборник“ примљен је рад М. Московљевића „Акценти именица и придева у подереком крају“, а у Споменик II разреда „Прилози за историју Црне Горе најновијег доба“ од Тих. Остојића. Затим је одлучено како да се уметнички илуструју српски народне песме за издање задужбине Д. Стаменковића уз помоћ Магазиновићевог фонда. Децембра месеца примљен је за Глас II разреда рад А. Белића „Из словенско-српско акцентуације“, а за Дијалектолошки Зборник „Средње тимочки говор“ од Маринка Станојевића.

Рад Академије природних наука. — Јануара месеца одлучено је да се штампају у Гласу I разреда: „Тотална растворљивост хромохидрата у амонијаку“ од Милорада Јовичића и „Биљно-географска студија Влашине“ од Недељка Кошанина.

У фебруару примљен је за Глас рад „Бесподно плођење и ембриолошко развиће *in vitro* crithidia melophagia“ од Ж. Ђорђевића а за Споменик „Власинска Тресава и њезина прошлост од Данила Катића. Јуна месеца решено је да се штампа као засебно Акад. издање рад Ј. Цвијића „Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије“ III књига, затим да се штампају у Гласу I разреда радови: „Радиокативне воде у Србији“ од М. Лека и „Аноспорија и апогамија у биљке *Trichomanes Caulfussi*“, „*Bacileus Termophilus Losanitchi*“ и „*Bacillus Termophilus Zivoini*“ од Петра Ђорђевића. Септембра месеца одлучено је да се штампа као засебно Академијино издање рад Мих. Петровућа „Елементи опште Механике природних појава.“ Октобра месеца одлучено је да се штампају у Гласу I разреда „Појава молдбена у Србији“ од М. Јовичића и „О општим интегралима“ од М. Миланковића а рад „Зоолошки прилози“ од М. Котурића да се штампа у Споменику I разреда. Децембра месеца одлучено је да се штампају у Гласу I разреда: „Прилози познавању мекушаца из Старе Србије и Македоније“ од Пера Ст. Павловића, „О електро-синтезама, VI. од Симе Лозанића и „Употреба простора са четири димензије за решавање једног општег проблема у обичном простору“ од Јуроја Мојцена.

*

Професорско Друштво. — Основано 10. септембра 1888. године о стогодишњој прослави рођења Вука Стеф. Караџића. Професорско се Друштво већ приближује својој двадесетпетогодишњици. Његов је задатак и разноврстан и значајан; 1) да ради на унапређењу наставе и васпитања у средњим школама у Краљевини; 2) да унапређује књижевност за средње школе; 3) да ради на узајмници између средњих школа у Краљевини, Сри-

ству и Југословенству; 4) да се обавештава о напрецима средњих школа и школских књижевности у Словена и других напредних народа; 5) да ради на познавању отаџбине и народа; 6) да оснују друштвену књижицу за школску књижевност и школски музеј; 7) да заступа школске и наставничке интересе.

Од свога постанка до данас, Професорско се Друштво старало да одговори свима овим задацима, у колико су му допуштале разне прилике, и материјална средства којима је располагало. Далеко би нас одвело кад бисмо хтели излагати сав тај рад, али ћемо ипак изнети укратко главније послове, које је Проф. Друштво до данас изводило. На првом месту највише је рађено на унапређењу наставе и васпитања у нашим средњим школама. На својим годишњим зборовима, којих је било 21, Професорско Друштво је у већем низу предавања претресало многа значајна питања из наставе и васпитања, и о њима доносило своје резолуције. Од тих су резолуција неке унесене у закон, уредбе или наст. планове и програме, а неке су остале мртво слово на хартији. За тим долазе закони и уредбе, наставни планови и програми, које је Друштво претресало у Управи или на годишњим зборовима било као своје пројекте или пројекте Централне Просветне Управе. Али као најглавније дело Проф. Друштва у томе правцу је *Наставник*, који је већ навршио 20 година свога излажења, што је ретко код наших стручних листова. У циљу да олакша ученицима учење и да им прошири умни хоризонт, Друштво је почело издавати 1895. годину *Бачку Књижицу*, од које је изашло 3 књижице, а уређивало је једно време ђачки лист *Дом и Школу* (од 1904 и 1905 године).

Рад на унапређењу књижевности за средње школе Проф. Друштво је вршило преко *Наставника*, а тако исто утицањем да се донесу Правила за писање уџбеника, која би допуштала јачу конкуренцију и слободно издавање уџбеника.

Узајамност међу наставницима одржавала се на састанцима, од којих се нарочито истицао годишњи збор, где су се састајали наставници из свих школа у Краљевини. Покушај за везе са наставницима ван Краљевине учињен је још 1895, али без успеха. Тек 1906 године изведено је упознавање с бугарским наставницима, када су они походили Београд, а за тим кад им је Проф. Друштво вратило походу у Софији. Тај рад није ни сада прекинут, већ је шта више појачан и очекују се ускоро нове походе Проф. Друштва у Загреб и Љубљаву.

Професорско се Друштво обавештавало о напрецима средњих школа и школских књижевности у Словена и других напредних јевропских народа преко *Наставника*, доносећи разне чланке о томе, а за тим и одашиљањем својих изасланика у туђину на конгрес наставника, природњака и лекара.

Рад на познавању отаџбине и народа отпочет је одмах приређивањем екскурзија, а тако исто доношењем чланака у „*Наставнику*“, у којима су се описивали поједини крајеви наших земаља, или износиле извесне етнографске особине нашега народа.

Одмах друге године свога постанка, Професорско је Друштво покренуло оснивање књижице целокуине дотадашње школске књижевности. Упоредо с тим покренута је и мисао о приређивању изложбе свих досадашњих уџбеника за средње школе (1892 године). Али се у томе наишло на велике препреке, те је рад застао све до прошле године. Тада је одлучено, да се оснује *Школски Музеј*, у који би се прикупљали не само ранији уџбеници,

него и sve што се до сада употребљава као наставно и васпитно средство у нашим средњим школама.

Професорско је Друштво ревносно штитило интересе школе и наставника. Оно се старало и радило на надлежном месту, да се подижу нове школске зграде и да се побољшају хигијенске прилике у нашим школама. Да би се и интереси наставнички заштитили Проф. Друштво је утицало и предлагало, да се у свима пројектима закона о сред. школама побољша материјално стање наставника, јер од тога зависи с каквом ће вољом и присебношћу радити наставници у школи. Оно је допринело, да се поправе неправде учињене данашњим законом некадашњим предавачима и приправницима, а сада ради, да се још и последњи трагови те неправде уклоне.

Поред ових задатака Професорско је Друштво радило и на другима, који нису поменути у Правилима, али су исто тако знатни и у тесној су вези с циљем Проф. Друштва. Ту су на првом месту приређена изложба свих школских учила на I збору Проф. Друштва, а за тим прославе у част знаменитих људи (Коменског, Гундулића), предавања ради популаризовања науке, која је Друштво почело приређивати од 1895. год., и рад на народном просвећивању, који је отпочео 1897 год. заједно са ректором и наставницима Велике Школе и Учитељским Удружењем. Велику заслугу има Проф. Друштво за подизање основне школе у Тршињу, месту рођења оца нове српске књижевности, а учествовало је у оснивању Јестаственичкога Музеја (1896 год.) и у прослави стогодишњице првога српскога устанка издавањем Споменнице, у коју су ушле све песме о првом устанку. Покушај на успостављавању одељења за материјално обезбеђење наставника у Проф. Друштву није за сада наишао на очекивани пријем. Исто тако није се до сада могла остварити идеја о конгресу југословенских наставника, на чему је рађено 1907 године.

Од значаја су конференције београдских наставника средњих школа, које је Управа сазивала било ради претресања знатних питања из наставе и васпитања, било да сузбије какав покушај који би претио интересима школе и наставника.

У своме раду Проф. Друштво најчешће је наишло на веће сметње баш од оних који су требали да га прихвате. Једно време, 1898 год., наступила је опасност да Друштво угине, али је оно, срећом, пребродило и ту Сцилу и Харидбу. Било је прилика, када су му Централне Управе поклањале сву пажњу и поверавале израду закону и других знатних школских реформама, а било је тренутака, када се Друштво морало напрезати да спречи, чак и сазивањем конференција београдских наставника, извесне покушаје појединих министара просвете.

У прошлој школској години Професорско је Друштво покренуло неколико значајних питања. Пре свега Друштво је, захваљујући Г. Министру просвете и директору II београд. гимназије, стекло врло zgodан стан: добило је две собе за читаоницу и књижицу у новој згради II београдске гимназије. До сада је Друштво чешће мењало локал, те се није могло мислити на оснивање праве књижице и читаонице. Данашња је Управа одлучила да уреди читаоницу, да набави педагошко, стручне и књижевне листове, и да од читаонице створи средиште бар за београдске средњошколске наставнике, између којих до сада не беше чвршће заједнице. Читаоница ће отпочети рад крајем фебруара месеца.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

У прошлој години Проф. Друштво је издало *Преглед садржине Наставника* за минулих 20 година, те је тиме обележена двадесетогодишњица његова излажења.

Да би се рад у друштву појачао и убрзао, поделила се Управа у три секције: 1) за наставне планове, програме и инструкције у средњим школама; 2) за друштвене послове (унутрашњи рад, спољашње везе, финансирање) и 3) за Школски Музеј. Упоредо с тим отпочела је Управа претрес новог пројекта закона о средњим школама, који је спремила нарочита комисија, одређена од Г. Министра просвете. Кад доврши цео пројекат и изнесе своје напомене, а њих има већ и доста унесених, Управа ће их, заједно с оним напоменама које су стављали чланови на прошлогодњем збору Проф. Друштва, спровести Г. Министру просвете и црквених послова.

Опадање наставничког кадра у нашим средњим школама природно је побудило Управу Проф. Друштва, да изнесе узроке тој појави и да их поднесе Централној Управи. Кад то буде учињено, ми ћемо донети ту представку Управе Проф. Друштва.

Најзад садашња Управа ставила је себи у задатак што интензивнији рад на утврђивању веза са наставницима ван Краљевине. У том циљу Управа је одлучила, да у овој години учини походу хрватским професорима у Загребу и словеначком у Љубљани. Свакојако би добро било, да у том походу узму учешћа и професори из Карловаца и Новог Сада, као и из других српских гимназија у Угарској.

Мил. А. Бостић.

*

Учитељско Удружење. — Данашње Учитељско Удружење основано је још 1881. године. По томе оно долази у ред наших старијих културних друштава.

По облику своје оно је децентралистично и представља савез учитељских друштава или зборова на челу којих стоји Главни Одбор или Управа савеза свих друштава.

Задатак је Учитељскога Удружења да ради и утиче на унапређење наставе и васпитања народног подмлатка у народним школама; на стићењу интереса нар. школе и учитељскога реда; на побољшању просветних прилика и народног просвећивања у опште; на неговању добрих другарских односа међу учитељима и учитељицама и њиховом моралном и материјалном еманциповању, на материјалном помагању својих чланова зајмом или ванредним поклоном кад су у нужди; на потпомагању учитеља и учитељица српске народности, ма где они у служби били, у случају преких потреба, на потпомагању свих установа државних и приватних, ако би ово потпомагање подизало учитељству углед и важност и на стварању, јачању и одржавању братских и другарских веза између свега српског а по могућству и словенског учитељства.

Уч. Удружење има чланова: редовних, утемељача, добротвора и почасних. Све врсте ових чланова су стални. Ко се једном упише у чланство као редован члан и положи улог у 50 динара, постаје доживотан члан и нема ништа више давати у томе погледу Удружењу изузев што плаћа код свога обласнога друштва извесан мали улог који не сме прећи више од 5 динара годишње.

У прошлој години Учит. Удружење бројало је својих 11 почасних чланова, 49 добротвора, 907 утемељача, и 528 редовних чланова — свега 1495, од којих су око 1200 из учитељског реда.

Капитал Учитељскога Удружења, не рачунајући у њ вредност новог Учитељског Дома, који још није готов, износио је прошле године 210.208,85 динара. У Ову суму ушла је и вредност књижице, школ. музеја и књига — издања дружинских.

Удружење издаје 2 листа: један за учитеље а други за децу. „Учитељ“, орган Учит. Удружења, педагошко књижевни лист, намењен је поглавито стручном усавршавању учитеља и унапређењу основне наставе и васпитања. Штампан је и растуран у прошлој години у 1200 примерака. Он се чита не само у Србији већ и у свима осталим српским покрајинама као у Старој Србији и Македонији, Босни и Херцеговини, Далмацији, Црној Гори, Троједници и Војводини. На општем све-српском учитељском конгресу проглашен је као орган свих српских учитеља. „Мала Србадија“ лист за децу штампана је у 3000 примерака.

Обласна учитељска друштва самостална су и самоуправна у својим кретањима и пословима. Њих је било прошле године у савезу 51. Од свих друштава највише су агилности и успеха у раду показала ова друштва: Београдско, Пожаревачко, Ваљевско, Шумадијско, Тополско, Космајско, Косачичко, Алексиначко, Трнавско и Лесковачко („Заједница“).

Поред рада на чисто дружинским пословима у смислу правила Учит. Удружења и рада на штитићењу интереса школских и учитељских ми ћемо овде изнети укратко које су наставне и васпитне теме обрађиване у појединим учитељ. друштвима и каква су предавања држата на зборовима учитељским у току прошле године.

У Београдском Учит. Друштву прочитат је један реферат „о новој организацији народних школа у Бугарској“ претресано је на неколико састанака питање „о настави из географије у народној школи“ и донета о њој резолуција, и вођена дебата о припремању екскурзије учитеља београдских.

Пожаревачко Учит. Друштво на својим састанцима занимало је предавањима у IV разр. осн. школа и то једним из цевања и другим из срп. језика (о писменим саставима), даље читати су и претресани реферати о издржавању школа и о школ. администрацији, и најзад на једном састанку вођена је дискусија о циљу основне школе, поводом истакнутих питања од стране Министарства просвете.

У Ваљевском Учит. Друштву расправљало се о заједничкој екскурзији ученика из целог среза и о реформи основне наставе а читат је и реферат о читанци за III разред.

У Шумадијском Учит. Друштву расправљато је „о положају деце у иоридици, друштву и школи“.

У Јасеничком Учитељском Друштву у Паланци читана је расправа „о значају песме у васпитању“ и држато предавање из српског језика у III разреду „Трг у граду“.

Моравско Учит. Друштво у Жабарима расправљало је тему „Из експерименталне децје Психологије, „о припреми читања и писања“, читане су расправе „грешке наше сеоске омладине и „о подизању школских зграда“, а донета је одлука и да ово друштво узме на се иницијативу за стварање пододбора културне лиге у срезу моравском.

У Колубарском Учит. Друштву расправљало се: „о читању у основној школи“ и „о писменим саставима у осн. школи“.

У Алексиначком Учит. Друштву расправљало се „о декламовању и декламацијама за осн. школу“, „о писменим саставима у основној

WWW.MKOLJIBS и постигнутом успеху у III разр. у основ. муш. школи“, „о цртању у основ. школи, нарочито у I разреду“ (и то цртање по сећању).

„Заједница“ — Учитељ. Друштво за Лесковац и околину, поред рада на унапређењу наставе приредила је у лесковачкој гимназији предавање за народ на коме је један лекар држао предавање „о туберкулози“ и сазвало један збор грађана у Грделици на коме је држато предавање „о сејању и култивисању сточне шике. После предавања настао је практичан рад т. ј. орање земљишта и засејавање сточном репом и детелином-лущерком. Ово друштво је приредило једно предавање за учитеље „о броју 10и појму десетице“.

Космајско Учит. Друштво одржало је 3 предавања: једно у I раз. а друго у II разреду, оба из рачуна и једно из српског језика (о слову Н) у I разреду.

У осталим друштвима махом су расправљата она питања која је истакло Министарство просвете поводом намераване реорганизације основ. школа.

Ну најобилатији и најплоднији рад изгледа да је ове године био уз Јасеничком Учит. Друштву са седиштем у Тополи. „Образујући овај пододбор Учитељскога друштва — вели се у његовом извештају — имало се на уму да удружени порадимо са што већом и интелектуалном снагом на ширењу корисних знања у народу, како у погледу веће писмености и буђењу воље за књигом тако и у погледу давања појма о здравственим и економним питањима која имају директне везе са народним животом — другим речима радити са народом на народном просвећивању“. Тога ради за постигнуће свога циља ово друштво је дошло на врло zgodну мисао да употреби Земљорадничке Задруге у томе срезу. На годишњим скупштинама Земљорад. Задруга овај пододбор је преко својих изасланика развио читав низ предавања, међу којима помињемо ова: „о штедњи“; „о ширењу заразних болести“; „о картању и здрављу“; „узроци и последице осиромашавања код земљорадника“; „о алкохолу“; „о шарлаху“; „Важност ипотрошачких задруга“; „рационално свиларство“; „о живинарству“; „о снажењу земље“; „о употреби рационалних сарава у земљорадњи“; „о употреби алкохола“ и т. д. Поред ових и оваких предавања у Тополи је целе зиме радила продужна школа, коју је редовно посећивало целе зиме око 100 младика, тако да нису сви могли слушати предавања једнога дана већ су подељени били на 2 групе. И у овој школи поред онога што је прописато програмом, држата су предавања „о чувању здравља“; „о отачаствољубљу“; „о чистоти“; „о важности Земљорадничких Задруга“; „о заразним болестима“; „о дужности млађих према старијима“; и „о јектици“. Ну обилати и корисни рад овога друштва није се зауставио само на овоме. 14 марта пр. год. одржат је збор његов у присуству чланова свих земљорадничких задруга из целог среза на који су дошли изасланици Народне Одбране из Београда и одржали неколико врло корисних предавања, а да би рад на народном просвећивању био још већи и имао што више снага и радника одржата је у току ове године и једна конференција учитеља и свештеника на којој је донесена одлука да и свештенство узме активног учешћа у овоме послу. Том приликом је држато предавање „о путевима и начинима за народно просвећивање“.

Рад Главнога Одбора Учит. Удружења поред кретања у административном погледу и у погледу заштите сталешких интереса окрптавао се највише у просветно-националном правцу. Поред нарочите пажње на уређење својих листова, ставио је Главни Одбор као један од главних

Циљева: рад на унапређењу основне nastave и ширењу просвете у осталим српским земљама и одржавању везе са српским и словенским учитељима. Бесплатним шиљањем својих издања или растурањем друштвених листова по разним срп. крајевима, помагањем зидања школа и цркава у неослобођеном Српству, давањем помоћи разним просветним друштвима и установама, одржавањем веза са учитељским друштвима српским и словенским, помагањем у раду других културних и просветних друштава око дочека разних српских и словенских гостију, који су ове године у већем броју похађали нашу престоницу, дочекивањем руских и словенских учитеља, шиљањем својих изасланстава на српске и словенске учитељске скупштине — Главни Одбор је у овом погледу вршио врло лепо своју национално-просветну дужност. Сем овога рада Главни Одбор Учит. Удружења управљао је своја кретања и у хуманом правцу у смислу правила Учит. Удружења помажући чланове удружења кад су у беди и невољи а давао је и редовну помоћ знатном броју учитељских сиротних породица о Вожићу и Ускреу. Поред рада на финансиском снажењу удружења, које је ове године имало чистог прихода 26.215,91 динара, Главни Одбор је највећу бригу посветио био раду на подизању *Учитељскога Дома*. У своме извештају поднесеном овогодишњој учитељској скупштини Главни Одбор је о томе дому рекао овако:

„Учитељски дом!... То питање нада свима питањима којима се занимаше толике учит. скупштине, које је до сад постојало само као сан — сад се приводи своме крају, сад постаје јава. На лепом и здравом Врачару, на зграишту првог срп. просветитеља Св. Саве, већ се диже палата Учит. Удружења, која ће познијим нараштајима нашим указивати пут којим треба да иду, која ће будити љубав према нашем стадежу, позиву и удружењу, које ће сведочити о нашим напорима и бризи коју смо улагали за опште добро и напредак наше деце“....

Зграда Учитељског Дома са намештајем и осталим што треба стаће око 200.000 динара.

Учитељска скупштина — по реду 27 — расправљала је ова питања: 1. „Шта је задатак нар. школе и шта треба да се у њој учи“? 2. Колико треба да траје обавезно учење у народној школи, да ли обавезно и за мушку и за женску децу. Кад треба деца да долазе у школу? Да ли по селима доцније но по градовима? 3. Треба ли све школе да су једнако уређене или различно? 4. Треба ли поред основних школа да има и забавишта, склоништа, ученичких трпеза, штедионица, фондова, школа за одрасле и т. д. 5. Да ли би у интересу школовања већег броја деце по селима, успешнијег и лакшег рада наставникова и економнијег подизања школских зграда добро било: да се у I раз. примају ученици сваке друге године, те да се четворогодишња настава изводи са два наизменична разреда? 6. Коју битну измену ваља учинити у садашњем начину издржавања и подизања школа. 7. Колико да траје школ. година и у које време? 8. Sprema учитељска. права и дужности. 9. Могу ли се учитељице остављати у вишим разредима мушких и мешовитих школа и је ли целисходно да се у школама и даље задрже учитељице удате за неучитеље? и 10. Је ли корисно да се у недостатку учитеља и учитељица и даље остављају неквалификована лица.

О свима овим темама донете су резолуције које се налазе пред Госп. Министром просвете

Стан.

Српско народно позориште. — Последње позоришне сезоне, која је завршена крајем јунија прошле године, биле су у Народноме Позоришту 244 представе, и то представа српских комада 60, превода 184. И ова је сезона, као и друге последњих година, била врло оскудна у оригиналним комадима, јер их је било свега пет: *Иза божјих леђа* (Бран. Нушић), *Пре четрдесет година* (Вел. Ј. Рајић), *На згаришту* (Петровић и Пандуровић), *Изван живота* (Драг. Ненадић) и *На граници* (Иво Ђипико). Да би се још боље видело, колико је то мало, треба поменути, да се (од свих ових комада само један, *Иза божјих леђа*, може сам за себе играти, а да је од осталих један (*Пре четрдесет година*) само пролог, а остали комади у једном чину. Од тих новина највише је успеха имало Ђипиково *На граници*.

Ну у новим преводима није се обиловало; било их је осам, што је за време од једанаест месеци несумњиво мало. Узрок би се можда, могао потражити у честом мењању управа, јер овде су најмање утрвене стазе, да би нови људи могли њима без многог оклевања поћи.

Од наших писаца за то се време најчешће давао Ј. С. Поповић (9 пута), па онда Нушић (8) и Б. Станковић (*Коштана*, 7 пута). Од туђих: Шекспир (22) и Сарду (12). Од свих комада највише је пута (10) игран Шекспиров *Сан летње ноћи*. Број туђих комада овај је: француских 49 (93 представе), немачких 18 (38 представе), руских 6 (9), енглеских 5 (22), норвешка 2 (2), мађарска 2 (2) и грчки 1 (1).

У овој сезони уведене су и две новине — дневне представе са конференцијама и глумачке школе. Држане су четири конференције: Ј. Скерлића *Прве позоришне представе* (1736.—1813.), В. Чајкановића *О грчкој трагедији и позоришту*, Ј. Максимовића *Змајеви животни идеали* и *Песник људске нискости* (Гогољ). Ове дневне представе с конференцијама или без њих, врло су корисне и не би их требало напуштати, само се треба чувати давања оних комада који или нису за омладину или је за њихово правилно разумевање потребно више искуства и шири круг знања него га може имати један просечни гимназијски ученик. — Глумачка школа када је завршила испитима и престала да живи. У осталом према успеху, који су њени ученици крајем сезоне показали, и према начину рада у тој школи, и боље је да та школа, каква је била, престане. Ако управа понова мисли на отварање, могло би јој се препоручити, да изостави многе излишне предмете, да школа ипак има претежно практични карактер и да примање у школу буде конкурсом.

По приходу је ова сезона била боља од своје претходнице. Српске представе донеле су 32.314,61 дин. (просечно по 538,58), туђе 104.699,94 динара (просечно по 569,02). Год. 1908./09. било је свега прихода 129.745,45 динара. Да позоришни приходи ипак не расту сувише брзо, види се из тога што је н. пр. год. 1900./1901. било прихода 118.782,65, а треба знати, да је последње године приход повећала и помоћ из „Велимировца“ од 5000 дин.

*

Рад у сезони 1910./11, још није довршен и о њему се овде не може много говорити. У главном се може рећи, да се и он неће много разликовати од оног ранијег. Оскудица у оригиналним комадима и овде се опажа: за неколико месеца на позорници се јавља само једна новина ове врсте — *Хасан-агиница* од Ал. Шантића. До душе, Шантић је преварио очекивања својих пријатеља и поштовалаца. — Да прошле године није било успеха у драмској књижевности, видело се и из резултата драмског конкурса. У броју

није било оскудице (конкурсом је добијено 36 комада) али је уметничка вредност поднесених рукописа била тако недовољна, да је оцењивачки одбор једва могао одабрати од толиких такмаца два рада, који се, с мањим изменама, могу играти под обичним погодбама (*Немој од Драг. Пенедића* и *Била једном ружа једна* од М. Димитријевића). Том приликом је управа поднела предлог Господину Министру просвете, да се од ове године заведе стални годишњи конкурс, на коме ће учествовати сви оригинали, који се у току те године играју. Ова одлука сасвим је умесна и надамо се, да ће стога бити и одобрена.

Наше Народно Позориште, крај све пакље, која му се с надлежне стране указује (свем другога од државе има помоћи 100.000 дин.) не даје оне резултате, који би се од њега могли очекивати. У њему је, пре свега, врло много особља, те су новчани издатци веома велики, а с друге стране много што-шта не достаје, да би се с правом могло тражити што скрупулозније извођење представа. Нарочито би се могло желети, да српски комади, и по игри, и по костиму, и по декорацијама буду *много* бољи него што су до сада били. У Народном Позоришту су потребне, несумњиво, многе реформе, где које и корените. Надамо се, да ће се на томе почети радити јер, по свему судећи, за кратко време донеће се нов позоришни закон, а он ће бити најподеснија подлога за напредак и модеризовање нашег јединог сталног позоришта.

Ж.

*

Културна лига. — Имајући за задатак општи културни преопорођај шире народне масе а свесна тешкоћа на које мора наплазити Културна Лига у прошлој години ограничила организовање свога рада на моравски округ. Да би свој задатак поузданије и брже извела она је одмах ступила у јаче везе са хуманим, просветним, патриотским и витешким удружењима узевши из сваког таквог удружења по једног преставника у свој одбор. Главни путеве којима Културна Лига греди остварењу свога задатка јесу жива реч, и оснивање и потпомагање културних установа. Културна Лига је већ приредила велики број предавања у разним местима моравског округа. Предмет предавања су већином хигијенске, грађанске, националне, васпитне и практичне поуке. Ми ћемо овде навести неколико тема из којих ће се најбоље видети правац рада Културне Лиге: о политичком и културном стању Србије у XIX веку, о Србима у Турској, о српској књижи, о неговању песме, о физичком васпитању и потреби гимнастике, о улози породице у васпитању детета о занатском, трговачком и привредном образовању у опште, о чиновничтву у јавном животу, о гајењу свилених буба, о здравственим приликама у народу, о нашим националним дужностима, о потреби писмености, о штедљивости, о чистоћи, о задругама, о Босни и Херцеговини, о храни, о утицају општине на напредак школе, о библиотекама, о важности сеоских путева, о алкохолу итд.

Као плодове Културне Лиге на пољу остваривања културних и просветних установа у моравском округу наведемо: просветно-занатску школу, курсеве за домаћице, курсеве за неписмене младиће и девојке, варошке и сеоске библиотеке у многим местима, школски фондови, стрељачке, гимнастичке и певачке дружине, вечерње и продужне школе.

После рада од само неколико месеца Културна Лига је показала лепог успеха, који ће бити све већи у колико се буде више водио рачуна о стеченим искуствима из досадашњег рада. За сада се може сматрати као највећи успех то, што је њеним радом интелигенција доведена у тешку везу

www.scribd.com ширим slojevima narodnom i што се се стварају разни корисни центри за прикуљање омладине.

У духу статута Културне Лиге основани су до сада окружни одбори Културне Лиге у овим местима: Крушевцу, Чачку, Ужицу, Врању, Зајечару и Неготину који ће изводити организован рад у својим окрузима по угледу на рад у моравском округу.

*

Српска Књижевна Задруга у 1910 години. — На седници Главног одбора у марту месецу решавано је о издању целокупних Доситијевих дела и одлучено је да секретар с Јер. Живановићем и Јов. Скерлићем поднесу писмен реферат о томе, имајући у виду мишљење М. Драгутиновића. Као прва у колекцији „Хрватске књижице штампаће се „Антологија новије хрватске приповетке“. Констатовано је, да је повећан број задругара. Буџет Задругин стоји овако: предвиђено је примање 50.000 а примљено је 67.551·20 а расхода 50.000 а попое се на 56.331·54 дин. Прошло коло штампано је у 9000 примерака а продано је већ 7786.

26. априла била је редовна годишња скупштина на којој су прво свршени званични послови па је после критике задругара Гаврила Јовановића у погледу Задругиних издања примљен извештај управе. У књижевном одсеку у мају месецу одлучено је да се приме у редовна Задругина издања „Дошљаци“ од М. Ускоковића и „Науљске шетње“ од М. Павловића, пошто се учине извесне поправке по наводима референата. Одлучено је да се у XIX колу штампају ови списи: „Песме Милорада Митровића, у редакцији Јер. Живановића, „Дошљаци“ од М. Ускоковића, „Вечити младожења“ роман Јаше Игњатовића у редакцији Ј. Скерлића, „Мртви капитали“ роман Јосипа Козарца с предговором Бранка Декслера, „Критичке студије др. Љ. Недића“ у редакцији П. Поповића, „Кармен и Коломба“ од П. Мермеа у преводу М. Грола, „Руковод у животу од Р. Емерсона“ у преводу Драг. Јанковића. Ово се коло штампа у 9.000 примерака. У исто време решено је да се приступи узајамном ширењу издања Српске Књижевне Задруге и Матице Хрватске. У септембру месецу одлучено је да се по молбама „Просвјете“ у Мостару и учитељског друштва у Книну поклоне сва издања Књижевне Задруге за народну и бачку књижицу. На позив Матице Словенске у Љубљани да и Српска Књижевна Задруга узме учешћа у прослави стогодишњице Станка Врза одлучено је да на ову прославу оде Јов. Скерлић.

У новембру месецу на састанку Главног одбора поднесени су извештаји економског одсека о благајни и магацину и утврђено је да је за XIX коло уплатило улог 3303 задругара, благајна је примила за продате књиге 21.944 дин. Одлучено је да се умоли Министарство Просвете да оно за Доситијеву стогодишњицу изда сва Доситијева дела. Примљена је у начелу понуда др. Ј. Дедијера да према стечају изради књигу о Босни и Херцеговини и одлучено је да се умоли г. Тих. Ђорђевић да напише књигу о Србији, г. Ј. Цвијић о Ст. Србији и Македонији а г. Ј. Ердељановић о Црној Гори и да се нађу списи оваквих књига и за друге српске покрајине. У комбинацију за XX коло Српске Књижевне Задруге узета су ова дела: „Краће песме Петра Петровића Његоша“ у редакцији др. М. Решетара, „Христоматија старе српске књижевности“ у редакцији Миљивоја Башића, „Босна и Херцеговина“ од др. Дедијера, „Стара српска архитектура“ од Андре Стевановића, „Науљске шетње“ од М. Павловића, „Поп Ђира и поп Спира“ од Ст. Сремца, „Доситејева споменица“, „Тартарен од Тараскона“ од А.

Комад Још је одлучено, да г.г. П. Поповић и Ј. Скерхић спреме предлог за уређење Доситијевог споменице и да се распише стечај за оригинални роман с роком за 1 април 1911 године.

*

Академско Педагошко Друштво. — Нечујно и без рекламе, скромно, како то доликује људима који са искреношћу младости прихватају једну здраву идеју, једна група студената филозофије на нашем Универзитету, са једином помоћи од стране свога наставника г. др. Стевана М. Окановића, основала је крајем прошле школске „Академско Педагошко Друштво“. Борећи се са многим, ситним и крушним тешкоћама, које су често претиле и опстанку овог младог Друштва, ипак је оно успело да за релативно кратко време одржи неколико ширих и ужих конференција, на којима су оснивачи исцрпно изложили члановима и осталим присутнима мотиве за оснивање овога Друштва и детаљно претресали, шта све треба, кад и како оно да предузме па да постигне циљ, који је себи поставило. Поред тога Друштво је, и ако са најскромнијим материјалним средствима, успело да оснује своју читаоницу, за шта је добило од општине и потребну собу у згради основне школе код Саборне Цркве. У читаоници су заступљени, поред српских, и најистакнутији, филозофско-педагошки, часописи: немачки, руски и француски. Такође је поставило и прве основе својој библиотеци, у чему је било помогнуто и од других. Број чланова пак расте како међу студентима, тако и међу истакнутијим нашим педагошким радницима.

За идући семестар (летњи) Управа је припремила серију предавања за ширу и интелегентнију публику. Поред самих студената, чланова Друштва, на молбу Управину да држе таква предавања од стране Друштва, до сад су се одазвала ова господа: др. Бранислав Петронијевић, в. професор Универзитета, који ће држати свечано предавање о *Руђеру Бошковићу*, на дан двестагодишњице од његовог рођења (18 маја 1911 год.); др. Драгиша Ђурић, доцент Универзитета; др. Миливоје Јовановић, професор гимназије; др. Стеван М. Окановић, хон. наставник Педагогике и Етике на Универзитету и Мих. Станојевића, уредник „Учитеља“.

Ко зна, колика је код нас оскудица у стручним, факултетски образованим, педагозима, и шта од њих очекују и настава и целокупно наше школство, може се само радовати појави овог симпатичног Друштва, које пре свега има да нам сдвугује и упуту у извесном правцу једну тако потребну нам генерацију. — Надамо се, да га наши надлежни неће оставити без икакве помоћи.

Овде чинимо један извадак из Правила:

Члан 1.

Ученици филозофског факултета на Универзитету у Београду оснивају „Академско Педагошко Друштво“.

Члан 2.

Задатак је Друштву:

- а.) неговање педагошке науке;
- б.) усавршавање чланова друштвених у педагошкој науци;
- в.) распрострањивање педагошких истина.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Члан 3.

Да се постављени задатак постигне Друштво ће:

- а.) основати своју библиотеку и читаоницу;
- б.) одржавати конференције на којима ће се читати и претресати оригинални састави, преводи и реферати о појединим педагошко-просветним појавама и питањима;
- в.) издавати један педагошки часопис;
- г.) издавати и помагати издавање педагошких дела, оригиналних и преведених;
- д.) приређивати јавна предавања како за ученике свих факултета, тако и за народ.

Члан 6.

Редован члан може бити:

- а.) сваки студент педагошко-филозофске групе предмета;
- б.) сваки који је поменути групу наука (педагошко-филозофску) свршио на нашем или коме страном Универзитету;
- в.) свако лице које управа Друштва прими.

Члан 7.

Редовни чланови плаћају при упису два динара и месечни улог, који износи пола динара.

Члан 8.

Члан *помагач* може бити свако лице, које помаже Друштво са месечним улогом од 1 динара. Члан помагач не плаћа уписнину.

Члан 9.

Чланови *утемељачи* могу бити она лица која уплате улог од 100 (сто) динара једном за свагда или у ратама од 3 (три) године.

Члан 10.

Доброгвори Академског Педагошког Друштва постају она лица или корпорације, која једном за свагда учине Друштву поклон у новцу, имају или чему другом у вредности већој од 200 (две стотине) динара.

ПРИКАЗИ И ОЦЕНЕ

1. СПИСИ

Die Pädagogik der preussischen höheren Knabenschulen unter dem Einflusse der pädagogischen Zeitströmungen vom Anfange des 19 Jh. bis auf die Gegenwart. Langensalza Beyer und Söhne. 1910. 2 Bde.

Ово дело, плод огромног труда и зрелог схватања, пружа критички преглед историског развитака средњих школа у Пруској у вези са педагошким тежњама тога времена. Од велике је вредности, што нам писац, пратећи развитака ових школа и педагошке струје тога времена, увек наглашава у колико се педагошке реформне тежње уносе у школе и у колико се с овима разилазе. У првој свесци има 15 одељака у којима се излаже: 1. Васпитни идејал новог хуманизма, 2. Песталоцијева педагогија, 3. Сиверн и први званични расписи у погледу нове гимназији, 4. Хегелов васпитни идејал, 5. Хегелијанизам у пруској просветној управи, 6. Герд Ајлерова и Шулцеова ера, 7. Визеова ера, 8. Бониц и његови расписи, 9. Хербартова педагогија, 10. Хербартови односи к просветној управи, 11. Гимназијска педагогија хербартоваца, 12. Реформни покрети на пољу наставе у модерним језицима, 13. Друштво за школско јединство, 14. Децембарска конференција 1890 у Берлину и 15. Наставни планови и правила о испитима од 1891 год.

У другој свесци има 5 одељака: 1. Продужење борбе против преваласти антике, 2. Супротне струје, 3. Становиште пруске школске власти, 4. Педагошке струје у садашњости и 5. Резултат и погледи у будућност.

Johannes Walther, o. ö. Professor der Geologie und Palaeontologie an der Universität Halle: **Vorschule der Geologie**. Eine gemeinverständliche Einführung und Anleitung zu Beobachtungen in der Heimat. Mit 150 Originalzeichnungen, 132 Übungsaufgaben, 8 Übersichtskarten nebst Literaturverzeichnis für Excursionen und einem Wörterbuch der Fachausdrücke Jena, 1910. Verlag von Gustav Fischer.

J. Валтер, чији се стручни, опсежни и нарочито критички радови веома цене, објавио је још пре пет година прво издање ове своје књижице. У Немачкој је она одмах била вапредно лепо примљена. Мно-

добројне оцене у стручним и популарним часописима без разлике су је похвалиле и изнеле користи које ће од ње имати и наставник, и ученик, и сваки онај који се интересује природом а нема ни основних знања из геологије. С правом се истицало да ће је са задовољством прочитати и стручњак. Да ове похвале нису биле нимало претеране доказ је што се после непуних пет година јавило већ и четврто издање њено. Осим тога преведена је досада и на чешки и пољски. Заслужује дакле, да и код нас буде скренута пажња на њу.

У уводу Валтер најпре излаже побуде које су га руководиле да изради и изда ову књижицу. Логичне и здраве мисли, изложене на томе месту, уједно могу послужити и за оцену вредности целог дела и метода по којем је израђено. Ево најважнијих ставова:

„И у геологији (као и у физици) има безбројних појава и важних закона, који се могу проматрати на сваком месту и без скупоцених инструмената. Свака бујица, сваки извор, свака обала потока и сваки каменолом, на шта више и најпростија јама из које се вади обична земља, дају нам прилике да пратимо тихи рад природних сила. На сваком поједином валутку можемо прочитати читаву историју и тако је сасвим оправдано говорити о једној „сиротињској геологији“ (geologia pauperum). Под овим изразом разумемо разматрање геолошких појава и факата, које се без нарочитих хемијских, минералošких или математичких претпоставака везује за свакодневне појаве и које појачава интересовање за домовину.

„Школски уџбеници и популарне књиге стоје понајвише на гледишту које је наука давно прегазила и расправљају основна геолошка питања као додаток и узредно уз чисто минералošка излагања. На тај начин ученик никад неће научити да геолошки мисли. За образовање сваког човека тако важно начело о историјском рашчлањавању сложених факат неће му никад бити јасно; он неће никад доћи до тога, да свакодневне појаве у природи која га окружује гледа као последице дуготрајних ранијих појава и као почетак будућих догађаја. Због тога се и самосталност геолошке науке не може довољно истакнути и многи образовани људи једва и знају да постоји таква наука.

„Али је и од стране стручних геолога много што шта пропуштено да наша наука добије место које јој у данашњем образовању припада. У готово манастирској повучености нагомилали су истраживачи прошлог столећа огромну количину факата, али су њихови радови писани тешко разумљивим и вештачки створеним језиком и изложени у често врло скупим таблама и картама. Већином је остављено да ову науку објасне духовити, али геолошки нешколовани писци, који нису у стању нити геолошку карту да читају нити какав профил да разумеју и тако је стално утврђивано мишљење да је геологија једино скуп занимљивих игара мисли.

Распоредом и начином излагања градива разликује се ово дело од свих уџбеника за геологију и популарних геолошких списа. Распоред је и оригиналан и природан; иде оним редом којим се врше и геолошка испитивања: почиње проматрањем геолошког усека, а свршује се уношењем резултата добивених испитивањем у профиле и карте.

На крају скоро сваког одељка (а ових има свега осамнаест) налазе се многобројни врло пробрани задаци који треба читаоца да под-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

стању на размишљање и самостално објашњавање многих геолошких појава.

И за нас је врло корисно „Објашњење важнијих стручних израза“ ове књиге. Слике су све оригиналне и врло просте и разумљиве.

Сваки онај који воли природу и кога она интересује, нарочито учитељи треба да набаве и прочитају ову књижицу; у њој ће наћи много новог и корисног.

2. ЧАСОПИСИ

Учитељ, педагошко-књижевни лист, орган учитељског удружења у Краљевини Србији и свих српских учитеља. Година 1911. Свеска за јануар.

Чланци и расправе:

Измене и допуне у закону о народним школама. У овоме се чланку говори о потреби да се донесе нов закон о народним школама, који би заменио данашњи закон од 1904. год. а за који се у чланку вели да је израђен „у хитњи с пуно празнине, супротности, нејасних одредаба и других недостатака“. Нарочите се наглашује да је садашња почетна учитељска плата недовољна.

Утврђивање наставног градива чланак Љуб. М. Протића. Правилном методом у настави ученици добијају поуздано и стално знање, које ће моћи примењивати у животу. Писац износи шта треба урадити да буде метод правилан, а нарочито говори о значају понављања (индиректног и директног) у настави.

III. *Американски метод читања, писања и правописа*, од Н. Рајевског. Америка је земља практике, где се мало полаже на системе и теорије и где гледа сваки да што брже дође до успеха. Али с тим је у вези и прилична површност, која се огледа и у школској настави. Први почеци школског рада, метод читања и писања, носе такође американско обележје.

IV. *Покушај нове школе* од М. Левитина (3 наставак). Често се чују прекори да данашња школа не одговара нити потребама живота нити децој природи. Због тога многи замерају данашњој школи и нишу противу њеног уређења. Писац овог чланка износи слику једне особите школе „Слободне школе општине Викарсдорф“, која је покушај да се створи боља школа. Она је основана године 1906, а поред осталог одликује се: што се дечаци уче заједно с девојчицама, што се у школи веома много полаже пажње физичком васпитању и што се предузимају честа путовања и екскурзије.

V. *Из новије срп. философије* од Свет. Ристића (наставак). Ово је критика списа д-р Бран. Петронијевића.

VI. *Мисли познатијих педагош. писаца о учитељу и његовом раду у школи и друштву*, од Лаз. Перовића (наставак). Говори о томе: *Какав*

треба да је сеоски учитељ и *Ко не може бити учитељем*. Наводе се цитати из списа Гија, Келнера, Шварца, Зајдлера и др.

VII. *Наука о човеку у основној школи*, по Р. Сајферту и другима, од Вујине Петковића. У овом је чланку изнето градиво, које треба пружити у предавањима о човеку. (Говори се о храни и храњењу; зашто се једе; неорганска храна; храна из биљног и животињ. царства).

VIII. *Распоред наставног градива*, од Славка Мих. Костића. Расправља се о начину како да се удеси план лекција.

У овој броју има краћих чланака: *Из школ. живота*; *Преглед наставних средстава* (мапник и годишња времена у слици), *Просветна Хроника, Књижевни преглед*; *Просвета у Српству и Словенству*; *Учитељев рад ван школе*; *Белешке*; *Поуке и обавештења*; *Листак и Рад Главног Одбора*.

Наша Народна Школа, месечни журнал за васпитаче и учитеље. Власник и уредник Душан Р. Михајловић учитељ у Кличевцу. Година III. Број 1.

Сваким својим бројем овај педагошки часопис показује све већи напредак. У овоме броју доноси на првоме месту разговор свог сарадника са г. Сретом Ацићем о просветним реформама наглашујући да ће донети и погледе још неколицине наших педагога. Погледи г. Ацићеви су врло тачни и реални и ми ћемо их овде укратко навести. Подизање школских зграда, мисли г. Ацић, изискује ове реформе: прво, Министарство Просвете треба да има своје архитектонско одељење које би израдило типске планове с предрачуницама; друго, подизање школских зграда треба да узме на себе округ, срез и општине заједнички; треће, учитељску спрему треба појачати једним вишим течајем, неком врстом педагошког факултета; четврто, допустити учитељима учење на Универзитету. Плате учитељске држи да треба поправити у толико у колико би се повећала почетна плата и скратиле прве две периоде.

Други је чланак: „*О неговању музике у школи и на дому*“, од Ал. Кор., превод с руског, у коме се говори: о неговању слуха, о неговању гласа, о певању са здравственог гледишта, о музичком образовању у школи, о приватној настави, о инструменталној музици, о певачким дружинама и о образовању народа концертима, о музичком образовању учитеља и о музичким приликама других народа. Ова је расправа врло поучна и продужиће се у наредном броју.

Под насловом „*Први час писања мастилом*“ оцртава се цела процедура око овога посла и дечје душевно расположење које овај рад прати. У виду слике једног часа писац је хтео, да укаже шта се све пре и за време таквог часа јавља.

У овој свесци отштампан је и предлог закона о изменама и допунама у закону о народним школама од 14.—IV—1904. год. који је прочитан на седници од 13. нов. 1910. год., а који су поднели Милош Милојевић, Милан Марковић и Јов. Стојковић, народни посланици.

Наша Школа, власник и уредник Вој. Р. Младеновић учитељ. Петровац, година IV. св. 5. Јануар 1911. год.

Број овога листа пун је садржине, али боље би било кад би се ограничио на мање чланака у једном броју, јер би се у том случају

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

www.unid.hr

могли и завршити у истом броју. За подесније праћење листа мислим да би боље било тако учинити.

На првоме месту налази се расправа „*Басне с педагошког гледишта*“ у којој писац с разлогом побија наводе противу употребе басана у народној школи доказујући да су басне приступачне и симпатичне деци и по облику и по језику и по моралу њиховоме. Расправа ће се наставити и у идућем броју.

У овоме броју наставља се и рад Д-р Паје Радосављевића: „*Предмет и проблем Психологије*“. Продужиће се у наредном броју.

Затим се доносе мисли из Реферата Д-р Фајхтвангера из „*Zeitschrift für Kinderforschung* у коме се говори о *узроцима из којих многа деца не постижу успех у школи*“.

Интересантна слика „*Школе у будућности*“ од Елин Кеј, наставља се у овоме а наставиће се и у наредном броју.

Narodna Prosvjeta. Мјесечник за školstvo, prosvjetu i književnost. Vlasnik i izdavalac: Hrv. Učiteljsko Društvo „Narodna Prosvjeta“ за Istru и Pazinu. God. VI. Broj 1.

Овај добро уређени лист доноси чланак „*Antropogeographia Istre* од Prof. Nikole Žića.

Evolucionizam — filozofija moderne duše, Filaletes. — Specialni ispit iz poljodjelstva, Fran Barbalić. Vijesti iz pokrajine: Sastanak za „Roditeljske sastanke“. — Glasovi iz novina. Lične i školske vijesti.

Škola. Hrvatski učiteljski list. Uredjuje i izdaje Stjepan Širola. Zagreb. God. 22. Broj 2.

Nova zakonska osnova o uredjenju učiteljskih beriva i osobitih odnošaja.

К reformnom pokretu u školstvu od Stj. Širola.

Čitanke za pučke škole od Filomena.

Spiessov gimnastički školski sustav — Ljudevit Sorlini.

Književnost. — Bilješke: Iz školskog života. Slike: Sa školske izložbe u Zagrebu.

Школски Гласник. Лист за школу и учитеље. Нови Сад. Јануар.

Наш организовани рад. — Месна школска управа. — Педагошки завети Л. Н. Толстоја. — Постанак школске уредбе од 1872. год. — Земљопис у основној школи. — Ново стање српских школа у Турској. — Удате учитељице. — Практичне обраде: Сова, лекција из природописа. — Белешке.

Здравље. Лекарске поуке о здрављу и болести. Издаје друштво за чување народног здравља. Уређује проф. Д-р М. Јовановић—Батут. Јануар 1911.

Чланци: Не успављујте плачљиву одојчад отровима од д-р М. Јов.—Батута. — Душевне болести у војсци од д-р Хр. Јоксимовића. — Како се јадан народ затире од Милисава Милојковића протојереја. — Ра-

книја као лек од д-р Ј. — „Трапави дани“ од Мил. Петровића. — Кад се сме у нову кућу услити од д-р М. — Борба против туберкулозе. — Борба против пијанства. — Деца — Школа. — Радничко здравље. — Здравље у војсци. — Нега болесника. — Веравање—Гатање—Лечење. Старање села, општине и државе о здрављу. — Сабирач. — Слике из здравственог живота нашег народа. — Здравље и болест у причи: „Бавоља водица“. — Изреке и пословице о здрављу. — Друштвене вести. — Питања. — Савети и обавештења. — Добре књиге и списи.

Nastavni Vjesnik list za srednje škole izdaje Društvo Hrvatskih profesora. Zagreb 1910. Knjiga XIX. Svezak 6.

Predavanja i rasprave:

Tomljenović Dr. Bud: Bunjevački dijalekat zaledja senjskoga s osobitim obzirom na naglas.

Vogrin Vatroslav: Endotorakalni skelet nekih diptera (Svršetak).

Različni članci:

Šamšalović Dr. Gustav: „De apibus quae basilicam fabricaverunt“.

Medić Mojo: Ošit.

Književne obznanе:

Krmpotić Ivan: Vrijednost direktne oplodnje za krivsjemenjače sa dvospolnim cvjetovima.

Medić Mojo: Narodno ribarstvo u Bosni i Hercegovini.

Grdenić Dr. Dragutin: Dr. Al. Belić: O Vukovim pogledima na srpske dijalekte i književni jezik.

Scheidela Dr. Hinko: Goethe. Sein Leben und Schaffen. Dem deutschen Volke erzählt von Geiger Ludwig.

Scheidela Dr. Hinko: Die Bedeutung des Wortes.

Bilješke о školskim knjigama:

Golik Dr. Julije: Latinsko-hrvatski rječnik za škole.

У овој књизи штампани су и извештаји о раду друштва словеначких професора и друштва професора у Далмацији.

Die Deutsche Schule: Monatsschrift. Herausgegeben im Auftrage des Deutschen Lehrervereins von R. Rissmann. XV Jahrgang. Heft 1. Januar 1911.

Овај је лист један од најбољих за расправљање питања о народним школама, раду у њима и учитељско усавршавање.

На првом месту доноси се расправа чувеног немачког педагога Е. von Sallwürk-а под насловом „Die neue Zeit“. Духовито и критички пропраћајући обележје старог и новог доба у социјалном и васпитном развију писац изводи да се задатак данашњег васпитања мора извести из прилика нашег времена. Главни је задатак данашњег васпитања образовање воље не толико по педагошкој теорији колико по

карактеру данашњег схватања живота. Кроз све врсте и облике школског рада треба да се тежи образовању воље вели писца.

У другоме чланку „*Grundlinien einer Ethik des reinen Willens*“ писац нам излаже Коеново схватање етичког проблема.

Као прилог великоварошкој Педагогији под насловом „*Volksgesundung*“ излаже Шауер путеве за побољшавање хигијенских и васпитних прилика у великим варошима. Као један од најпоузданијих путева предлаже писац да великоварошке општине, у интересу народне привреде, народног здравља и народног васпитања створе могућност живљења ван вароши свима онима који пате под великоварошким приликама. То се може учинити по угледу на бантенске вароши стварањем варошких насеља око вароши с карактером живота на пољу.

У овоме броју налазе се и мишљења о педагошкој академији као институцији за научно и педагошко усавршавање учитеља.

Monatschrift für höhere Schulen herausgegeben von Dr. R. Köpke und Dr. A. Matthias. X Jahrgang. 1. Heft. Januar.

У овој свесци чувеног и поучног немачког листа за средње школе имамо две расправе: „*Ist für die künftigen Juristen die Kenntnis des Griechischen notwendig?*“ од А. Лајста и „*Das Griechische in der Schulbildung der Juristen*“ од Ј. Парча, у којима писци доказују значај знања грчког језика за правнике борећи се против супротног тврђења Борнхака професора берлинског универзитета, који сматра да грчки језик није потребан ни за опште образовање ни за професионално образовање правника. Борнхак тврди, да правнику није потребан грчки језик ни за лектуру грчких места у *Corpus Juris*, ни за романистичке ни за студије из упоредног права. У овим двама расправама пак тврди се, да су за праћење културног развитка у прошлости, а на по се за разумевање Грка недовољна модерна тумачења и интерпретације. Они мисле да се правник не сме задовољити преводима, јер је за научне циљеве потребно да се текст провери непосредним јуристичким логичким операцијама.

Други чланак „*Zur Fortbildung der Oberlehrer*“ од Ј. Мелера расправља питање о путевима за научно и практично усавршавање средњешколских професора. Како су погледи изнесени у овој расправи врло значајни и за наше прилике то ћемо се задржати дуже на појединим тачкама.

Зарад боље и лакше информације о кретању стручне и опште педагошке литературе предлаже се издавачима педагошких часописа, да у својим извештајима о литерарним новинама буду још исцрпнији и прегледнији но до сада и то тако да дају не само годишњи укупни преглед списа по струкама но и слика, модела, апарата и ископа. Исто тако издавачке књижаре добро би учиниле кад би овакве извештаје о појединим струкама продавале по ниским ценама. У истој сврси требале би књижаре да изложе литерарне новине по гимназиским библиотекама на краће време. Уз то би требало олакшати употребу књига из универзитетских и градских односно народних библиотека.

Професори универзитета требало би да држе курсеве за усавршавање наставничко како на самом универзитету тако и по разним провинцијским центрима водећи при томе рачуна о правим потребама

наставничким а поглавито у погледу нових научних тековина и метода, учила и музејских новина.

Но на овоме усавршавању средњешколских професора треба да раде и сами они међусобним обавештењем и поучавањем како у кругу колегијума тако и у обласним скуповима. Исто тако и директори средњих школа могу много придонети овој ствари, како тиме што би наставнике сазивали у стручне конференције за узајамно упознавање са напретцима и тековинама ове врсте, тако и тим што би упућивали наставнике на узајамно обавештавање.

Само Министарство Просвете требало би у већој мери да омогућава посеђивање курсева за усавршавање у земљи и на страни не само новчаном помоћи и давањем осуства но и обзнањивањем ових курсева и њихових програма.

У чланку „*Familienalumnate*“, расправља М. Тил питање о такозваним интернатима у кругу породица. Овакви интернати јављају се као савременији облик од досадашњих, о којима ученици нису могли имати никакву накнаду оних благотворних утицаја које има породични живот. Овакви породични интернати у кругу породице каквог наставника престављају мале васпитне центре на место досадашњих великих интерната. Но писац овога чланка налази да се и код оваквог начина неговања и васпитања ученика јављају велике тешкоће.

Палат, писац чланка: „*Zur Pflege der Heimatkunst*“, осуђује што се у данашњим средњим школама у ученике не буди чуло за архитектонске и пластичне лепоте најближе околине, те се тиме не јача љубав према завичају а интерес за одржавањем особеног карактера завичајне уметности. На овоме би требало да раде не само наставници цртања но и наставници матерњег језика, историје и географије било у настави било у шетњама.

„*Lehrproben und Lehrgänge*“ aus der Praxis der höheren Lehranstalten, herausgegeben von Prof. Dr. W. Fries und Prof. Dr. Rud. Menge. 1911. 1. Heft.

Чланак „*Schicksal und Schuld in Schillers Braut von Messina*“ од Шнајдера даје један покушај за решење и објашњење Шилеровог дела, налазећи да је главна тешкоћа у односу између судбине и кривице.

За овим долазе расправе: „*Von dem Alter, dem Wert und der Bedeutung einer Reihe homerischer Gleichnisse* и „*Sonst und jetzt nach Horaz. Od. 15 a. III 6. 21—46*“ од Хајснера.

Даље Карл Цаук излаже једну угледну лекцију из француског језика: „*Der Konjunktiv als Ausdruck der Willenstätigkeit*“.

С пуно критичке обазривости написан чланак „*Kunsterziehung*“ од Венерта, даје нам један зрео поглед на однос између двају васпитних гледишта: интелектуализма и естетицизма. И ако писац признаје васпитну моћ уметности, ипак је врло обазрив у рушењу старог и увођењу новог. Појава новог васпитног средства, уметности на супрот ранијем претераном научном образовању има као главну тежњу да одгурне у позадину васпитање зарад знања у корист васпитања зарад умења. Али се по мишљењу пишчевом пре свега мора решити начелно питање о смислу и вредности ове нове врсте васпитања. Налазећи да

Уметност као таква разнежава и да је уметношћу васпитани човек за практичан живот неугуђен, даље да је васпитање уметношћу само једна врста, један део васпитања у опште и да је плод њен пасивност на супрот импулзивној вољи, писац ове расправе мисли да постоје два разна схватања овог новог васпитног погледа. Ако се иде на то да се главна васпитна радња упути у неговању уметности као таква, онда наступа опасност да плод тога не буде разнежавање и тежња к пасивности душе у место акције и напретка; ако се пак уметношћу хоће да негује умење у оквирина великог укупног васпитања човечијег, онда ова врста васпитања обележава лепу добит.

Абел под насловом: „*Fremdwort und Lehnwort im Deutschen*“ приказује једно своје предавање из граматике у III разреду средње школе имајући као главни задатак да у ученика створи разликовање између *Lehnwort* и *Fremdwort* а према томе и допуштење употребе једне и друге врсте речи.

Чланком „*Höhenkunde*“ писац Хелмут Шмит—Брајтунг указује како је за данашњу генерацију ваздухопловства потребно да се упозна дубље и детаљније са висинама ваздушног мора и његовом природом. Он налази да све гране научног образовања треба да раде на томе да прошире знања у овоме погледу, а не да се овом наставном градиву даде нарочито место у наставном плану.

Под насловом „*Die Betonung funktioneller Beziehungen in der Geometrie*“ показује професор Дреслер на неколиким примерима како се може увести појам функције у математичке уџбенике за средње школе, тако да се у тим примерима у исто време огледа и веза генетичке идеје са захтевом унапређења моћи очигледности и сазнања функционих односа а да се при томе увек не употребљава реч функција. Ови су покушаји потпуно у духу реформних тежњи у математичкој настави.

Pädagogische Zeitung. Hauptorgan des Deutschen Lehrervereins.
40. Jhg. Nr. 1.

У чланку „*Wohin des Wegs!*“ расправља се питање о положају и награди учитеља народних школа у Немачкој. Писац чланка сматра да учитељски сталеж није добио своје право место тим што је преведен из нижег чиновништва у средње чиновништво и да треба наћи једну нову формулу за решење учитељског положаја на основи врсте рада учитељског. Вредност и врста учитељског посла јест оно што треба да буде меродавно, дакле није питање „Где си научио што знаш?“ и „Ко ти је сведочанство издао?“ него „Шта можеш да створиш и шта ствараш“. Рад учитеља је творачки рад и он се не сме ставити на равну ногу с чиновницима средњег реда чији је посао далеко испод овога. Укратко, правилно решење овога питања не може се решити ако се врста и вредност посла не узме за полазну тачку.

У чланку „*Das Wohnungsproblem im Leben des Schulkindes*“ утврђују се статистичким податцима невоље које произлазе из сувише честог мењања стања: немогућност индивидуалног васпитања, нехигијеничност наставе, оскудица у вези између школе и ученичких родитеља и т. д.

Српски Књижевни Гласник. Књига. XXVI бр. 1 за јануар.

Са дјецом. Приповетка Светозара Ђоровића.

Нума Руместан. Роман (III) А. Додеа.

Сијачи. Песма Алексе Шантића.

Носталгија. Песма Данице Марковић.

Будућим песницима. Песме Сили Придома.

Химера. Песма Албера Самена.

Хосе-Марија де Хередија (I) Богд. Поповић.

Број Срба и Хрвата (I) Др. Ј. Ердељановић.

Стари Београд. (I) Т. С. Вилоски.

Књижевни преглед: Дошљаци, од М. М. Ускоковића — Ј. Скерлић.*Позоришни преглед:* Гостовање госпођице Рене Парни у Београду

— Бранко Лазаревић.

Уметнички преглед: Изложба Хрватског умјетничког друштва „Медуаић“ у Загребу. — Д. Митриновић.*Научни преглед:* Критика на „Преглед српске књижевности“ од Ст. Станојевића (крај). — Павле Поповић.*Оцене и прикази:* Црногорске јуначке песме од Ђорђија М. Драговића. — Др. Ј. Ердељановић.*Белешке:* „Наша народна просвета“. — „Споменица Јагодине“. — „Хенрик Ибзен“.**Дело.** Година XVI. Књига 58. Јануар.*Варијације под јесен,* песме од Божицара Пурића.*Кореџо,* од д-р Влад. Р. Петковића.*Тајна,* песма од Душана Малушеве.*Под Узредом,* песма од Момчила Милошевића.

* * * прича од Чедо Поповића.

О отровима, од д-р Марка Лека.*Утисај географских прилика у Зап. Македонији,* од д-р Ј. Цвијића.*Наступи,* превео с руског М. Ј.*О министарској одговорности у срп. јав. праву,* од Ј. Косановића.*Модернизам,* од С. М. Веселиновића.*Госпођо, муж вас чека,* прича од Гр. Божовића.*Исељавање муслимана из Босне и Херцеговине,* с француског превео Гргур Берић.*Хроника:* „Наука о језику и психологија“, М. Ј. П.*Критика и библиографија:* „фразе и факта (Г. Ј. Скерлићу) од Ст. Станојевића. — Ј. Peritch, Les codifications du droit civil et la solidarité européenne“. — „Influence de la codification civil nationale sur le progrès de l'unification juridique internationale“, реферат д-р Л. Марковића.*Белешке:* Срп. Краљ. Академија Наука, Српска Књижевна Заједница, Матица Српска и т. д.**Летопис Матице Српске.** Година LXXXVII. Књига 273. Свеска I за годину 1911.

Сукоби. Драма у 4 чина написао Д-р Светислав Стевановић.

Неколико песама Шандора Петечија, превео Благоје Бранчић.

Из живота. До божје воље. Од Милана Андрића.

Из „Касарнских прича“. Драгић Милетић. Од Милутина Јовановића.

Књижевност: *Оцене*: Стефанъ С. Бобчевъ, Историја на старобългарското право. — Јов. Радонић.

Прикази: Уставна историја. „Ungarische Verfassungsgeschichte von Prof. Dr. Heinrich Marežali. — J. P.

Белешке: Ljetopis Jugoslovenske Akademije. Д-р Карла Хрвата прва књига споменика, који се тичу сењских ускока, у издању Југосл. Академије. — Јоце Савића: Das Naturtheater. — Ива Љ. Луписа: O iseljivanju našega naroda i o Americi. — Илочкио пароха Јована Козобарића: Православна српска парохија у Илоку крајем 1908. године. — Dr. Leo Geller, Bosnisch-hercegovinische Verfassungs- und Politische Grundgesetze. Д-ра Илије Гергела: Zur Frage der Urheimat der Romanen.

Уметност: Оставина Хенрика Ибзена. — М. Ш.

Гласник: Стогодишњица владике Никанора Грујића. — Ђ. М. Женска удружења у Срба. — А. В.

Босанска Вила, лист за забаву и поуку. Уредници Н. Т. Кашиковић и Д-р Владимир Ђоровић. Година XXVI број 1.

На заранку, од Симе Пандуровића. — На студенцу, од Милорада М. Петровића. — Сундокрет, од Косте Петровића. — Тамница, од Disa. — Из енглеске лирике, превела Митра Морачина. — Шјор Алекса, од Д-ра Владана Ђорђевића. — Уз пут, од Д-р М. М. Ускоковића. — Јактон, од Марије Коношнице. — Досадна књижевност, од Симе Пандуровића. — О васпитању, од Лава Толстоја с руског Д-р Ј. Максимовић. — Књижевна Кроника „Српски Књижевни Гласник“, од Ст. Павловића. — Листак: Опјене и прикази: Српска споменница из травунске околине, од Д-ра Влад. Ђоровића. — Рад Нар. Скупштине Отоманских Срба, од Гр. Војовића. — Notes sur la Serbie, од М. — Књижевне и културне биљешке. — Нове књиге.

Бранково Коло. Година XVII. Број 1.

Тих. О.: На догледу Доситијејеве прославе. — Драгослав Ненадић: Угашено огњиште. — Милан Ђурчић: Последњој ружи. — Percy V. Shelley: Аријета за свирку. — Конст. Романов: У барском пристаништу. — Листићи: Леконт де Лил: Подне. М. Ђерасонтов: Облаци. — Václav Beneš Třebizsky: Из сазовских летописа, Роман. — М. Ј. Из страних књижевности. Др. Паја Радосављевић: Некоји новији социјолошки погледи. — Дим. Руварац: О покушајима да се штампа кроника Деспота Ђорђа Бранковића. — Ковчежић.

Број 2. Никола Радојчић: Културна повесница. — Драг. Ненадић: Угашено огњиште. — Драгутин Домјанић: Тебе ћу наћи. — Душан Средојевић: Плави сонет. — Листићи: Бореслав Прус: Воли — не воли. — И. С. Тургењев: Псето. — Václav Beneš Třebizsky: Из сазовских летописа, Роман. — М. Ј. Из старих књижевности. Др. Паја Радосављевић: Некоји новији социјолошки погледи. — Дим. Руварац: О покушајима да се штампа кроника Ђорђа Бранковића. Ковчежић.

Le Volume. — Лист намењен учитељима и учитељицама. Излази у Паризу, сваке суботе, под уредништвом Jules Payot¹. Овај лист по-

¹ Од Jules Payot-а код нас је преведено *Васпитање воље. Савети учитељима и учитељицама* (ове су две књиге штампане). Преведено је и такође дело *наука о моралу* (још нештампано).

дељен је на два дела, у првом су чланци намењени и широј читалачкој публици, а у другом пак материјал, који наставник-учитељ треба да пређе за једну школску годину, подељен на недеље. Овај други део организује Мiсogtheau инспектор за основну наставу.

У оном првом делу у четири јануарска броја, ваља поменути ове чланке *Полушеисмени*, *Узалудан посао и изгубљено време* (практична педагогија), *О научној моралу*, *Родитељи*, *Фихтгова педагогија*, *Савет младим учитељицама о пошви*, *Хонорими* (практична педагогија), *Педагошка хроника* (ван Француске), *Питање о школским ручњацима пред свугиштином*. Сем тога у овом делу је и сваких петнајест дана преглед стране штампне која говори о основним школама, одлука учитељског удружења, о буџету, о учитељским потребама.

У оном другом делу материјал је за јануар подељен овако: *Морал*: Воља; Напор и навика, Стрпљење и обзривост, Енергичан човек у животу, Храброст;

Грађанин и друштвено васпитање — Учитељ од 1875, Три власти, Опште право гласа, Законодавна власт и грађење закона. Пред годином републике и министри;

Умудност и живот: Дете ван куће, Дете на улици, Дете у посети Дете у шетњи, Дете на путу, Покварена деца;

Француски језик: *Грамматика*: Глагол, Потврдни облик, Радно стање, Глаголески предмет; *Речник*: Поморанца, Вода, Стрпљење, Путеви за саобраћај, Проучавање глагола прелазних; *Састави на француском*: Вежбања која одговарају граматичкој настави из језика узстих из речника, Прости састави начињени према директном посматрању стила;

Историја: Ренесанс и Реформација, Владавина, ратови и друштво у XVI веку; Утврђење апсолутне монархије (Хенрих IV и Луј XIII);

Географија — О водама (извор, топле реке и т. д.), Економска географија Француске;

Физика и природне науке — Ваздушни феномен, ветрови буре и сви електрични феномени који су потребни да се разумеју: буре и грмљавине.

Аритметика, *Метерски систем*, *Геометрија* (у нижим разредима). Одузимање десетних разломака. Одузимање на памет. Множење целих бројева. Таблица множења. Мерење простора. (Виши разреди) Дељење целих и десетних разломака. Дељење на памет: Мерење земље. *Геометрија*: троуглови, трапез, ромб;

Цртање: Круг, Модели који имају кружни облик, Кружни луг, Перспектива круга, Декоративни украси.

Један нов лист за средње школе — Наша омладина средњих школа тако је оскудна у подесној лектури, да је и најмањи покушај да се у овоме помогне, вредно истаћи и о њему коју проговорити.

Издавања ђачких листића ове врсте или ђачких библиотека било је и раније али први лист, у коме се озбиљно водило рачуна о каквоћи свакога чланка и о томе, да сваки од њих служи једном општем смеру, — био *Дом и школа*, најпре као приватно, а доцније као издање *Профе-*

сајскога друштва. Лист се, крај новчане потпоре и одабраног круга уређивачког одбора, одржао само коју годину, јер је, спавши, на врло мали број претплатника, — остао са недовољним новчаним средствима, а, у исто време, показао се, да је у последње време ослабело и интересовање за њим.

На три године после *Д. и Школе* покренуо је проф. Јеремија Живановић *Венац*, Књижевни омладински лист, који је с успехом зашао и у другу годину свога издажења. *Венац* се у главном разликује од *Д. и Школе*, што је више литераран, а мање педагошки (код *Дом и Школе* било је обрнуто), ма да је сваки чланак и сваки ситнији прилог складан са главним задатком, коме *Венац* служи. У томе задатку кад се најјаче опажа ова црта: пружити омладини одабране радове наших најбољих писаца као *углед*, а, с друге стране, отворити омладин радницима могућности, да се на књижевном пољу и сами огледају, разуме се, где-где уз помоћ и коректуру уредничкову. У овоме погледу било је лепа успеха, јер је *Венац* у првој години свога издажења имао повећи број наших најугледнијих књижевних имена, а уз то се као сарадници први пут видели многи млади људи, који показују и дара и уметности. *Венац* је довољно успео још у једном погледу: он је од интереса за све омладинске појасеве, и за оне који тек улазе у читање, и за оне који већ пишу. Што није лако постићи: он није за почетнике *неразумљив*, ни је за младића „*дециј лист*“.

Почетком јануара покренуо је проф. Ив. Маширевић у Сремским Карловцима лист, *Бачки Пријатељ*, и то једино за средњошколску омладину. По првом броју не може се рећи, у чему ће се овај лист нарочито одликовати од ранијих сличнијих покушаја, јер се у њему не наводи ниједна нова црта. Можда је то унеколико буђење интереса у омладине према корисним спортовима, јер је већ у првом броју посвећено подоста речи (а то је тек почетак) фотографисању и шаху. *Бачки Пријатељ*, рекли бисмо, хтео би да буде налик на немачки *Der gute Kamerad*.

У првome броју наводи се само једно књижевно име с пуним потписом, Милан Будисављевић, с прилогом, који је ипак пре раширена анегдота него уметничка прича. Остало је или са иницијалима или без потписа. Сем једне песме (*Колифа* од протођакона Иринеја). Све је друго поука (почетак чланка *Неколико речи о уметностима, Соколетво, Лаза Костић, Дав Николајевић Толсти* итд.) и, на крају, неколико ситнијих бележака.

О *бачком пријатељу* нећемо пресудити по једноме броју. Ми верујемо, да од таквог листа може бити користи, али у њему све треба да буде одабрано, смишљено и да дише једним духом. И једино желећи да лист буде у даљим бројевима *бољи* од првога, сматрамо за дужност да учинимо неке напомене. Сваки чланак мора бити сасвим правилног језика и угледна правописа, да би омладина у њима имала најподесније примере за усавршавање у овоме погледу. То се не може рећи за све прилоге у овој свесци, јер би се негде могле учинити и озбиљније замерке. Друго, треба водити рачуна о нивоу интелекта код ученика средњих школа и, онда не пустити чланак о Толстоју са изразима, који су за велики део гимназијских ученика *неразумљиви*.

Треће, уносити у лист само оно што је збиља за ученике. Је ли баш била потребна белешка *Неговање палми у собама* или забава *Један домицилан*.

Добра је ствар, што у листу има слика, само би требало избегавати употребљавање клишета, која су прилично излизана [Птичија (м. птичја) *Зимска триеза*].

Бачки пријатељ излази једанпут месечно у свескама од једног до два табака (прва 1 $\frac{1}{4}$ таб.). Годишња је цена 5 круна.

Н.

* Непажња код тих краћих ствари види се и у уношењу анегдотице о захвалном лаву (*Лав и роб у амфитеатру*), која је одавна прошла готово кроз све наше децје листове.

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗДАЊА

СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА

у 1910. години

1. Глас 81 (I разред) у коме су наштампане ове расправе: а) »Живот дилувијалног Еордејског Језера«, од д-ра Ј. Цвијића; б) »Власина, биљно-географска студија«, од д-ра Нед. Кошанина; в) »Тотална растворљивост хромихидрата у амонијаку«, од д-ра Мил. З. Јовичића; г) »О развићу in vitro и дегенерацији Crithidia melophagia«, од д-ра Жив. Ђорђевића. Цена 2 дин.

2. Глас 83 (I р.): а) »О електросинтезама« VI, од С. М. Лозанића; б) »Нитрати и карбонати хрома и алуминијума«, од д-ра Мил. З. Јовичића; в) »Радиоактивне воде у Србији«, од д-ра Марка Лека; г) »Апоспорија и алогамија у биљке Trichomanes Kaulfussii, од д-ра Петра Ђорђевића; д) »Bacillus thermophilus Jivoini. nov. spec. и Bacillus thermophilus Losanitchi«, nov. spec., од д-ра Петра Ђорђевића; њ) »О општим интегралима проблема и тела«, од д-ра Милутина Миланковића; е) »Употреба простора са четири димензије за решавање једнога општега проблема у обичном простору«, од д-ра Јураја Мајцена; ж) Интерпретација теорије релативности у геометрији Лобачевскога«, од д-ра Владимира Варићака. Цена 2 дин.

3. Глас 84 (II р.): а) »Утјецај и одношај између старих грчких и српских записа и натписа«, од Влад. Ђоровића; б) »Јован Скилица као извор за историју македонске словенске државе«, од д-ра Бож. Прковића; в) »О српским народним епским песмама о одласку Св. Саве у кадуђере«, од Јов. Н. Томића; г) »Адвокат Патлен у дубровачкој књижевности«, од Павла Поповића; д) »Pisandrea«, од д-ра Веселина Чајкановића; њ) »О једној митолошкој басни у Федра«, од д-ра Вес. Чајкановића. Цена 2 динара.

4. Глас 86 (III р.): а) »Неколико питања из римске старине«, од д-ра Ник. Вулића; б) »Градац, преторијско налазиште латенскога доба«, од д-ра Милоја Васића; в) »Година смрти Немањине«, од Драг. Н. Анастасијевића; г) Манастир Убојак, придојак к средњовековној географији српских земаља«, од Ст. Новаковића; д) »Пиво у Србији XIII и XIV века«, од Ст. Новаковића; њ) »Тројанци и Аријевци, прилог преторији и палеоетнологији Мале Азије, Егеје и Балканског Полуострва«, од д-ра Ник. Жупанића. Цена 2 динара.

5. Споменик 49 (III р.): а) »Народни суд, судије итд. на острву Мљету с почетка XV вијека«, од Вида Вудетића—Вукасовића; б) Писмо Цариградског Патријарха Константија о проглашењу автокефалне српске цркве од 1832. г. месеца јануара«, од Д. Н. Анастасијевића; в) »Неколике новине о Лукијану Мушичком«, од Андре Гавриловића; г) »Писма Хасан-паше херцеговачког из год. 1573.«, од д-ра Алексе Ивића; д) »Поменик манастира Св. Тројице код Призрена«, од П. Костића; њ) »Нешто о бив. Манастиру Вајсиловици на Косову и цркви Св. Николе у Јањеву«, од П. Костића; е) »О другом доласку Христовом. Апокривна апокалипса Јована богослова у словенским пријеводима«, од Владимира Ђоровића; ж) »Епистолар мана-

стира Придрома (Следче) из XVI века^с, од Јов. Радоњића; з) »Прилог историји српских штампарија у Аустрији пред крај XVIII века^с, од Јов. Радоњића; и) »Синџелија сечоречког пола Луке од 14. августа 1768^с, од † Радомира М. Илића; ј) »Писма Максима Суварова руско-српског учитеља и митрополита Мојсија Петровића^с, од Д. Руварца; к) »Неколико записа из новијег времена^с, од д-ра Јов. Хаџи-Васиљевића; л) »Прилози за историју српских школа у првој половини XVIII века^с, од Рад. М. Грујића; љ) Прилози за историју српских штампарија у Угарској у подовини XVIII века^с, од Рад. М. Грујића; м) Бугарски Зборник писан у манастиру Сланцима 1824.^с, од д-ра Јов. Хаџи-Васиљевића. — Цена 4 динара.

6. *Споменик* 50 (I p.): а) »Desmidiaceae Влашинског Блата^с, од д-ра Петра Ђорђевића; б) »Влашинска тресава и њзина прошлост. Фитогеографска и палеоботаничка студија^с, од д-ра Данила Љ. Костића; в) »Зоологички прилози^с, од проф. М. Катурића; г) »Зеленика у Србији^с, од Жив. Ј. Јуршића. Цена 2 динара.

7. *Етнографски Зборник* 15: а) »Лепеница, антропогеографска испитивања^с, од Т. Радивојевића; б) »Ријечка Нахија (у Црној Гори)^с, од Андрије Јовићевића. Цена 10 динара.

8. *Етнографски Зборник* 16: а) »Етнолошка грађа из Гужнице и Нишаве^с, од Владимира М. Николића; б) »Угутства за испитивање народа и народног живота^с, од д-ра Јов. Ердељановића. Цена 6 динара.

9. *Основи теорије економских вредности*, од Косте Стојановића. Цена 2 дин.

10. *Србија за време последњег аустријско-турског рата (1788—1791)^с*, од д-ра Драг. М. Павловића. Цена 4 дин.

11. *Гроф Ђорђе Браjkовић и његово време*, од д-ра Јов. Радоњића. Цена 6 дин.

12. *Годишњак Академије за 1909. год.* Цена 1-50 дин.

У штамп. су:

1. *Етнографски Зборник* 17, у коме су ови чланци: а) »Главни српски жртвени обичаји^с, од д-ра Симе Тројановића; б) »Постанак племена Пипера^с, етнолошка расправа, од д-ра Јована Ердељановића; в) »Народна медицина Срба сељака у Левчу^с, од Тод. М. Вужетића.

2. *Дијалектолошки Зборник* 2, у коме су чланци: а) »О дијалекатском материјалу О Броха^с, од д-ра Ал. Белића; б) »Гаврило Стефановић Венцловић^с, од Владана С. Јовановића; в) »Акценти именица и придева у подерском говору^с, од Милоша Московљевића; г) »Средње-тимочки говор^с, од Маринка Станојевића.

3. *Српски Историјски Зборник* 3, у коме су исписи Јов. П. Томића из галијанских архива.

4. *Законски споменици српских држава средњег века*, од Ст. Новаковића.

5. *Основе за географију и геологију Ст. Србије и Македоније*, кв. III, од д-ра Ј. Цвијића (засебно издање).

6. *Основи математичке феноменологије*, од д-ра Мих. Петровића (засебно издање).

7. *Споменик* 44 (II p.).

Годишњица Николе Чупића књига 30, с овим садржајем: *Ст. Новаковић*: Васкрс Државе српске и њени историји. — *Ј. Миодраговић*: Доситеј Обрадовић као просветитељ Народа Српског. — *Милутин Т. Томић*: Биографија главнијих саучесника у погбији Смајл-аге Ченгића. — *Андра Гавриловић*: Неколики прилози историји српске књижевности. — *Рад. Васовић*: Трагови леденог доба у Црној Гори. — *М. К. Борисављевић*: Забрана »Шумадинке« 1850 год. — *Ст. Новаковић*: Цегарь—Местве, к историји заната и речи у српском народу. — *П. Костић*: Манастир Св. Марка. — *Ј. Миодраговић*: Нар. просвећивање у Србији у прошлом веку. — *Др. Ј. Радоњић*: Путовање Еванђе Челебије.

Стефановић Жив., О осећању дужности. Отштампано из »Светлости«. Београд 1910. год.

Миодраговић Ј., Радиша или какав нам учитељ треба на селу. Издање Задужбине П. М. Коларца. Књ. 143. Београд 1910.

Толстој Лав, Ана Каренина. Роман, С руског превели Љ. Анатасијевићка и М. Сретеновић. Из »Деда«. Књ. I—III. Београд 1910.

Хевдинг Харалд, Уџбеник историје новије философије. Превео с немачког Блудан Максимовић. Карловци 1910.

Омладински Зборник. I. Издао друштво „Освитак“. Београд 1910.

Радојчић Цветко, Најновији декламатор за III и IV раз. основних школа. Ужице 1910.

Петровић М. Један лист из наше просветне политике. Шабац 1910.

Кечкић Влаг., Васне по Доситију и другоме. Београд 1910.

Чокорило Борђе, Рационално васпитање воље. Сарајево 1910.

Омжигус А., Босна и Херцеговина у 1910 г. Нови Сад 1910.

Илустрована Библиотека за младеж. Уређује Др. Ант. Поп.-Христић. Година I. Књ. 1. Београд 1910.

Гавриловић Мих. Др., В. Калај О првом Српском Устанку (1807—1810). Прештампано из Српског Књижевног Гласника. Београд 1910.

Поповић Бож., Бачки Криминал. Ужице 1910.

Радојчић Цветко, Најновији Декламатор за I и II разред основних школа. Ужице 1910.

Просветни Буквар. Сарајево 1910.

Мићкић Драгутин, Гуслачке песме. Грагујевац 1910.

Томић Се., Манастир Трескавац. Прештампано из „Деда“. Београд 1910.

Стојановић Борђе, Практичне поуке о гајењу винове лозе. 2. издање. Београд 1910.

Павловић Иван, Грађа за историју српско-турског рата 1876. Београд 1910.

Софринић Павле, О игри, с нарочитим погледом на изразе у колу. Културно-историска скица. Ниш 1910.

Алманах хрватских и српских песника и приповедача. Загреб и Београд 1910.

Реговић Јован, Stota obljetnica slavne borbe i pobjede srpske na polju Tičaru ispod Loznice. Dubrovnik 1910.

Rössler Artur, Dalmatien. Kunst und Natur in Bildern. Wien—Leipzig 1910.

Srkulj Stjepan, Izvori za hrvatsku povijest. Zagreb 1910.

Земљорадничка Задруга, Календар за 1911. Сарајево 1910.

Димитријевић Драгутин, Житије Св. Николе. 2. издање. Београд 1910.

Godišnjak „Kluba Hrvatskih Književnika u Osijeku. Osijek 1910.

Поповић Павле, Петар I Петровић Његош у Бечу (Из Срп. Књ. Гласника). Београд 1910.

Илић Јеврем, Хришћански Катихизис за ученике нижих средњих школа. Београд 1910.

Туроман Јован, Латинска граматика за гимназије. Други део: Синтакса. VI издање. Београд 1910.

Професионална настава. Београд. 1910.

Новаковић Стојан, Васкрс државе српске и његови историци. Прештампано из Чупићеве „Годишњице“ XXX. Београд 1910.

Кошанин Недељко, Елементи Власинске флоре. (Прештампано из Просветног Гласника). Београд 1910.

Стојановић Коста, Тумачења физичких и социјалних појава. Београд 1910.

Решкић Милутин, О јединству Срба и Хрвата. Београд 1910.

Правила о оцењивању ученичког успеха у Учитељским школама. Београд. 1910.

Симић Жив., Поуке из српског језика за други раз. осн. школе. Земун 1910.

Симић Жив., Поуке из српског језика са сликама за III раз. осн. школе. Београд 1910.

Соколски Гласник. Орган соколског савеза. Београд 1910.

Ристкић Милован, Вој на Каменици. Београд 1911.

Драгосавић К., Крсно име. Нова Градишка.

Цветић Е., Споменница Јагодине-Јагодина.

Дијен Т., Основи физијолошке Психологије. Превео Јован Ђ. Јовановић професор. Јагодина.

Павловић Н., Грађа за историју српско-турског рата 1876 г. прештампано из „Ратника“.

Лоткић Љ., Наша народна просвета, задања јој и потребе. Нови Сад. Издање Матице Српске.

Мнодраговић Ј., Душа средње школе. Чланак у „Наставнику“ књига XXI.

Филиповић Ф., Редформа математичке наставе у „Наставнику“ књига XXI.

Васовић Рад., Географска настава у I разр. сред. школе. У истој листу.

Обрадовић А., Какав нам треба наставни план за веронауку. У истој листу.

Поповић Бор., Мисли о школским наградама. У истој листу.

Длешић Фр. др., Из савремене словеначке књижевности. У истоме.
Стајић Васа, Данашња српска књижевност у Војводини. У „Босанској Вили“ за 1910 године.

Јагић Вагрослав, За идеју хрватско-српског јединства. У истој.
Глушац В. др., Значај „Босанске Виле“ за Босну и Херцеговину. У истој.
Ђоровић Влад. др., Наш књижевни покрет. У истој.
Скерлић Ј. др., Србија њена култура и њена књижевност. У истој.
Марјановић М., Хрватска књижевност и њено обележје. У истој.
Решетар М., Далмација у историји наше литературе. У истој.
Вучетић А., Значај Дубровника. У истој.
Петровић Бошко др., О српској традицији и о народном духу у Војводини У истој.

Стајић Васа, Матица Српска и Срби у Угарској. У истој.
Бакић В. др., Љубав у васпитању. У истој.
Дедијер Ј. др., Испитивање српских насеља.
Лешићаревић П., Просветне прилике Срба у Турској. У истој.
Скакаљевић Р., Призренски трг за српског времена. У истој.
Шећеров Сл., Народно и културно јединство и народна просвета. У истој.
Симић Ст., Цар Душан Силни. У истој.
Алић Ср., Васпитачеве белешке. У истој.
Новаковић Стојан, Рашка и Босна. У истој.
Ђорђевић Тих., Музика и Цигани у Србији. У истој.
Ђорђевић Мих., Књижевност у Старој Србији. У истој.
Скерлић Ј. др., Прве српске позоришне представе. У Срп. Књижевном Гласнику у години 1910.

Урошевић С., Наша универзитетска омладина. У истоме.
Џвијић Ј. др., Српско Географско Друштво. У истоме.
Јовановић К. др., Професионална настава у Србији. У истоме.
Џвијић Ј. др., О иселавању босанских Мухамеданаца. У истоме.
Раде, Књижевност у Босни. У истоме.
Поповић Павле, Новији методи у проучавању дубровачке књижевности. У истоме.
Стојановић К., Тумачење физичких и социјалних појава. У делу у 1910 год.
Данић Ј. др. Ч. Ломброзо. У истоме.
Велимировић Н. др., Религија Његошева. У истоме.
Несторовић Ник. Влажни становни, њихов значај и узрок. У истоме.
Јеленић Б., Новопазарски Сандак. У истоме.
Димитријевић Ст., Химна Светога Саве. У истоме.
Стамбојевић Мих., Српска Вила. Књига за српску децу. Београд 1911 године.
Жил. Пајо, Васпитање воље. Предео с француског Јов. М. Јовановић. Београд 1911. Џвијановић.

Зборник закона и расписа о народним школама, приредно Ст. Станишић.
Kaun [Réginald]. — La Campagne de 1878 en Bosnie-Herzégovine.
Chantriot Émil. — Précis d'histoire de France et d'histoire générale.
Walsky Caluxte de. — La Pologne, sa gloire, ses souffrances, ses évolutions.
Jossnet P. — La France, Géographie illustrée.
Bridou V. — L'Éducation des sentiments.
Huyvert R. — Conférences d'hygiène pratique et d'hygiène scolaire.
Ramon Cajal R. — Histoire du système nerveux de l'homme et des vertébrés.
Borel et Montel. — Algèbre.
Bricard R. — Géométrie descriptive.
Brunot et Bony. — Méthode de Langue française (conforme à la nouvelle nomenclature grammaticale).
Couillault C. — La réforme de la prononciation latine.
Rondet L. — Éléments de Phonétique générale.
Lemoine M. et Vincent M. — Cours élémentaire de Physique.
Lanier M. et Laborde M. — Cours de Géographie méthodique.
Champassin P. — La Gymnastique scientifique.
Martin W. — La Liberté d'enseignement en Suisse.
Seugnet C. et le colonel Blandin — L'Éducation physique a l'école et dans la famille.
Weber E. — Sports et Jeux de l'école.
Le Problème pédagogique par J. Dubois.
Segond J. — La Prière.

- Костић Драг.*, Именичке Деклинације. У истоме.
Ладевик Илија, Погодбени начин. У истоме.
Довчевић Ст., Нешто о извештајима наших сред. школа. У истоме.
Живановић Тер., Песит. У истоме.
Костић Милаш, О испитима. У истоме.
Станојловић Мата, О испитима у нашим школама. У истоме.
Новићовић Ј., О испитима у нашим средњим школама. У истоме.
Илић М. Петар, Ка питању о испитима.
Пројект за нов закон о средњим школама. У истоме.
Ивић А. др., Из историје Срба у Угарској. Летопис 1910.
Остојић Тиа., Оснивање новосадске гимназије. У истоме.
Храниловић Ј., Из савремене хрватске књижевности. У истоме.
Martin et. Parisot. — Les postulats de la pédagogie.
Meunier S. — L'Évolution des Théories géologique.
Niederle L. — La Race slave, traduit de tchéque.
Mittenzwey, Lernschule oder Arbeitsschule. Langensalza Beyer und Söhne.
Hiemesch, Die Willensbildung Beyer und Söhne, Langensalza.
Winzer, Die Bedetung der Heimat. Beyer und Söhne Langensalza.
Ghidionescu, Moderne pädagogische Strömungen in Frankreich. Beyer und Söhne Langensalza.
Uhlig, Die Kunst des Erzählens in der Volksschule.
Ghibu, Die Zweifachigkeit in der Volksschule. Langensalza.
Budde, Das Gymnasium des 20. Jahrhunderts. Langensalza.
Sprengr, Fichte, Scheiermacher, Steffens über das Wesen der Universität. Leipzig Dürr.
Leuchtenberger G., Vademecum für junge Lehrer. Weidmann. Berlin.
Heering W. Leitfaden für den naturgeschichtlichen Unterricht. Weidmann. Berlin.
Heimbach H. und Leissner A., Lehrbuch der Botanik für höhere Schulen. Velhagen und Klasing, Bielfeld, Leipzig.
Heller-Schiller-Taube, Enzykl. Handbuch des Kinderschutzes. Engelmann. Leipzig.
Feller, Rechenbuch f. landwirt. Schulen. Hübner. Bautzen.
Meuselbach, Elternabende. Eilenburg. Offenbauer.
Samuleit, Die Aufgaben des Zeichenunterrichts. Berlin. Ashelm.
Baltin-Maiwald, Kurzgefasstes Lehrbuch der Mathematik f. Sem. u. Präparandenanstalten.
Busch Hedwig, Die Spiele in der Mädchenschule. Gotha. Thienemann. *Heller Th.* Psychopathische Mittelschüler. Ebenda.
Jde D-r., Praktische Atmungsgymnastik. München.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (Франака). — Прегилата се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу у уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писца, враћају.